

IO. CASÆ V. CL.
GALATEVS
SEV DE MORVM
HONESTATE, ET ELE-
GANTIA; LIBER EX

Italico Latino,

Interprete

NATHANE CHYTRÆO,
cum ejusdem Notis, nuper additis.

EIVSDEM CASÆ LIBEL-

lus de officijs inter potentiores,

& tenuiores amicos.

OXONIÆ,

Excudebat IOHANNES LICHFIELD

Alma Academia Typographus.

ANNO MDCXXX.

CVM PRIVILEGIO

LECTORI S. D.
Nathan Chytræus.

*Quisquis es, exiguum quamvis, ne
sperne libellum.
Tu quoque quod fugias, quodque
sequaris, habes.*

Homes

NOBILISS. GENERE,

Sapientia, Dignitate, & auctorita-

te, viro, D. NICOLAO CASZ, Domi-

no hereditario in Torouilla, inclyti

Dania regni Cancellario

magnifico, domino suo

observandissimo, S.

VM aureolum hunc Iohannis Calz de norum honestate & elegantia libellum, in vsum iuventutis nostræ, ex Italico in Latinum convertissem, deq; eo edendo mecum

& cum amicis jam deliberarem: fateor equidem, mecum prin. is sollicitum fuisse de tali aliquo lucubrationis hujus meæ patrono, cui non solum opera nostra grata esset; verum etiam qui ob virtutem, humanitatem & morum venustatem gratiosam, adolescentibus ingenuis tanquam vivum exemplum proponi posset, in quod veluti in illam Polycleti regulam intuentes, & precepta, quæ hic traduntur, rectius intelligere, & ad exempli illius normam, mores, gestus, sermones, vitam denique vniuersam recte & comode possent conformare. In accurata autem illa, & quidem aliquot dierum disquisitione, tu, præ multis aliis vpus is mihi esse visus es, qui personam illam

PROOEMIUM.

verè, & quidem maximâ cum laude tuâ, pos-
 ses sustinere. Qui enim istinc veniunt, testes o-
 culati, & propterea fide dignissimi, non solum
 generis tui splendorem, ingenii excellentiam,
 in dicendo gravitatem, in negotiis gerendis
 integritatem, moderationem & industriam,
 cum doctrinâ exquisitâ, multarumque rerum
 scientiâ coniunctam prædicant: verum etiam,
 quod huius loci proprium est, ita te in con-
 uictu facilem, in sermone comem & perturba-
 nû, in omnibus gestibus & actionibus *παλαίω*
 amabilem, atq; adeo venustum & gratiosum
 esse asserunt, vt hoc in genere paucissimos ti-
 bi conferre, anteponeere possint neminem.
 Huc accedit, quod nomen quoq; tibi & flo-
 rentissimæ familiæ tuæ gentilitium, cum au-
 storis huius nobilissimi, & magnis quoq; dig-
 nitatibus in patria perfuncti nomine, pene
 congrueret. Cujus ipsius indicio, tanquam
 optimo omine, admoneri videbar, vt opuscu-
 lum hoc tibi potissimum consecrarem. Accipe
 igitur, vir omni laude & honore dignissime,
 hunc libellum, inter omnes qui hac de re scri-
 pti sunt hæcenus, perfectissimum, atq; adeo
 cum veteribus quoq; doctissimorum homi-
 num monumentis comparandum: & prætere-
 rum omni ætati, tum vero imprimis adoles-
 centibus veræ laudis & elegantix cupidis cog-
 nitu vtilem & jucundum. Te enim, vt jam an-
 tea dixi, non tam lectorem, quam Ideam et ex-
 emplum esse volui, non solum eorum quæ priori
 hoc,

PROEMLIVM.

hoc, verum etiam illorum, quæ altero, quod
adjectum est, opusculo continerentur. Quæ
ipsa tamen, si per oclum inspiceret, & ordinis
tui adolescentibus primariis commendare vo-
lueris; facies profecto rem & ipsorum studii
& tua persona auctoritateq; dignissimam. Sed
cum tu ipse, me quoq; tacente, quid facto hic
opus sit, rectissime intelligas; non ero hic pro-
lixior. Imo finem epistolæ huic imponam, si
vnam, quod præterire non debui, monuero.
Me in libelli hujus translatione, nostræ potissi-
mum juventuti inservire voluisse. Ideoq; non-
nulla quæ disciplinæ & institutis Italicis ma-
gis quam nostris convenire viderentur, aut
omississe, aut saltem paulo aliter exposuisse,
quod ideo indicavi, ne quis forte Latina cum
italicis conferens, & consilij nostri ignarus,
mala nos fide in hac interpretatione versatos
esse clamaret. Ego vir nobilissime, omnia mea
studia & obsequia, quantumvis exigua, ex ani-
mo tibi defero, meq; magnificentiz & digni-
tatis tuæ fidei & patrocinio subnisse commen-
do. Vale. Rossachio, Idib. Septemb. Anno
M.D. LXXVII.

Mug. T.

observantis.

*Nathan Chyem poetices
in Acad. Rossachiensis
Professor.*

NICOLAO

CASIO VIRO NOBIL-

lissimo Regni Danici Cancel-
lario. S. P. D.

IOANNES CASBLIVS.

 *VM hic invenis & in re sua, &
videndi regni florentissimi gratia,
istuc proficisceretur, tunc ali-
quid scribere ausus fui: tiam si ad
te superioribus diebus literas pene inanis dedis-
sem: nisi pro tua sapientia sis staret, qua gratia
& memoriam animi aperiam, non penitus vacuas
esse omni re, & ferre desiq; illud boni, quo care-
re maxima pars mortalium existimatur. Eo
vero postquam tuum, Nicolae Casi, in tuis ha-
bere coepisti, & nos suspicantem beneficio affe-
cisti iam pridem cogitavi, quodnam illustrius
argumentum mihi grati animi & observantiae in
te ederem: neq; aliud vidi, quam ut aliquid vi-
giliarum mearum ad te mitterem, si quid possem
te dignum elaborare, cum sciam te his delectari,
qua aliquid sprent vera polita q; doctrina vete-
rum, neq; tamen id hactenus ipsemet mihi impe-
rare possum. Valde enim vereor, ne hanc ratio-
nem secutus, non tam pro vetere beneficio grati-
as agere, quam novum petere videri possim: quod
minus tamen vereretur, si me novisses familiaris
quod sine alienius temporis consuetudine fieri
non potest. Tamen loco illustri, (occafio enim se
mihi*

PROOEMIUM.

mihi certe offeret, quam etiam studiose aucu-
 pabor) virtutem tuam predicabo vere, sineq;
 tua molestia. Hoc et si non negligam: tamen &
 alij crunt pracones tuarum laudum me haud in-
 inferiores, neq; hodie desunt: quem honorem tibi
 gratulor. Est enim profecto honor à bonis, iis-
 demq; acribus vita humana existimatoribus
 non à quibusvis aut ab assentatoribus celebrari.
 De Nathane Chytrao homine doctissimo & vi-
 ro gravi affirmare non dubito, quas tibi ille lau-
 des, quod verecunde facit tamen, cum quid se
 dignum sit, non nesciat, tribuit; id ipsum tua hu-
 manitatis, qua ceterarum virtutum familiam,
 facile ducit, & sapientiae predicatione impulsam
 facere, & facere omnino tum ex animo, tum sin-
 cero iudicio. Iudicium enim de te facit non so-
 lum ex iudicio aliorum, sed ex ijs, quae ab omni-
 bus à te divinitus consuli, geriq; intelligit. Li-
 brum autem quod una mittit, non possum non
 probare. Neq; autem te docebo, quam bonus,
 quam elegans sit, cum ipse tuo iudicio stare ma-
 lim, quam meum tibi de hoc genere ostendere:
 hoc silentio praterire nequeo, me libellum, ea qua
 scriptus est lingua, à multis iam annis legendo
 contrivisse, Quam autem feliciter Nathan o-
 peram suam collocarit in eo interpretando, quā-
 tumq; valeat in carmine pangendo, res nimirum
 ipsa loquitur, & quoniam capì, ut vere, ita li-
 bere pro amico loqui; dignus est nobilissimorum
 hominum, principum, regum deniq; gratia: hoc
 est qui foveatur ab optimis & potentissimis, Sed
 A a prob

PROOEMIUM.

proh dolor, ita sit hodie, ut in tanta multitudine
 eruditorum, quando hoc perverso seculo, qui La-
 tinam linguam vix dum balbutire inceperint
 (lingua enim unius alteriusue haud satis felix
 cognitio hodie est instar illius apud veteres pal-
 lii ad talos demissi, & barba promissa, qua ven-
 ditabant vulgo philosophum) bonas autem li-
 teras nunquam viderent, nobis, si Dius placeat
 libros cudunt quam plurimos, audacissimi qui-
 que, quos necesse est, esse pessimos, emergant,
 negligantur doctissimi: aut illorum importuni-
 tate, & sine ambitione, sine avaritia illis precio,
 quo sane indigni sunt, hi pramio, quod debetur
 verae eruditioni, utriq; gratia principum exci-
 dant. Sed apud vos futurum auguror, ut pra-
 stantes viri perpetuo suum locum teneant. Vidi
 enim ex tuis ad socerum meum literis, vos a-
 tres esse censores omnis generis scriptorum, &
 regi vestro commendare, quib. ornandis laudes
 & ipsius maiest. & vestra amplificentur. Inde
 coniecturam hanc facio, aliam esse conditionem
 communis generis scriptorum, quo tamen neq;
 eos nomine appellarem, si aliud occurreret. Haec
 venerunt in mentem, cum amici res mihi cura
 esset, de qua etiam magis auderem laborare;
 quam de mea, hominis praesertim omni laude
 digni. Censuram autem tuam non iniuria, neq;
 tibi adulans pradico, quia quia semper uteris,
 neque Rex munificentissimus minus unquam
 erit erga dignos liberalis: & consulatur, tum
 dignitati tua tum utilitati publica. Quod si
 vero

PROOEMIUM

vero existimes, esse hanc veluti admonitionem,
eamque supernacaneam, veniam mihi ut des ro-
go, dare, & eam ultro, si cogitationum mearum
rationem tibi exponerem pluribus. Verum ad
sapientem longiore oratione minime opus est.
Vale, vir nobilissime. Rostochio IV. Non. Ma-
ias. Anno 1578.

OMNIBVS BONARVM
LITERARVM STUDIO.

sis adolescentibus S.

NON curiositate sed amore vestri
& vestre utilitatis desiderio, libet
mihi vos monere, & rogare, ut Ga-
latem Ioannis Casa, vnius nostre
atatis longe doctissimi viri, quod
ipsius diuina ingenij monumenta satis testantur,
libellum optima nota, planeq; aureolum de ele-
gantia morum, quem Nathan Chytraeus, homo
mihi & aniuo, & sapientia studio coniunctis-
simus, vestri iuvandi studio ardens, summa di-
ligentia feliciter Latinum fecit, auide vobis
paretis, & studiose cognoscatis. Quantum pro-
dit quotidie librorum ineptorum & inutilium,
qui teruntur multorum manibus. Semper esse
vobis auctor soleo, ut sapientissima scripta ve-
terum cognoscatis, neque id facere desinam: ne-
quo

PROOEMIUM.

que tamen non ita sentio, qua illorum intelligendorum causa hodie a doctissimis hominibus scribuntur, legenda quoque esse: legenda etiam arbitror, quibus aliqua pars vite nostra haud vulgariter informatur, legenda inquam sepius & considerata diligenter, & sequenda perpetuo. In postremo hoc genere cum veluti stella eluceat hic Casa libellus; quaeso eum legite, lecta animadvertite, & moribus exprimite. Primum hoc est, & fundamentum omnium, ut probi & boni viri evadamus; quod requirit eiusmodi explicationem, quam hic locus non admittit: secundum est, & cum hoc coniunctum ita, ut idem esse pluribus videatur, licet non sit idem perpetuo, & sit quodammodo idem, ut elegantib. moribus simus exornati. Hoc vero ordine prius est, alterum praestantia: est & opinione saepe neq. sine causa, non minus illo: quod elegantia huiusmodi sit indicatio interioris virtutis, illaq. perpetua esse haud facile possit nisi ex optima animi inductione emergat, unde & characteres moru delineavit praestantissimus philosophus Theophrastus: neq. tamen negarim, multa pingi vultu, gestu, oratione posse, qua in animo nusquam sint, sed diviturnum hoc esse difficile est, & proditur plerumque crebrius: quod & sapientissimus sententiarum apud Gracos Poeta Theognis scripsit his verbis.

Πολλοὶ τὴν αἰδέουσαν ἐπιλοπύουσιν ἡδὲ καὶ ἰχθυοῦσι,

Κεῖσθαι δ' ἐν δαίμονι θυμὸν ἰσχυρότερον.

Τέτοιον δ' ἐκπαλὲς πᾶσι καὶ χεῖρον ἡδὲ καὶ ἰσχυρότερον.

Neq.

PROOEMIUM.

Neq; tamen quinis hoc genus fraudum statim animaduertit, sed animaduersum semel longissime repellit beneuolentiam & animos hominum. Ego vero nolo fucum improbitatis & vitij, similem ari inaurato, sed elegantiam probi animi & non simulatae virtutis, cum auro signis expolito comparandam volo. Hanc si quis neque amat, neque curat, is neque pulchritudinem homini intelligere videtur, neque pili facere societatem mortalium. Abhorrent enim homines non plane barbari ab omnibus rusticis & incunctis modis, quales sunt insulsitas, impuritas, querimonia muliebris, leuitas puerilis, morositas senilis, ac velut morbo decum bentium, garrulitas, & quidquid est nauiorum similitum, (sunt enim sexcenti) in quibus singulis fortasse capitale nihil est, & paululum deformitatis sed collectis vel omnib. vel aliquibus, turpitudinis & vitij tantum est, quod alienet plurimorum animos. Itaque in ijs maculis eluendis (nemo autem non habet vel pauculas) laborandum est, cum omnibus adolescentibus honesto loco natis, tum inprimis literas colentibus. Nobis namq; propositum esse perpetuo debet, ut vitam omnesque eius partes expoliamus. Soleo, qui me familiariter utuntur, si quid tale occurrat, familiariter monere, neq; tamen sine aculeo: & eueniunt quotidie, de quibus commones fieri adolescentes nominatim, ipsis esset perquam utile, & apprime necessarium. Non possum facere, quin ex iis & hic exponam vnum aut alterum. In
via

PROOEMIUM

via obseruantiam erga pares et superiores ostendere rectum est: & hoc decet maxime adolescentiores. Sed videas multos per viam ingredi, qui prateriuntem & obuium factum vident neminem, tanquam stypidi, aut abrepti animo è societate hominum in cogitationem rerum cælestium: quorum hoc si sit, quod esse reor minime, alieno sit prorsus loco, Quod non deceat, apparet; neq; igitur latet, quid deceat: non quidem vagari oculis, & tanquam eorum iurare quemq; obuium perstringere, sed cogitare, ubi sis gentium, & videre, quos videas neq; negligere videre eos, qui te videant; in quo forte alius arrogantia esse, credat plurimum: Sed in hoc (alterum nunc referam) rusticam arrogantiam statim deprehenderis, quod in multis, ex quo primum huc veni, reprehendi sæpius cum stomacho, atq; ita parum profecti, ut me poeniteat. Si, quem honore dignum existimes, hic tibi fiat obuiam, aperire caput consueuimus, ut olim honoratori assurgebant, quod et obseruatur hodie. Hoc quemadmodum fiat, refert nonnihil, adeoq; multum meo iudicio Videas qui quasi deliberent, sibi quid faciendum sit, et sisne ipsis potius ab altero, quæ superiorem esse, vel saltem equalem non dubitent, hic honos expectandus. Itaque obuiam eunt recti, usq; dum ad latus accedant, ibi demum manu sublata pileum contingunt: hoc enim perquam ciuile esse existimant, neq; loco mouent, aut vix etiam, Qui malum hic fastu? quæue rusticitas

rusticitas est? Quem quis se reuereri hoc ge-
nere quasi ceremonia ostendere velit, hic de-
via deflectat leuiter, uno alterove passu prius-
quam accedat, caput aperiat, facie haud auer-
sa; hac sunt modestia signa, & summissionis.
De nugis opinetur quis me. nimium verborum
facere, sed in hoc genere nugarum nimium eti-
am. & turpiter peccatur: hac qui sibi non
animaduertenda existimat, existimet sibi in
solitudine, non in conspectu hominum vivendum esse.
Vos adolescentes nobiles & ingenij, quoniam,
vivere inter homines constitistis, hac minuta,
quæso ne negligite: hunc librum, me auctore
perlegite: affirma vobis, neminem omnium, qui
consilio hoc meo utentur, futurum, quin profici-
at in moribus plurimum, mihiq; agat gratias
singulares, & ipsi scriptori, & interpreti: Vale-
te. Rostochij Idibus sextilis Anno 1578.

DE

DE TRIBVS VIRTVTI-
BUS COGNATIS, QVA-
rum perpetuus est vsus in consue-
tudine hominum.

DE iis vt dicam, locus requirere vi-
detur, neq; tamen ad dicendum lo-
ci hic satis est. Igitur earum ple-
niorem explicationem reiiciemus in
aliud tempus ipse vero cuiusmodi
sint, adumbrare conabimur, principis philoso-
phorum ingressi vestigijs. Neque nunc dispu-
tabo, verane sint virtutes, an tantum harum
imagines vel similitudines aliqua; hoc constat,
mediocritates esse, valde item inter se similes,
& in communicatione sermonis & actionum
versari. Hac habent communia, sic vero dif-
ferunt, vt vna harum in veritate omnium,
qua dicimus & facimus, posita sit; reliqua dua
in iucunditate eorundem: sed non tamen eodem
modo: posteriorum enim vna est in ludo iocoq;
altera in cunctis ceteris vite partibus. Sed iam
ipsas hasce virtutes siue mediocritates, neq;
non qua in illis rebus sint extrema, videamus.
Magis enim hoc pacto illucescet, mediocritate
esse in omnibus rebus rectissimam & maxime
laudabilem. Primum de veritate, quam cuius-
modi intelligamus, perspicuum erit, ubi ipsum
veracem descripserimus, Non autem de eo ve-
race

race dicimus in presentia, qui est seruans con-
tractuum, & in iis datam fidem non fallit, qua
spectant ad iniustitiam & iustitiam: hic nam-
q; non solum verax, sed & iustus appellabitur:
sed qui in ceteris omnib; ubi non vsq; adeo re-
ferre videretur, & verbis & factis ἀληθύνει,
hoc est, se veracem praeſtat, neq; simulans ullo
modo, quae non sint, neq; dissimulans quae sint.
Qui simulat, & maiora efficit, vel vultu, vel
verbis, vel actione, vel quocunq; modo, quam
vel ipse sit, vel sint ipsa res, nominatur ἀναζών
iactator scilicet & gloriosus, quales sunt apud
Comicos Pyrgopolynices & Thraso. Neq; v-
num est iactatorum genus. Sunt aliqui horum
eiusmodi nullius rei gratia, homines non tam
mali, quam vani: alij gloria & honoris causa,
qui non probari sane possunt, sed tamen non ni-
mium sunt reprehendendi: tertij ob quæstum:
quo genere nihil est deformius. Dissimulatores
sunt, qui extenuant seipsos & sua: hi non in-
currant in grauem reprehensionem: imo videntur
esse moribus politis, cum videantur a se omnem
fastus suspicionem remouere: quo nomine cele-
bratus fuit maxime Socrates. Sed sunt in his
posterioribus, qui minuta, quaeq; manifesta sunt,
tegere velint, & infitiari conentur, homines sa-
ne odio digni, haud vulgaris iactandi artis re-
pertores. Secundum est, ut dicam, quo pacto
omnes vite partes suauitate aliqua condiantur,
quam virtutem amicitiam, necessario magis,
quam proprio nomine, appellat Aristoteles, nos
non

PROEMIVM
non male, opinor, humanitatem dixerimus.
Est quoddam genus hominum, qui in consuetu-
dine & convictu, & in sermonis negotiorumq;
communicatione omnia gratificantur omnibus,
omnia collaudant, quæ aliis placere putent, neq;
cuiquam, ubi vel maxime opus sit aduersantur;
sed ita sibi persuadent, molestia neminè omni-
um quidquam esse creandum Sunt autem hi
recte viuerdi rationis imperiti: sed tum etiam
improbi cum suam interea rem agunt, & aliis
propterea plus tribuunt, quam conueniat, quam-
q; illi in se habeant, sua utilitatis causa. Hic est
ille Menandri Colax, & Terentii Gnatho.
Contra sunt alii, qui lenissima, vel etiam
nulla ac causa adortuntur quemlibet, et pene
omne suum studium ponunt in carpendis & re-
prehendendis aliis, neq; iis cura tantillum est,
quo minus cuiquam dolorem quacunque ratione
infrant, nullo loco, neq; fugitantes litium; neq;
studiosi benivolentia, quæq; ex hac oritur, sua-
vis coniunctionis. Medius inter hos est huma-
nitate præditus, siue amicus, non ille, qui alte-
rum animi affectione prosequitur, de quo longe
alia esset instituenda disputatio. sed hic, qui pari-
ter se erga hospites & notos, erga familiares &
alienos, erga aliquos e media plebe, & principem
Reip: geret, sed erga quemq; horum, uti conue-
nit, dabitq; operam ut consuetudinem omnium
vel suauitate afficiat, vel nulla re molester: neq;
discedet tamen in hoc suo instituto ab honestate,
sed semper, tum quid honestum sit, tum quid
conferat,

conferat, dispiciet: immo, quod cui erit dedecori,
aut damnum importabit, in eo se dabit nemini,
sed malit alterum, ut vir bonus, neq; tamen in-
cansus offendere: ut in pauca conferam, huma-
nus idem erit & gravis: humanitas suavitatem
in convitiis parit: gravitas tuetur honestatem,
& utilitati vna consulit. Improbata autem indul-
gentia est, qua vita commoda evertit, & fene-
stram vitii patefacit. Dicamus & de tertia.
Ut recreando corpori somno, ita & animo opus
est vacatione à curis & negotiis, ac requiete a-
liqua, qua cum sit in ludo & ioco, concinne quoq;
& non indecore fieri arbitramur, ut etiam lu-
dentes & dicamus & audiamus, & eiusmodi,
& quemadmodum tum dici, tum audiri rectum
est. Scurra sunt, qui undecunq; aucupantur ri-
dícula; & potius hoc student, ut risum moneant,
quam ut acute quid dicant, aut neminem laces-
sant: neq; in hoc aut loco, aut tempore, aut dig-
nitati cuiusquam parant sibiq; hanc licentiam
sumunt, neq; in eo se peccare arbitrantur, &
quemlibet & quacunq; in re ludificandi. Hoc
quidem est perquam impurum genus hominum,
horum maxime, qui ex turpibus & obscenis ri-
sum excitant: alterum autem rusticum, eorum
scilicet, qui neq; eleganter alios queunt tangere,
neq; morsiunculam quantumvis nihil vulneret,
recipere, partim præter modum morosi, qui ni-
hil perpetiantur, partim stipites qui nihil
agant. Reliqui sunt urbani, Græcis ἐὺλογιστοὶ

dicti, qui ea iocantes dicunt in alios, & ex aliis audiunt, qua digna sunt homine libero, & viro a quo bono in quibus nihil insit impuri, nihil etiam fellis, sed ingenij aliquid, & aliquid festiuitatis: qua dexteriores in admodum etiam paucos cadit. Tantum de hisce tribus mediocritatibus, consuetudini mortalium valde accommodatis, delibasse hoc loco sufficiat, qui pleniorrem explicationem non capiebat.

Ioannes Caselius

ex ali-
ro, &
tri, ni-
aliquid
etiam
diocri-
accom-
plenio-

ius

IO. CASÆ

GALATEVS

IN QVO SVB PERSONA

*Senis adolescentem informantis, di-
sputat, qui mores in quotidiano
cum alijs convictu aut te-
nendi sint, aut fugiendi;
ex Italico Latinus
Interprete*

NATHANÉ CHYTRZO.

20

25

30

V M iter hoc vitæ hu-
manæ, quod à me, vt vi-
des, magna ex parte jam
est confectum, tu nunc
primum ingrediaris: ego-
que, quòd vere & ex ani-
mo facio, multum te
amem: constitui mecum, vnum atq; alterum
locum tibi indicare, ad quem ipse experientia
edoctus, metuerè, ne facilimè vel laberere, vel
quocunq; saltem modo aberrares. Vt ita præ-
ceptis his meis instructus, cum salute animæ
tuæ & laude honoreq; familiæ tuæ generosæ
& nobilis, rectam viam posses tenere. Quia
verò fieri potest, vt ætas hæc tua, quæ adhuc
tenera est, ad graviores subtilioresq; doctrinas
pereipiendum minus sit idonea: ego, istis in
tempus magis conveniens reservatis, in præ-
sentia de iis, quæ tamen forte nonnullis frivo-

Proposio. la videri possint, agere incipiam, nimirum
 quibus rebus studere & qua ratione vitam in-
 stituere aliquem oporteat, vt in familiari cum
 alijs hominibus conuersatione, bene moratus
 amabilis, & elegans habeatur, quod ipsum 5
 profecto vel reuera virtus est, vel res propter
 similitudinem quam proxime ad virtutem ac-
 cedens. Etiamli enim, aut liberalem, aut con-
 stantem, aut magnanimum esse, per se, sine vl-
 lo dubio, laudabilius & maius sit, quam esse 10
 moribus honeste eleganterq; politum: nihilo-
 minus tamen vsu venit, vt morum illa suauitas
 & gestuum iermonisq; decora & bella con-
 cinnitas, non minus possessori suo adjumenti
 afferant, quam animi vel magnitudo, vel ala- 15
 critas, his ipsis virtutibus ornato cōferre que-
 ant. Illa enim frequenter, & quidem singulis
 diebus multis modis sunt vsurpanda, cum
 quotidie vnicuiq; necesse sit aliorum homi-
 num consuetudine & colloquio vti; sed iusti- 20
 tia, fortitudo, & alia virtutes nobiliores ma-
 giq; eximia, multo exercentur rarius. Neq;
 enim homo liberalis aut magnanimus obstri-
 ctus est, vt singulis horis magnifice agat, cum 25
 hoc nullo a quoquam fieri possit modo. Si-
 militer quoq; viri animosi & cordati, vt vir-
 tutis suę excellentiam declarent, rarissime sunt
 obligati. Quapropter quanto hæc magnitu-
 dine & quasi pondere suo vincunt illa, tanto 30
 ab his, & numero, & vsu crebrius iterato, vicif-
 sum illa superantur. Possẽm ego tibi, nisi factu
 inde.

*Doctrina
 huius utili-
 tas & ne-
 cessitas.*

indecorum esset, multos nominatim quoque recensere, qui cum alias precii non vsque adeo magni essent, tamen omnibus modis permagnolunt aestimati, vniam tantum ob causam, quod in sua, quam cum aliis haberent, consuetudine, indolem quandam festiua & gratiosam præ se ferrent; qua quidem ipsa aduti & euecti, ad summos amplissimarum dignitatum gradus pervenerunt, longissimoq; post se intervallo reliquerunt eo, qui virtutibus illis, de quibus paulò ante dicebamus, longe nobilioribus, magisq; egregiis excellebant. Sicuti enim mores amabiles & ingenui vim habent excitandi benevolentiam eorum quibuscum vivimus: ita ex aduerso mores rigidi & insultu, in odium & contemptum nostri alios impellunt. Quare etiamsi legibus publicis nulla poena morum rusticitati odiosa, utpote peccato leuiculo (magnum enim revera non est) sit constituta: nihilominus tamen videmus ipsam naturam castigatione satis aspera nos corrigere, cum efficit, ut hanc ob causam consortio & benevolentia hominum planè spoliemur. Et certe, sicuti alia gravia peccata plus detrimenti afferunt, ita hæc leviora, plures, aut minimum, crebriores molestias inducunt. Quam admodum enim homines, qui à feris bestis sibi metuunt, minutaq; illa animalcula, quales sunt culices, aut musæ, formidine non dignantur, & tamen nihilominus propter continuas molestias, quibus ab hoc genere inquietamur,

multo frequentius ab his bestiolis, quam bel-
luis illis immanibus bilem sibi sentiunt move-
ri: ita accidit, vt pleriq; omnes, duplo maiori
odio prosequantur homines intractibiles &
agrestes, quam alios etiam insigniter flagitio-
sos. Quapropter dubium esse nemini potest,
quin vniciq;, qui non in solitudine, aut ere-
mitarum latibulis, sed in coetu & frequentia
vivere constituerit, mirum in modum vtile sit,
si in moribus, suaq; cum aliis conversatione 10
gratiosus & iucundus esse norit. Taceo jam
quod alix virtutes multa & varia supellectile
indigent, quæ si desit, parum ille aut nihil pro-
ficiunt, cum interim hæc morum elegancia,
etiam sine patrimonio & opulenta & valida 15
sit, vtpote quæ in verbis tantum & actionibus
consistat. Hac autem in parte quo facilius
fungi officio tuo possis, sciendum tibi est con-
venire, vt morem vivendi tuum attemperes &
modereris, non tuo arbitrio, sed ad volunta- 20
tem & desideria eorum quibus cum conversa-
ris, ad quæ quidem ille, certa tamen cum mo-
deratione, omnino est dirigendus. Nam qui
in vñu & convictu vitæ quotidianæ, aliorum
voluntati cum quodam prolubio supra modum 25
obsecundare studet, ille vel parasitus, vel gesti-
culator, vel forte etiam scurra potius, quam
homo benè moratus & honestus esse videat-
ur: sicuti è contrario is qui nihil pensi habet,
sive placeat aliis, sive displiceat, homo rudis, 30
incompositus, & agrestis merito censetur. Vt
igitur

igitur tum cum non propriæ sed alienæ voluptatis rationem habemus, mores nostri sint grati & jucundi, principio investigandum nobis est, qualesnam res illæ sint, quibus in vniuersum maxima pars hominum delectantur: & quales illæ, quas tanquam molestas ut plurimum auerfantur. Hinc enim qui mores in conversatione cum aliis aut vitandi, aut eligendi sint, facile deprehendemus,

10 **D**icimus igitur quod qualibet res, quæ cui-
piam ex sensibus molesta & gravis, aut Summa
appetentia contraria est, & præterea quæ ima- huius libel-
ginem rerum turpium & odiosarum animo sub-
15 **I**cyt, aut quæ etiam aduersatur intellectui, quod
inquam huiusmodi res, aut actio, tanquam mag-
nopere alijs displicens, accurate debeat vitari.
Quapropter in præsentia aliorum non solum non
facienda sunt res impure aut fætidæ aut radio-
20 **sæ** aut stomachum moventes, verum etiam men-
tionem earum fieri dedecet. Neq; enim actio
tantum aut recordatio rerum huiusmodi displicet;
sed eas quocunq; vel modo, vel gestu, imaginationi
alterius adumbrare, vehementer mo-
25 **lestum** esse consuevit.

Proinde indecora & inconueniens eorum *Exempla*
est consuetudo, qui in aliorum conspectu, pa- *eorum quæ*
lam quæcunq; libet corporis sui partem ma- *sensibus ad-*
30 **nu** contrectant. Ad eundem modum, non de- *uersantur.*
cet hominem honestum & bene moratum, a-
lijs

liis intuentibus naturali necessitati se prępa-
 rare, aut postquam à sella familiari redieret, in
 eorum pręsentia femoralia thoraci adstringe-
 re. Item, si me audiet, ex huiusmodi locis re-
 gressus, ne quidem manus in honesta sodali-
 tate abluet, siquidem eo ipso quod lavat spe-
 ciem quandam spurcicie animis eorum re-
 presentat. Eandem quoq; ob causam consue-
 tudo minime decora est, si quis re quapiam
 odiosa, quod sit in vijs oblata, statim ad co-
 mitem se conuertat, eique illam monstrat:
 multo minus decebit alteri rem fętidam, vt
 olfaciat, porrigere, quod nonnunquam facere
 aliqui solent, atque adeo vrgerę, cum etiam
 naribus aliorum rem illam graveolentem ad-
 mouent, & inquinant, odorare amabo quan-
 topere hoc fęteat: cum potius dicendum es-
 set. Quia fętet, noli odorari. Sicuti iam hi
 ipsi eiusde q; generis mores molestiam af-
 ferunt iis sensibus ad quos proprie pertinent:
 ita aures quoq; offenduntur crepitu dentium,
 cum ij compressi quasi atteruntur: item flatu,
 fridore, & strepitu ex collisione duorum lapi-
 dum, aut frictione ferramentorum orto: à
 quibus quantum fieri potest, quilibet sibi ca-
 uebit. Neq; tamen vnā hanc cautionem si-
 bi sufficere existimabit, verum etiam à cantu,
 pręsertim si cui vox inconcinna & acerbā sit,
 sociosque quibuscum cantitet, non habeat,
 studiosissime abstinēbit. Quod tamen à pau-
 cissimis fieri fere solet. Immo ij qui natura
 minime

minime idonei sunt, quam sapissime tale
 quid agere videntur. Sunt quoque non-
 nulli qui in tussi aut sternutamento tan-
 tum concitant sonitum, vt aliorum aures qua-
 si obtundant, quorum aliqui eo ipso tempo-
 re faciem quoq; eorum quibus adsunt, valde
 equidem inconsiderate & immodeste, pirui-
 tæ suæ aspergine collinunt. Inuenias quoque
 qui inter oscitandum, aut vlulate, aut rudere
 soleat, quique tum, ore sic diducto & hian-
 te, nihilominus loqui & sermonem suum conti-
 nuare velit: emittens interim vocem seu po-
 tius fremitum quendam, non dissimilem ei,
 qui additur in mutis, cum seipsum vi quadam
 ad loquendum impellere annituntur. Quæ
 quidem mores indecori, simulque & auribus
 & oculis ingratiissimi, accurate sunt fugiendi.
 Huc accedit, quod homo bene moratus a ni-
 mia quoq; oscedin sibi debeat temperare, &
 id non solum ob causas enumeratas, verum
 etiam quod huiusmodi oscitatio videatur ori-
 ri ex quadam satietate & fastidio: quod is, qui
 vsque adeo sæpe oscitat, alibi potius, quam
 vbi est, esse desideret: atque adeo præiens so-
 dalitium colloquia, & mores eorum quibus-
 cum est, aduersetur. Et certe etiam si quis
 plerunque ad oscitandum promptus sit: ni-
 hilominus tamen, si negotio aliquo iucundo,
 aut meditatione seria sit occupatus, facile os-
 citationis obliuiscitur. Sed ei qui ab omni
 negotio vacuus & segnis est, facillime se ea
 suggerit

suggerit. Proinde fit, si vnus aliquis oscitet;
 in coetu hominum ab animo & corpore otio-
 forum, vt tum quoque omnes illi, quod saepe-
 numero factum videre potuisti, continuo ite-
 rum oscitent: quasi ille in memoriam hoc eis
 reuocarit, quod ipsi si modo recordati essent,
 priores facere voluissent. Cumque in lin-
 gua quoq; latina hominem oscitantem
 cum negligente & foecorde plane eundem esse
 constet: vitanda est peruersa hæc consuetudo, 10
 quæ, vt diximus, & visu iniucunda & auditu
 odiosa, & appetitui quoq; ipsi contraria est.
 Ea enim si quando vtamur, non solum signi-
 ficamus, nobis sodalitium, in quo sumus, non
 magnopere placere: verum de nobismetipsis 15
 inditium quoddam facimus parum honori-
 ficum, quod scilicet simus animo somnolento
 & veteroso quod ipsum certe parum nos iu-
 eundos & amabiles facit ijs, quibus cum con-
 versamur. Indecorum quoque est cum screa- 20
 tu & russi saliuam & mucum expectorare, aut
 postquam nasum emunxeris, in strophium
 diductum inspicere, quasi fieri potuerit, vt
 margarite tibi aut pyropi è cerebro excide-
 rent. Huiusmodi enim in aliorum convictu 25
 actiones & mores ita pleni sunt fastidij & nau-
 sez, vt propter eos nemo nobis bene cupere
 possit. Imo si quis forte animo in nos pro-
 pensiori esset, in istis & similibus plane à no-
 bis alienaretur. Possent sane homines isti tam
 male morati, & tamen aliorum beneuolenti-
 am

vt ameria
 amabilis
 cilo.

am& amorē affectantes, comparari eum aliqua
 muliercula mucida & pannosa, cineribus in-
 cubante, eosq; huc illuc manibus pedibusq; dis-
 sipante, & insuper iubinde tuffiente, sereante,
 5 saluamque & sputum suum expectorante, ijs-
 que circumqua; omnia inquinare & foedante,
 & tamen sibi imaginante, hoc pacto pro-
 cum se aliquem iuenculum & formosum sibi
 allecturam & acquisituram esse. Cum tamen
 10 ea ratione magis à seipsum alienatura, &
 quasi nauseabundum repulsura videatur, In-
 concinnus quoque mos est, si quis poculo vi-
 ni, è quo alius est bibiturus, aut cibo qui
 alteri apponitur comedendus, odorandi gra-
 15 tia nasum admoueat, Imo nolim quenquam
 vel ea quoq; odorari, quæ ipse comedere aut
 bibere cogitat, siquidem fieri potest, vt ex na-
 ribus aliquid excidat, quod alteri nauseam
 concitet, etiamsi eo forte tempore nihil de-
 20 ciderit. Præterea si meo concilio obtempera-
 re velis, vitrum è quo tu biberis, non porri-
 ges alteri vt bibat, nisi is forte plusquam do-
 mestica familiaritate tibi sit coniunctus. Mul-
 to minus pyrum, aut quemcunque ex fructi-
 25 bus alium, dentibus tuis atrosus dabis alteri.
 neque hoc te mouebit, quod res iam enume-
 rata, tibi non magni momenti esse videan-
 tur: vulnera enim, etiam minuta, si multa sint,
 hominem solent occidere. Fuit iampridem
 30 Veronæ Antistes sacrarum literarum scientif-
 simus, qmniq; liberali doctrina politissimus,
 cui

COMES
 Richardus.

cui nomen erat Ioanni Mattheo Gilberto. Is
inter ceteras suas consuetudines laude dig-
nissimas, ea quoque morum elegantia, eaque
liberalitate fuit erga homines ingenuos &
honestos suo hospitio vtentes, vt eos domi
sue omni honore afficeret, non quidem mag-
nificencia, quæ modum excederet, sed medi-
ocri, atque adeo tali, quæ hominem sacris ini-
tium deceret. Euenit igitur, cum eo tem-
pore Veronam transfret homo quidam nobi-
lis, quem comitem Richardum appellabant
vt is dies complures cum hoc Episcopo, eiuf-
que familia in qua plerique omnes & moribus
& literis satis bene erant exculi, commora-
retur. Quibus ipsis cum hic hospes inter viros
ordinis equestris maxime politus & festi-
uus esse videretur, magnopere eum laudabant, &
omnibus deinceps quoque modis maximi
eum fecissent, nisi minuta quædam labecula,
moribus illius fuisset aspersa. Quam cum
præful vir intelligens ipse quoque animad-
uertisset: rem illam omnem cum quibusdam
suorum intima sibi familiaritate coniunctis,
communicauit, qui etiam si talem hospitem
temere offendere vererentur, tandem tamen
de eo amice Comitem admonere operæ pre-
cium esse censuerunt. Quocirca quando iam
Comes bona cum gratia die sequenti disces-
surus, omnibus valedixisset, Episcopus vnum
quempiam ex familiaribus hominem pruden-
tem & circumspectum accersuit, eique hoc
negotij

negotij dedit, vt Comitem equo infidentem,
iterq; iam ingressurum aliquosque, tanquam
honorifice affectationis gratia, deduceret:
atque inter eundem, vbi oportunum videretur
5 quam maxime fieri posset, comiter amice-
que illud, de quo inter ipsos iam antea con-
venerat, ei significaret. Erat autem ille Epis-
copi domesticus homo prouecta ætate, singu-
lari doctrina, incredibili humanitate, præcla-
ra eloquentia, vultu quoque admodum suavi
10 & gratiofo: qui ipse bonam vitæ suæ partem
in aulis magnorum principum consumpserat,
vocabaturque & forte etiamnum vocatur,
Galateus, cuius petitione & consilio inductus,
15 primo hunc ipsum libellum cœpi conscribere.
Is igitur cum comiti abeunti à latere esset,
statim se in suauissimum de varijs rebus ser-
monem apud ipsum insinuauit, cumq; iam de
his, iam de alijs rebus iucunde fabulati essent,
20 tempusque Veronam regrediendi prope ad-
esse videretur, atque ipse adeo comes instaret,
vt rediret ad suos, eoque illum romine re-
trorsum aliquantulum deduceret: ibi tandem
Galateus vultu sereno, verbisq; iucundissimis
ita Comitem est allocutus: Maximas tibi, mi
25 Domine Antistes Veronensis, dominus meus
gratias agit, pro honore qui sibi à te habitus
est, eo ipso, quod non dedignatus es hic di-
uertere, & in ædium suarum angustijs aliquan-
30 tisper commorari. Præterea cum hanc tuam
erga se humanitatem plane singularem esse
agnosce-

Galateum.

agnosceret: iniunxit mihi, vt munus aliquod
suo nomine tibi offerem, maioremque in mo-
dum à te peti, vt id ipsum bono latoq; animo
accipere tibi libeat. Munus autem hoc est:
iudicat te dominus Episcopus virum nobilem
esse, vsque adeo venustum, optimilq; mori-
bus excultum, vt vix vnquam tui hac in parte
similem vidisse se arbitretur. Quo etiam no-
mine factum est, vt cum accuratiori quadam
consideratione mores tuos contemplaretur,
figillatimq; omnia examinaret: nihil omnino
in ijs inueniret, quod non summopere & festi-
uum & commendatione dignissimum esse vi-
deretur. Imò sine vlla plane exceptione te
probaret, nisi vni solummodo actui tuo, non
nihil deformitatis inesset, quando scilicet in
mensa inter manducandum quassatione oris
& labiorum, velut poppismate quodam no-
uo, aures assidentium non mediocriter of-
fendis. Id quod dominus præsul indicari ti-
bi voluit, ; petiq; vt quam accuratissime de-
inceps à vitiosa hac consuetudine studeas ab-
stinere: & ut amicam hanc reprehensionem,
cum ad nonitione coniunctam, loco preciosis-
simi muneris bono animo accipias. Certo e-
nim hoc sibi persuadet, neminem in vniuerso
orbe esse, qui tali te munere cohonestaret.
Comes, qui de hoc defectu suo nunquam an-
tea esset admonitus, quando audiret, tale
quid quodammodo sibi exprobrari, primo
aliquantulum erubuit: sed tamen in morem
viri

5 viri cordati satis cito seipsum recolligens, ita
respondit: Quæso meis verbis hæc ad Episcopum referas. Si dona, quibus se mutuo homines afficiunt, omnia talia essent, quale hoc
10 ipsius est, futurum profecto, vt illi multo, quam iam sunt, essent opulentiores. Pro festi-
ua tamen hac ipsius in me humanitate & beneficentia magnas illi gratias ages, certoque
15 illi confirmabis, me deinceps sine dubio, & satis accurate hoc vitium meum esse emenda-
20 turum. Tu interim bene vale, & saluus ad tuos redi. Quid iam credimus Episcopum hunc cum sua nobili familia dicturum fuisse istis, quos nonnunquam porcorum instar videmus,
25 toto quasi rostro iuri immerfos, vt non semel quidem faciem attollant, aut oculos, atq; adeo multo minus manus à cibis apposis
30 quoquam dimoueant suas: qui item buccis vsq; adeo vtrinq; inflatis, quasi vel tuba cernerent, vel flatu foculum excitarent, non edunt cibos, sed deglutiunt. Quos videas manus pene ad cubitum vsque commaculare, & mantilia eum in modum conspurcare vt panni illi laceri, & sordibus abstergendis destinati,
35 nonnunquam his mundiores esse deprehendantur. His tamen illi mantilibus non verentur sæpiusculè, aut sudorem detergere (qui propter festinationem & studium vorandi immodicum vberime emanans, per frontem
40 & faciem illorum circumquaque in collum defluit) aut etiam nasum, quotiescunq; libue-
rit,

rit, emungere. Profecto homines moribus
vsq; adeo spuris inquinati, non indigni mo-
do sunt, qui mundissimo nobilis huius An-
tistitis hospitio excipiantur, verum etiam ex
omnibus ijs locis, vbi sunt homines elegan- 5
tes, plane essent eiiciendi. Cauebit igitur sibi
homo moratus, ne ita digitos suos inungat,
vt inde mantile contaminetur: id enim nau-
seam mouet videnti. Consuetudo etiam mi-
nime polita est, cum, qui tibi in cibum appo- 10
situs est, panem fricando comminuere. Pueri
quoq; ingenui qui circa mensæ ministeria
sunt occupati, nullo modo aut caput, aut
quacunq; alteram corporis partem in con-
spectu domini sui, cibum sumentis, scabere 15
debent aut fricare, neque etiam, quæcunq; ea
sint, membra vestibus cooperta, manibus
contingere, aut gestuum similitudine eius
rei indicium præ se ferre. Quemadmodum
pocillatores nonnulli supina quadam incuria 20
insulsi faciunt, cum aut manus in sinum inse-
runt, aut easdem à tergo sub vestibus occul-
tant. Eas enim tum palam potius in conspe-
ctum aliorum, circa vlla suspicionem, pro-
ferre debeant: & quidem ita accurate lotas 25
&undas, vt ne minimum quidem spurcici-
ei alicuius signum in iis appareret. Iidem cum
aut parinas mensæ inponendas afferunt, aut
pocula bibituro porrigunt, eo ipso tempore
ab eiectione sputi & tussiendo, & quidem 30
multo magis à stercurando sibi caueant. In
his

his enim & similibus, tantundem potest, tantundemque fastidij domino affert, alicuius immundicie suspitio: quam si reuera tale quid contigisse constaret. Proinde operam dent ministri, ne dominis suis huiusmodi occasiones sinistre suspicandi prebeant. Quod enim fieri potuit, æque tediosum est, ac si reuera factum fuisset. Quod si aliquando aut pyrum assatum foco exemeris, aut panem tostum sustuleris è prunis, non debebis in ea, cineris tollendi gratia, inflare, Dici enim solet, nunquam esse ventum sine aqua, sed potius vel ad patellam leui brachio cinerem excuties, vel num qua alia ratione commode eximi possit, cogitabis. Linteolum quoq; tuum, quasi recens lotum, alteri non porriges: is enim cui porrigis an mundum sit ignorat, ideoq; facile hoc modo posset offendi. Quando quis cum altero colloquitur, non ita prope ei affabit, vt suo illum halitu possit contingere. Inuenias enim, qui alterius animam, etiam non graueolentem, ferre nequeant. Hi & huius generis moris & consuetudines hominibus magnopere displicent, & propterea studiose sunt vitandi. Fieri enim potest, vt quod supra dictum est, alicui ex sensibus eorum, quibuscum vivimus, moleste aduersentur. Iam vero de ijs mentionem faciamus, quæ sine peculiari aliqua sensuum molestia, tamen appetitioni & desiderijs plerorumque hominum, si quando fiant, displicent. Scito igitur, res mul-

tas & varias esse, quas naturali quodam in-
stinctu homines appetant. Siquidem alij ira-
cundię, alij gulę, alij libidinibus, alij avaritię,
alij alijs appetitionibus, cupiunt satisfacere. In
mutua vero cum alijs cõmunione, non viden- 5
tur homines aliquid eorũ quę commemorata
iam sunt, vel requirere vel appetere posse.
Etenim illa, non in moribus, congressibus, et
communicatione sermonum familiari, sed in
alijs quibusdam consistunt. Ea igitur hac in 10
parte expetunt, quę ex familiari hominum in-
ter se conuersatione proficisci præstarique
possunt, qualia videntur esse erga eos quibus-
cum vivimus benevolentia et obseruantia,
cum suavi quadam voluptate, alijsq; his non 15
dissimilibus coniuncta. Propterea nec dici
nec fieri debent, quę indicio esse possint, eos
quorum convictu vti mur, aut non valde a no-
bis amari aut certe non magni fieri. Proinde
consuetudo parum concinna videtur esse, quę 20
tamen multis in usu est, vt dedita quasi opera
obdormiant, eo in loco, vbi societas quępiam
honestæ mutuis colloquijs se oblectat. Hoc
enim qui faciunt, eo ipso demonstrant, se eos
qui adiunt non magni facere, eorumq; præ- 25
sentiam, & colloquia parum sibi curę esse. Mit-
to iam, quod inter dormiendum, præsertim
si quis parum commodè habeat, aliquid com-
mitteri potest, quod & auditu & visu ingratum
sit. Et quidem ijsdem illis somnolentis, vide- 30
as

as non raro sudorem per faciem, saliuamque
per barbam defluere, Eandemque ob cau-
sam mos videtur molestia non carens, si quis
ex honestorum hominum inter se confabu-
lantium concessu surgat, & per cubiculum in-
ambulet. Reperias quoque nonnullos, quæ
ita se mouent, contorquent, extendunt, item
qui oscitant, seque iam in hoc, iam in alterum
latus conuertunt, quasi eo ipso tempore febrî
corriperentur. Id magnum profecto signum
est, quod sodalitatem, cui intersunt, habeant
fastidio. Si analiter male faciunt ij, qui modo
hanc, modo illâ epistolam ex pera extrahunt &
legût: & his quidem multo peius ille, qui for-
picula aut cultello educto, totum se ad vngues
refecandû componit, quasi præsentem societa-
tem nihil faciat, atque ideo, fallendi tempo-
ris gratia, aliquid aliunde recreationis sibi
quærat. Ab istis quoq; moribus, qui multis
tamen in vsu sunt, studiose est abstinendum,
nimirum, vt intra dentes non cante nus, aut
digitis pulsum tympanorum imitemur, aut
alterna pedum iactatione nos deformemus.
Omnibus enim istis quis indicat, nihil se ali-
os curare. Præterea nequaquam decet, ita
sessum se collocare, vt alteri vel scapulas ob-
vertas, veleum in modum pedem extollas, vt
ex partes corporis quas vestibus regi conue-
nit, aliorum oculis subijciantur. Hæc enim,
& eiusdem generis quæ sunt, fieri non solent,
nisi apud eos, quorum de nobis iudicium non

veremur. Verum tamen est, si vir aliquis pri-
 marius, tale quid in conspectu sui cuiusdam
 domestici, aut amici tenuioris faceret, eum
 non tam superbiæ, quā a noris & familiaritatis
 indicium, eo modo esse facturum. Debet etiā
 quilibet corpore erecto esse, neque in alte-
 rum tanquā in fulcrum se inclinare. Qui cum
 altero colloquitur, non illi latus subinde
 fodiat, quod multi post singula quæq; verba
 facere consueuerunt, ita fere loquendo: *Anno*
dixi ego verum? Ecquid tibi videtur? Quid ais
mi domine? du nq; ita dicunt, continuo inte-
 rim cubito suo alterum stimulant. Honestè
 quoque, pro ratione conditionis & ætatis
 suæ vestitus, quilibet in publicum prodeat:
 qui enim aliter facit, alios præ se videtur con-
 temnere. Quam ob causam graviter fere-
 bant, seque despici arbitrabantur ciues Pata-
 vini, si quando obambulare per ciuitatem
 suam conspicarentur nobilem Venetum, non
 toga honoratiore, sed tunica tantum curta
 indutum, quasi sibi in pago aliquo versari vi-
 deretur. Vestes præterea non solum ex pan-
 no bono confectæ sint, verum etiam cum fir-
 ma quidam animi inductione adigat seipsum
 vnulquisque, vt, quantum fieri potest, in
 cultu corporis morem civium & popularium
 suorum ipse quoq; imitetur, seque ad præsen-
 tiam temporum consuetudinem traduci pati-
 atur, etiam si vestes, quibus hodie utimur,
 forte minus aut commode, aut corpori nostro
 habiles

Vestes.

habiles sint, quam vel reuera fuerint anti-
que, vel tibi saltem videntur fuisse. Si item ro-
ta ciuitas tua coram tondeat, nolim te vnum
cesariam tuam ostentare. Aut si ciues omnes
barbati sint, nolim te vnum conspici imber-
bem. Hoc enim est singularem & alijs contra-
rium esse: cum tamen hominibus, in quotidi-
ana morum consuetudine; non nisi necessita-
te aliqua, de qua mox dicemus, urgente de-
beamus adueriari. Hoc enim etiam magis
quam quęcunq; alia, cui assueuimus, vitiosi-
tas, hominibus nos reddit invisos. Proinde
nihil est, quod in his similibusque rebus, vnus
te publicis omnium moribus opponas, immo
potius cum quadam mediocritate illis te ac-
commodabis: ne scilicet, tu solus inter ciues
tuos ille sis, qui tunica ad talos vsq; demissa
vtatur, cum reliqui omnes eandem habeant
longe breuiorem, & vix vltra zonam promi-
nentem. Sicuti enim fit, vt, cum aliquis vul-
tu est monstroso, & facie rugis obsita, id est,
tali, quę ab vstitata & naturali oris humani fi-
gura plurimum abhorriat, sicuti inquam fit,
vt ille omnium in se oculos cum quadam ad-
miratione conuertat: ita etiam plane simile
quippiam accidit ijs, qui singular & inuitato
alijs modo & forma vestiuntur, seque non ad
aliorum iudicia, sed suum solum modo appe-
titum conformant. Horum igitur alios videas
incedere coma eleganter promissa, barba au-
tem vel magna ex parte resecta, vel etiam ad

cutem abraſa: alios reticulo comam aſtringe-
re, aut pileos quosdam grandes more Helue-
tiorum capiti imponere. Ita fit, vt quilibet
admirabundus, ad illos reſpiciat, aliqui etiam
quaſi circulo factō circumſiſtant: tanquam eos
ibi contemplantur, qui ſibi in pugna contra
mores totius, vbi viuunt, gentis, victores ex-
titiffe videantur. Veſtes etiam habiles & ad
corpus aptę ſint, & cum quodam decoro ei-
dem accommodatę. Qui enim veſtibus v-
tuntur pretioſis & iplendidis; quę tamen ne-
que eleganter factę, neque corpori ſuo con-
uenire videntur, ij altervtrum ex duobus indi-
cant: quod nimirū, aut quomodo placeant aut
diſpliceant alijs, nō ſint ſolliciti: aut certe, quid
venuſtū & cōcinnum ſit, non intelligant. Atq;
ita moribus hiſce ſuis ſuſpitione n quoque in
animis eorum, quibus familiariter vtuntur,
concitant, quod eos non magni faciant. Pro-
inde ipſi quoque vt plurimum toti illi ſocie-
tati parum accepti ſunt, multō minus ab ea-
dem cum quadam benevolentia diliguntur.
Præter hos nonnulli alij ſunt, qui vltcrius
progrediuntur, neque ſolum ſiniſtre de ſe
ſuſpicandi occaſionem alijs præbent, ſed re
ipla & factis quoque tales ſe gerunt, vt nullo
plane modo cum ijs conuerſari quis poſſit.
Semper enim toti reliquę ſocietati in mora
ſunt, eiq; incommodare, & moleſti eſſe non
deſinunt: quando nunquam ſe expediunt,
nunquam ſatis ex ſententia prompti & parati
ſunt

sunt. Imò cum omnes iam, vt menſe accumbant, præſto ſunt, cibique iam appoſiti, & lotę ſunt manus, tum ipſi, quaſi aliquid ſcripturi, aut calamum cum atramentario, aut ad vrinam reddendam matulam poſcunt: aut ſe corpus nondum exercuiſſe conqueruntur, dicentes interim: *Satis adhuc ſupereſt temporis, poteſtis adhuc aliquantiſſer expectare: quid ſibi vult hodierna diei inuſitata feſtinatio?* Atq; ita reliquos omnes impediunt, tanquam ij, qui ſui ſolummodo, ſuzque commoditatis & voluptatis rationem habeant. Inſuper iſdem illi in omnibus rebus alijs peſerri potioresque volunt haberi, ſe in lectulos molliſſimos collocare: cubicula optima occupare: primo eoq; commodiſſimo loco accumbere: alios ſua ſolius cauſa ſolicitos eſſe, atque adeo ab omnibus coli & honorari, quibus nihil vnquam placet, niſi quod ipſi excogitarunt & fecerunt: ceteros naſo ſuspendunt, ſibi que imaginantur, in epulis, in exercitijs equiſtribus, in ludis, omniq; animi relaxatione, ſui tantum ab alijs rationem haberi debere. Quidam alij vſque adeo ſunt cerebroſi, tetrici & acerbi, vt nihil quod ſatis ipſis placeat, fieri a quouam poſſit: & qui ſemper quicquid tandem illis dicatur, reſpondent vultu toruo: neque obiurgationum, conuitiorumque, quibus miniſtros ſuos adoriuntur, vnquam faciunt finem: atque ita continua quadam moleſtia, totam ſocietatem afficiunt, cum hæc & his ſi-

milia subinde iterant: *Vah quam tempestiue*
me hodie excitasti? Vide quaso quam belle mi-
hi hunc calceum extersisti? Neque etiam ho-
die in templum me es comitatus. Belua, nescio
quid in mora sit, quo minus hic pugnus in mala
tibi hareat. Rationes hæ omnes inconuenien-
 tes sunt, & odiosæ, & sicuti mors ipsa fugien-
 da. Etiam si enim quis vere & ex animo mo-
 destus esset & humilis, moresque istos, non
 tam malitia, quam incuria prauaq; assuefacti-
 one vsurparet, nihilominus tamen, quoniam
 in conuersatione illa externa quædam super-
 bix præ se ferret indicia, odia aliorum nullo
 modo posset effugere. Siquidem superbia ni-
 hil aliud est, quam alios nihilo æstimare. Cum
 tamen, vt initio dixi, vnusquisq; licet nullius
 sit, quantiuis tamem pret j esse, censeretur
 velit: Fuit Romæ ante annos non ita multos vir
 præstantissimus, acutissimoque ingenio, &
 doctrina plane singulari, Vbaldinus Bandi-
 nellus. Is dicere solebat, quotiescunq; ad pa-
 latium Pontificis accederet, aut ex eodem do-
 mum rediret, in maxima illa, plenisque plate-
 is sibi obuia, non solum nobilium aulicorum,
 antistitum & magnatum, verum etiam homi-
 num pauperum, mediocrium, & plane tenui-
 um multitudine, neminem sibi occurrere, qui
 vel prius vel minoris, quam ipse esset, sibi in
 animo suo faciendus sic videretur. Et certe,
 si quis virtutis in homine illo excellentiam
 plane singularem perpendere voluisset, pauci

pro-

profecto fuissent inventi, qui vllam in partem
 cum iplo dignitate potuissent comparari. Ve-
 rum enimvero in rebus eiusmodi, omnino se
 homines non tali vlna metiri debent: sed po-
 5 tius ad stateram molitoriam, quam trutinam
monetariam se ponderare. Conveniens enim
 est in aliis ad se admittendis & accipiendis,
 non tam quantum revera quis valeat per-
 pendere, quam quemadmodum in monetis,
 10 quarum valor in consuetudine & usu quoti-
 dianus est, quanti vulgo quis fiat considerare.
 Quare in presentia & conspectu eorum ho-
 minum, quibus placere cupimus, nihil tale
 faciendum est, quod potius dominii quam
 15 sodalitatis indicium prae se ferat. Actiones
 praeterea & gestus nostri omnes tales esse
 debent, ut aliquam reverentiae praeclarq;
 de iis apud quos sumus, existimationis signifi-
 cationem testentur. Qua de causa fit, ut res
 20 nonnullae quae suo tempore factae, culpari non
 possent, ratione tamen loci & personarum pre-
 sentium magnopere reprehendantur. Qualia
 sunt, quorum iam antea quoque facta est men-
 tio, aculeatis & acerbis expostulationibus do-
 25 mesticos objurgare & quidem multo magis e-
 osdem verberibus castigare. Hoc enim est im-
 perium & jurisdictionem suam exercere, quod
 in praesentia eorum, quos honorifice aliquis
 observat, fieri nequaquam solet. Taceo jam,
 30 quod ille ipse totum, cui interest, certum of-
 fendit, eorumque sermones & colloquia cor-
 rumpit:

Iracundia et
 excondescen-
 tia.

rumpit: præsertim si tale quid faciat in mensa;
 loco nimirum non offensionis, sed hilaritatis.
 Dico igitur, minime decere, vt in mensa quis,
 quicquid tandem accadat, irascatur: vel si om-
 nino arceri iracundia non possit, accurate ta-
 men eam dissimulandam, ne quod molestiæ,
 qua afficeris, indiciu appareat, idq; ob cau-
 sas jam antea enumeratas. Et hoc maximè tum
 cavendum tibi est, cum externos fortè ad cœ-
 nam adduxeris. Siquidem à te lætitiæ causa
 sunt invitati, & jam eos contristas. Sicuti enim
 acia, ab aliis manducata, tuis etiam dentibus,
 si videas, stuporem inducunt: ita alienarum
 molestiarum aspectu, nos ipsi quoq; perturba-
 mur. Refractarii sunt ii, qui in re omnia alio-
 rum desideriis, id quod vox ipsa indicat, vo-
 lunt contraria. Refractarius enim cum reper-
 curiente & reluctante planè est idem. Quam
 autem utilis sit huiusmodi contumacia ad ani-
 mos hominum conciliandos, eorumq; bene-
 volentiam comparandam, tu ipse facile judi-
 caveris: quandoquidem illa in opponendo se
 alterius oblectamenris consistit. Id quod non
 amici inter se, sed inimici facere consueverunt.
 Proinde qui amoris aliorum studiosi sunt, ma-
 gna quadam contentione seipsos ad vitandum
 hoc vitium adigunt. Id enim neq; voluptatē
 aut benevolentiam, sed odium potius & fasti-
 dium parit. Imò convenit ex alterius deside-
 rio, nisi damnum aliquod aut pudor obstat,
 suam oblectationem comparare, & id quidem
 semper

Refractarii.

semper facere, & sermonem quoq; suum ad aliorum potius quam proprium affectum accommodare. Neq; decet, vt aut rustici erga alios simus, aut planè peregrini: sed potius iucundi & quasi domestici: nihil enim alias inter oleam & oleastrum, reliquasq; ejus generis plantas discriminis esset, nisi quædam sativæ & domesticæ, quædam sylvestres censerentur, Suavem autem & jucundum eum esse scito, cujus mores erga alios in quotidiano convivu tales sunt qualibus inter se, qui amici sunt, moribus vti consueverunt. Hic enim peregrinus qui est, is vbiq; locorum advena seu extraneus esse videtur. Sicuti ex adverso indigenæ, vbiq; sint, vniuscujusq; noti & amici esse existimantur. Quapropter conveniens est, quemq; se assuefacere, vt alios suavi quodam modo salutare, cum eis colloqui, ipsis respondere, & se vnicuiq; tanquam popularem & familiariter notum possit ostendere. In quo faciendo quam plurimi hallucinantur, qui nullum vnquam placide intuentur: qui libenter omnia, quæ ab aliis asseverantur, negant: & quidquid ab aliis, vel benevolentiz gratia ipsis præstetur, id rustice adversantur, more hominum extraneorum & barbarorum, qui ferre non possunt, vt ab aliis vel salutentur, vel deducantur: qui nunquam salibus aut sermonibus amicis se exhilarant: & omnia etiam officiose ab aliis prolata respuunt. *Fabius mihi mandavit, vt suis tibi verbis salutem dicerem.*

Quid

Melancholia.
Temeritas.

Quid malum, mihi cum illius salutatione? Item Publius nuper me interrogauit, quomodo ualeres: Veniat ergo & manu in carpum immissa, pulsus arteria mihi exploret. Huiusmodi homines, & quidem merito suo, parum ab aliis diliguntur. Inconcinnum quoque est, esse melancholicum & cogitabundum, eoque ex loco, ubi quis est, quasi abreptum, & extra seipsum constitutum. Et quamvis hoc fieri forte possit in iis, qui multos jam annos in consideratione & contemplatione artium liberalium totifuerunt. In reliquis tamen sine omni dubio probari hoc non debet. Immo illi ipsi prudenter facerent, si eo tempore, quo meditationibus suis indulgere cogitant, ab aliorum consuetudine penitus abstinerent. Tenero quoque & delicato animo esse plurimum dedecet, maxime virum. Cum ejusmodi enim hominibus tali modo conversari, non societas quaedam acquabilis, sed seruitus videtur esse. Inuenias profecto nonnullos, qui ita tenelli & fragiles sunt, ut vivere & conversari cum illis, nihil aliud sit, quam vitris etiam subtilissimis esse circumdatum, usque adeo levissimos quosque ictus pertimescunt, ut vitrorum instar, molli semper brachio illos tractare & observare oporteat. Si enim non satis prompte sollicitique illos salutes, inuisas, reuerentis, & ad interrogata illorum respondeas, ita, aut etiam multo magis, se excruciant, quam alius faceret, injuria longe gravissima affectus. Idem vique adeo titulis delectantur

lectantur suis, vt nisi ad vnguem quis eos, ita
vti volunt, compeller, acerbissime ea de re
conquerantur. & è vestigio inimicitias animo
concipliant immortales. *Vocasti me amicum,*
non dominum. Quare non dicis mihi vestra ex-
cellentia? ego profecto vt scias, Dominus Ioan-
nes vocor. Neq; etiam eo quo decuit loco in mē-
sa accubui. Heri quoq; nō dignatus es domi me
innisere, sicuti ego te salutari nudius tertius.
10 Nequaquam hoc pacto mecum, & cum mei si-
milibus oportet conversari. Hi certe eousque
alios adigunt, vt ne vnus quidem sit, qui suo
illos aspectu dignos existimet. Nimis enim,
inmo planè supra modum seipsos amant, & in
15 eo occupati dum sunt, parum admodum ad al-
ios amandum temporis ipsis relinquitur. Ex-
petunt autem, quod in principio quoq; dictū
est, homines, in moribus eorum, quibuscum
familiariter est vivendum, omnem eam, quæ
20 esse tali in conversatione potest, suauitatem &
voluptatem. Cum hominibus autem vsq; adeo
fastidiosus, & quorum amicitia ita facile, instar
lini tenuissimi, rumpitur, commorari, non est
familiariter cum illis vivere, sed eorum esse
25 mancipium. Ideoq; non solum nemo est, qui
hæc illorum consuetudine delectetur, verum
etiam maiorem in modum omnes eam aver-
santur. Hæc igitur morum teneritas & molli-
cies mulierculis relinquatur. In sermone quo-
30 que familiari multis & variis peccatur modis:
in primis autem in ipsa sermonis materia, quæ
nec

nec frivola esse debet, nec vilis: auditores enim talibus non attendunt, & propterea quoque nihil inde voluptatis percipiunt. Imò recitatore[m] ipsum, cum suis fabellis habent contemptui. Neq; tamen nimis aut subtile aut exquisitum colloquiorum argumentum est diligendum. Pleriq; enim cum molestia talibus auscultant. Diligenter quoq; est cavendum, ut colloqui[m] materies talis sit quæ nemini ex præsentibus, aut ruborem incutiat, aut in aliqujus vergat ignominiam. De rebus quoque spurcis & obscœnis non est loquendum, quantumvis id jucundum & delectabile esse videatur. Honestos enim homines non nisi rebus honestis placere aliis decet. Nihil etiam ullo modo contra Deum & sanctos, sive serio, sive joco id fiat, est dicendum, quantumvis parvi momenti, & cum oblectatione conjunctum aliis hoc esse existimetur. Qua ipsa in te sæpe numero peccavit nobile illud Ioannis Boccartii sodalitium, in suis fabulis, ita ut illæ in acres quoq; omnium intelligentium reprehensiones, & quidem suo merito inciderint. Scito igitur, quod per ludibrium de Deo loqui, non solum sit defectus nebulonis scelerati & impii, verum etiam vitium hominis pessime instituti & morati. Imò tale quid audire acerbissimum est, multosq; invenias qui iis ex locis, ubi de Deo, contra quam decet sermo est cupide discedant. Neq; solum de Deo loquendum est sancte: sed in omni quoq; colloquio, quantum

quantum fieri potest cavendum est, ne verba
vitæ factorumq; parum laudabilem sint te-
stimonia. Siquidem homines etiam propria
sua vitia in aliis oderunt. Eodem planè modo
inconueniens est, loqui de rebus præsentis tē-
pori & personis audientibus, contrariis: eti-
am si ex tales sint, vt per se & suo loco dictæ, &
bonæ & sanctæ essent futuræ. Cessent igitur
conciones de rebus sacris in concessu iuvenū,
qui hilaritatis & jocationis gratia conue-
nunt, Diebus quoq; publicæ lætitiæ destina-
tis, & in convivio, non recitentur historiæ
melancholicæ: ibidemq; vulnerum, morbo-
rum, mortis, suppliciorum, pestilentiar, alia-
rumq; rerum funestarum & tristium nulla sit
mentio, nulla recordatio, aut si forte quis in
huiusmodi rerum commemorationem incide-
rit: is modo quodam dulci & commodo ab eo
proposito abducendus, & sensim in mentio-
nem rerum magis lætarum & ei loco conve-
nientium, est traducendus. Etiam si fortè mul-
to sapius lacrymis mortales, quam risu indige-
ant. Quam ipsam ob causam fabulas illas lu-
ctuosas, quas Tragedias appellant, initio in-
ventas esse volunt, vt more illis temporibus
vfitato, in theatris repræsentatæ, lacrimas iis,
quibus id opus esset, elicerent, atq; ita illi ex
infirmirate sua subinde deplorata conualesce-
rent. Sed vt hoc sit, non decet eorum, qui
bulcum confabulamur, animos contristare, eo
maxime in loco, vbi non luctus, sed lætitiæ
volup-

voluptatisq; gratia conmorantur. Etiamſi for-
 tē aliquis cupiditate lacrymandi ægrotus ibi-
 dem reperiatur, cuius equidem deſiderio faci-
 le quis medicaretur, vel ſinapis acri nonia, vel
 etiam in locum fumofum eundem collo-
 cando. Quam nobrem nullo modo excuſari potuit
 Philoſtratus ille apud Bocatium, de orationis
 ſuæ argu-mento rerum funeſtarum, & mentio-
 ne mortis pleniffimo, cum ea in ſocietate lo-
 queretur, quæ tantum cupida lætitiæ, nihil
 præter eandem deſiderabat. Rerum igitur tri-
 ſtium & melancholicarum narrationem eo
 modo inſtituere, ita inco-
 nueniens eſt, ut mul-
 to ſit ſatius planè tacere. Errant quoq; illi,
 modo non diſſi-
 mili, quibus nihil unquam ali-
 ud in ore eſt, quam ſui infantes, vxor, nutrix.
 Vah quantum heri veſperi riſum meus mihi fi-
 liolus excitavit ! Audite quaſo, nunquam vi-
 diſtis puerum tam a-
 nabilem, quam meus eſt
 Scirtus. Item talis & talis eſt mea vxor: hæc
 & hæc mecum hodie eſt locuta. Incredible
 eſt, quam illa ſit mulier ſapiens & intelligens.
 Nemo uſq; adeo eſt otioſus, qui ad talia re-
 ſpondere, aut huiusmodi ineptiis poſſit vaca-
 re. Nemo quoq; eſt, qui hæc audiendo mole-
 ſtia non afficiatur. Male quoq; faciunt ij, qui
 ſubinde ſua aliis ſomnia cupide conmemo-
 rant, tanto quidem cum affectu & admirati-
 one, ut ferè ſine animi deliquio illis auſculta-
 re non poſſis. Præſertim cum recitatores illi
 tales plerumq; ſint, ut quis eorum etiam facta
 ſingularia

singularia, quæq; à maxime vigilantibus præ-
 stita sunt, audiendo, oleum & operam perdi-
 disse sit existimandus. Quapropter materia
 dicendi vsq; adeo vili, vt plerumq; sunt somnia
 alijs molesti esse non debemus. Pleraq; enim
 quæ vulgo hominibus offeruntur somnia, in-
 epta sunt & nugatoria. Et etiam si sæpenu-
 mero relatum mihi sit, priscos illos viros sapi-
 entes, plurima in suis libris somnia, singulari
 cum prudentia & suauitate perscripta, nobis
 reliquisse: non tamen propterea minus erudi-
 tos, aut etiã homines plebeios decet tale quid
 in suis quoq; sermonibus vsurpare. Et certè
 inter omnia quæ in vira audiui somnia (quam-
 vis paucissimis aures meas præbere soleam)
 nullum mihi vnquam dignius visum est, quod
 vel audiretur, vel cuius nomine verba fierent:
 quam vnum hoc, quod bono illi M. Flaminio
 Tomarotio nobili Romano per quietem est
 oblatum qui ipse tamen nequaquam illitera-
 tus aut stupidus fuit, sed homo doctrinæ sin-
 gularis, & acuti ingenii. Is igitur dormiens vi-
 debatur sibi sedere in officina opulentissimi
 cuiusdam pharmacopolæ vicini sui. Ibi cum
 paulò post, nescio qua de causa, in populo ex-
 citatus esset tumultus, fiebat vt omnia direp-
 tioni in pharmacopolio illo exponerentur, cū
 hic ecligmata, ille hypotrimnata, alius hoc, a-
 lius illud acciperet, & subito quam auidissi-
 me deglutiret: ita quidem, vt brevissimo tem-
 pore interjacto, ibidem neq; anpulla, neq; vr-

Somnium
 Tomarotii.

ceus, neq; pyxis, neq; vasculum relinqueretur
 vllum, quod non esset vacuum & exsiccatum.
 Vnum solummodo vitrum, & id quidem satis
 exiguum ibi erat ad summum vsq; repletum
 limpidissimo quodam liquore, quem plerique 5
 omnes negligebant, gustare volebat nemo.
 His ita factis, continuo videbat eodem ingre-
 di senem statura corporis augusta, quiq; ipso
 aspectu cuius admirationem, venerationemq;
 sui injiceret. Is cum subtristis thecas & cap- 10
 sulas pharmacopœi intuens, animadverteret
 alias evacuatas, alias everfas, earumq; bonam
 partem fractam esse, forte etiam vitrum cuius
 antea facta est mentio, conspicatus, subito id
 ori admotum, ita a vide exhaustit, vt in eo ne 15
 guttula quidem relinqueretur. Quo facto, eo-
 dem quo reliqui modo discedebat. Eo igitur
 non ine, cum vehementi quadam admiratione
 affici videretur Flaminius, conversus ad phar- 20
 macopolam rogat, quinam is senex esset, & qua
 de causa aquam illam, ab omnibus aliis repu-
 diatam, tanta cum voluptate ebibisset. Cui re-
 spondere videbatur pharmacopola. his verbis:
 ô fili, senex ille, quem vidisti, ipse Deus est, a- 25
 qua autem ab omnibus aliis, vt vidisti, spreta,
 & ab hoc vno exhausta, fuit discretio, quam
 homines, sicuti forte re ipsa expertus es, nullo
 modo, ne supremis quidem labris volunt con-
 tingere. Huius ergo generis somnia credo non
 incommodè recitari, & cum voluptate & fru- 30
 ctu audiri posse. Magis enim cogitationi ani-
 mi

mī vigilantis, quam visionibus dormientis, virtutiq; vt ita dicam, sensitiue, sunt similia. Reliqua verò inepta quæ sunt, & nullius sententia somnia, qualia pleraq; , quæ à nobis nostrisq; similibus videntur, esse consueverunt, (viri enim boni & eruditi etiam cum dormiunt, meliores sapientioresq; sunt improbis & indoctis) oblivioni tradenda, & vna cum somno missa sunt facienda.

10 Et etiam si res nulla reperiri posse videatur, quæ somniis vanior sit: tamen reuera vna quæpiam plus etiam leuitatis habens, reliqua est, nimirum mendacium. Nam ejus quod quis in somno vidit, quædam veluti vmbra & sensus

Mendacia.

15 antea fuit: mendacii verò neq; vmbra, neque imago vnquam extitit vlla. Quocirca aures & animi eorum qui auscultant, multo minus mendacio quam somniis recensendis, sunt onerandi. Quamvis enim mendacia pro veris nōnunquam accipiantur, tamen temporis successu, eorum autoribus non solum fides non habetur: verum audire quoq; illos æquo animo nemo potest, vt pote quorum verbis nihil substantia, immò nec plus nec minus infit, quam
20 si omnino non loquerentur, sed halitum tantum inanem efflarent. Scito etiam multos inveniri, qui mentiantur non malo animo, nec propriæ utilitatis gratia neq; etiam vt aliis vel damno sint, vel pudori: sed tantum quia per
25 se illis placent mendacia. Sicuti reperias, qui non sitis causa, sed gulosa quadam potandi
30 consuetudine

consuetudine, subinde bibant. Alii vana gloria impulsī, de se ipsis mentiuntur, & cum quadam jactantia magnifice se efferunt, deq; rerū magnarum & mirabilium scientia, quasi soli sapiant, gloriantur. Quin etiam quis, quamvis taceat, re ipsa tamen & opere mendacii reus agi potest. Id quod videre est in nonnullis, qui cum mediocri aut etiam vili conditione & loco nati sint: tamen tantum in sua cum aliis conversatione solennitatis vsurpant, ita arroganter incedunt, ita præ aliis magnifice & quasi pro concione, aut tribunali verba faciunt, cum ostentatione loquuntur: vt sine molestia acerbissima spectari non possint. Invenias quoq; non paucos, qui etiam si divitiis & possessionibus aliis potiores non sint: tamen tot quibus aureis collum circumquaq; ita onerant: ita digitos annulis, pileos & vestes bullis & gemmis omnia ex parte exornant: vt ne magnati quidem generosissimo eiusmodi splendor convenire videatur. Hæc ipsa consuetudo, fastus & inanis gloriæ, quæ ex superbia vanitatis filia oritur, plena est ideoq; tanquam intolerabilis, & indecens accurate est fugienda. Sciendum quoq; est, quod in multis & iis maxime, quæ bene constitutæ sunt, Rebus publicis legibus cautum sit, ne liceat opulentis nimio vestium splendore pauperioribus se præponere. Injuria enim se affici pauperes existimant; si alii, licet specie tantum, majores, quam ipsi sunt, haberi velle videantur. Sedulo igitur

igitur cavendum est unicuiq; , ne in huiusmo-
 di ineptias temere prolabatur. Nemo etiam
 de sua vel nobilitate , vel honoribus, vel divi-
 tiis, multo minus de sapientia, gloriari debet, *Instantie.*
 aut industriam, & res gestas vel proprias, vel
 5 etiam majorum suorum, magnifice extollere,
 aut ad alterum quodq; verbum progeniem
 suam, quod multi tamen facere solent, com-
 memorare. Videtur enim is qui hoc facit, eo
 10 ipso indicare, quod se hominibus præsentibus
 cupiat opponere, præsertim si illi non minus
 nobiles, honesti, & strenui, quam ipse est, sint,
 aut saltem sibi esse videantur. Vel si illi loco
 sint inferiores, quod eos quasi vi subigere, iisq;
 15 suam vilitatem, & misérias studeat exprobrare.
 id quod sine vlllo discrimine unicuiq; displicet.
 Neq; igitur quisquam se extenuare, neq; su-
 pra modum debet extollere, sed potius ali-
 quid sue dignitati & meritis subtrahere, quam
 20 etiam in re minima, plusculum sibi verbis ar-
 rogare. Nam bonum quoq; si nimium sit, dis-
 plicare consuevit. Anniadvertendum tamen
 est, eos, qui sine modo verbis seipsum extenu-
 ant & honores, sine controversia sibi debitos,
 25 repudiant, eo ipso maioris superbæ indicium
 de se præbere, quam alteros illos, qui etiam
 minus sibi debita hac in parte usurpant. Pro-
 inde dicere forte aliquis posset, Iottum illum,
 artis pictoriæ in vrbe Florentina instaurato-
 30 rem, tantis, quibus cohonestatur, comenda-
 tionibus vix dignum esse, quod magistrum se

*Extenuatio
sui ipsius.*

appellari vetuerit: cum non solum magister;
verum etiam sine dubio, pro ratione tempo-
rum illorum, magister fuerit planè singularis.
Verum siue vituperationem, siue laudem eo
modo meritis sit sortitus: tamen interim hoc
certissimum est, quod is, qui ea, quæ omnes alii
expetunt, auersatur, eo ipso significet, se alios
aut vituperare, aut certe non flocci facere.
Gloriam autem & honorem, quæ tanto apud
alios in precio sunt, nihili facere, nihil aliud
est, quam se ipsum supra omnes alios honore &
gloriatione extollere. Nemo enim qui sanus
est, res omnium consensu caras & preciosas
contemnit: nisi si solummodo, qui se optima-
rum, carissimarumq; rerum diuitiis & abun-
dantia affluere arbitrantur. Quapropter neq;
cum iactatione de bonis nostris gloriari: neq;
etiam contemptim de iis loqui debemus. Il-
lud enim est aliis suos defectus exprobrare:
hoc verò eorum virtutes habere ludibrio. De-
bet autem unusquisq; quantum quidem heri
potest, de seipso tacere: aut si tempus ipsum,
de nobis quid dicendi, necessitatem imponat,
delectabilis a modum, de qua supra quoq; di-
ctum, consuetudo est, submitte & sine superbia
veritatem dicere. Quocirca ii, qui aliis place-
re student, pro viribus suis quam accuratissi-
me abstinere debent ab hoc vitio, quod mul-
tis in usu est, qui de rebus propositis ita timi-
de suam opinionem proferunt, vt sine gravi
molestia audiri non possint: maxime, si illi ali-

5 as homines sint eruditi & intelligentes. Domi-
 ne, vestra magnificentia ignoscet mihi, si non ita
 apposite ad causam presentem potuero dicere.
 Ego loquar hac de re more hominis sicuti reve-
 10 ra sum, indocti & omnium rerum ignari: item,
 pro ingenio meo hebeti, dicam pingui Minerva:
 neq; sum nescius, quod ludibrio vestra ex-
 cellentia sim futurus; verumtamen obedientia
 gratia libenter meam voluntatem illius impe-
 15 riis accommodabo. Et hæc ipsa dum loquuntur
 eas præsentī negotio moras iniscunt, vt inte-
 rea, quæstio etiam subtilissima, verbis multo
 paucioribus, & tempore quoq; breviori potu-
 erit definiri, nunquam enim cunctatores illi
 20 ad caput rei deveniunt. Odiosi quoq; & mole-
 sti admodum homines sunt, suoq;, in con-
 versatione cum aliis gestu & moribus menti-
 untur, qui infimi omninò & viles videri vo-
 lunt: & cum omnium confessione primus aut
 25 certe honoratior illis locus debeat: semper
 tamen infimum occupant, & labor plane in-
 comparabilis est, vltius eos vrgere. Subinde
 enim, instar equi pavidi aut refractarii, regre-
 diuntur. Proinde honestæ alicui societati mul-
 30 tum cum huiusmodi hominibus & molesti ne-
 gotii est, si quando ad januam aliquam veni-
 tum sit. Illi enim nullo planè modo volunt
 præcedere. Quinetiam jam in transversum,
 jam retro abeunt, manibusq; simul & brachiis
 sic pro se propugnant, sic se defendunt, vt ad
 tertium quemq; gradum prælium cum iis ini-

re omnemq; delectationem, & nonnunquam etiam negotium quod tractandum est, interrumpere sit necessarium.

ceremonia.

Et quoniam ceremoniarum, quas nominamus vocabulo, sicuti audis, peregrino, utpote qui proprium non habeamus (eo enim majores nostri indicant, ignotas sibi illas fuisse, cum ne nomen quidem iis potuerint imponere) cum inquam ceremoniarum, meo quidem iudicio, propter vanitatem suam, non longè à mendaciis & somniis absint: non inconcinne utraque in hoc nostro tractatu conjungere & componere poterimus, posteaquam hic de iis dicendi nobis offertur occasio. Narravit mihi aliquoties vir quidam bonus, solennitates illas, quas sacerdotes ad aram, in divinis officiis erga Deum & res sacras usurpant, proprie ceremonias appellari. Quocirca, postquam homines primo cœpere sibi mutuo modis quibusdam artificiosis, majorem quam decebat reverentiam exhibere: se patronos & dominos inter se appellare: & in signum venerationis se inclinare, incurvare, demittere: itè caput aperire: titulis quibusdam exquisitis alter alterum compellare: osculari manus, tanquam illas sacerdos tum more sacris initiassent: fuit forte aliquis, qui cum nova hæc & stulta consuetudo nomen haberet nullum, eam per contemptum, ut credo, ceremoniam appellavit: sicuti computationes & concenationes alicubi per ludibrium triumphos dixerunt. Hæc autem consuetudo

consuetudo sine dubio à nobis originem non
 habet sed extranea est & barbara, & ante pau-
 cos annos, nescio vnde, in Italiam traducta,
 quæ misera iam reipsa, & factis prostrata &
 5 imminuta, in verbis tantum inanibus, & su-
 perfluis titulis incrementum & honorem suum
 habet collocatum. Sunt igitur ceremoniæ, si
 eorum, qui eas vsurpant, mentem intueamur,
 vana quædam significatio honoris, & reveren-
 10 tiæ erga eos quibus contingunt, quæ sita est
 in simulatione & verbis versaturque maxime
 circa titulos & formulas certas compellendi,
 assentatorie excogitatas. Dico autem, vanam
 hanc significationem esse, quia eos quoque,
 15 quos ex animo non reueremur, studio quo-
 dam, oculis & auribus eorum gratificandi hoc
 modo honoramus. Imo sunt nonnunquam,
 quos nec visos, nec auditos volumus quos ta-
 men, ne ab aliorum consuetudine recedere
 20 videamur, vocamus, huc quidem illustrissi-
 mum, illum excellentissimum virum: eodem-
 que affectu nos deditissimos aliorum seruos
 profiteamur, quibus tamen, si animum consu-
 lamus, malleamus omnibus potius modis in-
 commodare quam inservire. Essent igitur
 25 ceremoniæ non solum, vt dixi, mendaciæ, ve-
 rum etiam à flagitijs & proditione nihil dif-
 ferent. Sed quia verba iam dicta, & huius-
 modi tituli, vigorem suum iampridem perdi-
 derunt: & propter usum eorum, quem ipsi in-
 30 troducimus, continuam, instar ferri, cuius

acies hebetata est, vt plurimum degenera-
runt, non vsq; adeo accurate & subtiliter in
eorum significationem est intendendum, si-
cuti vim aliorum verborum considerate sole-
mus, neq; etiam tanta cum efficacia & vigo- 5
re sunt accipienda. Quodque hoc verum sit,
ex eo manifestum est, quod vnicuique no-
strum vsu venit quotidie. Nam si forte in
quempiam antea nobis non visum, incidamus,
cum quo casu ita ferente colloquendum nobis 10
sit, non adhibita consideratione, quali aut
quanto honore reuera dignus sit, plerunque
ne nimis parum dixisse videamur, plusculum
illi tribuimus, cumq; tantum, quia bene vesti-
tus est, nonnunquam nobilem aut Dominum 15
vocamus, etiam si aut sutor aut tonsor esse
postea deprehendatur. Et sicuti olim certos
quosdam & peculiare titulos, aut Papæ Im-
peratoris priuilegio concessos, nonnulli ha-
bere solebant, qui ipsi tituli, sine offensione 20
& iniuria priuilegiarij, silentio præterire non
poterant, neque etiam alteri, cui tale priuile-
gium concessum non erat, siue ludibrio attri-
bui: ita hodie quoque paulo liberalius, & ti-
tuli illi, & aliæ honoris significationes titulis 25
non dissimiles, sunt vsurpandæ. Consuetudo
enim, domina nimis potens, hac in parte
valde liberalia, nostræ ætatis hominibus, pri-
uilegia concessit. Hæc igitur consuetudo, quæ
extrinsecus ita bella & speciosa videtur, reuera 30
intrinsecus tota vana est, & in ostentatione &
forma

forma sine rebus, verbisque, sine significatione
 vlla consistit. Neque tamen interim vel mihi,
 vel tibi licentia concessa est huiusmodi mo-
 rem abrogandi. Quinetiam quando hoc non
 5 tam nostrum, quam temporis ipsius, in quo
 vivimus, peccatum est, ad eius obseruationem,
 non tamē sine aliquo discrimine, obligamur.
 Quamobrem considerandum est, quę ceremo-
 nię vel vtilitatis, vel vanitatis, vel etiam officij
 10 causa vsurpētur. Omne autem mendaciū quod *Vilitas.*
 proprię vtilitatis causa dicitur, & fraudis, &
 sceleris plenum, & proinde etiam inhonestum
 est, nunquam enim quisquam honeste
 est mentitus. Et in hoc delinquūt adulescentes,
 15 qui amicorum speciem induunt, nostrisq; cupiditatibus,
 in quibuscunque etiam rebus obsequuntur,
 non vt beneuolentiam sibi nostram concilient,
 sed potius vt beneficia a nobis consequantur:
 non vt nobis placeant, sed potius vt decipiant.
 20 Et quamvis hoc vitium forte aliquibus vsu iucundum sit:
 nihilominus tamen, quia per se detestandum & noxiū est,
 homines elegantes nequaquam decet. Neque enim
 licitū est specie oblectationis alteri nocere:
 25 & si quemadmodum dictū à nobis est, ceremonię
 nihil aliud sunt quam mendacia & adulationes,
 fit, vt quotiescunque lucrigratia eas adhibemus,
 non bonorum, sed peridorum, flagitiosorumque hominum officio
 30 fungamur. Quo circa talem ob causam nullę ceremonię
 sunt vsurpandę. Reliquum est

Officium.

est vt de ijs quoque dicamus, quæ vel ex debito fiunt, vel ex vanitate. Priores igitur illas, nimirum quæ ex debito fiunt, nequaquam conuenit, quo minus fiant, negligere. Id enim qui facit, non solum displicet, verum etiam iniurius est aliis. Et sæpenumero accidit, vt ad arma ventum sit, hanc vnā ob causam, quod alter ab altero in via, non eo quo debuerat modo, honore esset affectus. Maxima enim, vt dixi, vis est consuetudinis, eaque huiusmodi in rebus plane pro lege vult haberi. Quamobrem, qui vnum aliquem non infimæ conditionis hominem compellat numero multitudinis, is nihil de suo ciuilitatis illi tribuit: imo si singulari ad eundem numero vteretur, aliquid illi debitum adimeret, eumque ignominia & iniuria afficeret, tali eum vocabulo, quo homines nihili & rustici nominari solent, appellando. Et etiam si aliæ gentes & ætates hominum, his in rebus alias consuetudines habuerint: tamen hæc apud nos hoc tempore in vsu sunt, neque locus iam est disputandi, vtra harum duarum consuetudinum sit melior. Sed conueniens est, vt non tam bonæ quam in præsentia vsitatæ consuetudini pareamus. Sicuti etiam legibus non optimis obedientiam præstamus, eam solummodo ob causam, quod vel respublica, vel alius, cuius ea potestas est, eas nondum correxerit, aut mutarit. Quod si ita est, diligenter colligere oportet, quibus gestibus & verbis vsitatum

usitatum hodie sit, ijs in locis, vbi commoramur, cuiuscunque conditionis homines excipere, salutare, compellare, vt ea ipsi quoque in nostro cum ijs conuictu obseruemus. Et quamvis forte consuetudine suorum temporum summus ille classis regiz præfectus, Petrum regem Aragoniz in colloquio numero singulari compellet: tamen nos nostris regibus suam vel Maiestatem, vel serenitatem, tam in sermone, quam per literas tribuimus. Sicuti enim ille consuetudinem suorum temporum obseruauit, ita nos quoque nostræ ætatis moribus immorigeri esse non debemus. Et quidem has ego debitas ceremonias appello.

15 Neque enim à nostra voluntate aut libero arbitrio originem suam habent sed à lege, hoc est, communi consuetudine nobis imponuntur. In ijs autem rebus, quæ nullo cum scelere, sed potius cum specie quadam vrbauitatis sunt coniunctæ, oportet & decet communi consuetudini obedire, eique nec disputationem, nec litem mouere. Et etiam si in signum reuerentiæ aliquid osculari: proprie rebus sacris conueniat: nihilominus tamen, si in tua regione usitatum sit, vt in digressu dicant: *Ego in signum obseruantiz qua te colo, manum osculor, aut ego totus sum tuus: aut ego omnia mea obsequia sine exceptione tibi deferro licet ijs arbitrari utaris atque etiam abutaris tuo:*

20 si, inquam, his & similibus formulis vti moris sit, tu quoque non minus quam alij ijs uteris

ris. Imo in valedicendo, & scribendo, alios
 salutare, & à te dimittere debebis, non vt ra-
 tio, sed vt consuetudo postulat, neque vt
 quandam fieri solitum est, aut etiam fieri
 oportuit, sed quomodo in præsentia fit. Nec
 est quod dicas, vnde aut qua de causa hic est
 dominus? aut, nunquid hic forte parochus
 meus est, vt osculari ei debeam manus? Is
 enim qui assuetus est, vt ab alijs vocetur Do-
 minus, & qui ipse alios vocat Dominos, con-
 temni se & ludibrio haberi sentit, si eum pro-
 prio tantum nomine, aut alias minus honori-
 fice compelles. Et sicuti supra dictum est, hæc
 ipsa domini & seruitij, aliaque his similia vo-
 cabula, amaritiem suam magna ex parte, iam
 pridem amiserunt, & quia quotidie in omni-
 um ore versantur, instar herbarum aqua in-
 iectarum, ita macerata sunt & mollita, vt non
 tantopere auersari ea debeamus, quemadmo-
 dum faciunt rustici quidam insulsi, quæ pisto-
 las Cæsaribus & regibus mittendas hoc modo
 censent inchoandas: *Sit tu & liberi tui valent,*
bene est, ego quidem valeo, suæque huius opi-
 nionis rationem afferunt, quod olim Latini
 in suis ad Rempubl. Rom. literis eodem exor-
 dio vsi sint. Quibus si quis attendere, atq; eo
 modo regredi velit, is pedetentim seculum
 illud prisce, quo homines frugibus destituti,
 glandibus vescabantur, esset introducturus. In
 his tamen ipsis, quas debitas non inamus, ce-
 remoniis certæ quædam regulæ sunt obseruan-
 dæ

da, ne quis homo vel vanus, vel superbus esse videatur. Et primo quidem regionis, in qua quis viuit, ratio est habenda: non enim omnis consuetudo cuilibet regioni bona & conueniens est. Et fortasse id quod hac in parte Neapolitanis, quorum ciuitas viris insigni nobilitate & dominis singulari auctoritate conspicuis abundat, in vsu est, id ipsum Lucensibus & Florentinis, qui magna ex parte mercatores aut nobilitate minus illustres sunt & apud quos nec Dux, nec princeps, nec dynastes est vllus, nequaquam conueniret. Ita quidem, vt mores Neapolitanorum magnifici & pomposi Florentiam translatis, instar vestium Gyantis pygmaeo indutarum, superflui & nimij sunt futuri. Sicuti etiam Florentinorum mores, cum nobilitatis Neapolitanarum moribus comparati, sua forte natura miseri & nimis exiles essent futuri. Et etiam si magnates Veneti, ratione publicorum officiorum, pene supra modum mutuis se honoribus prosequantur: non tamen idcirco ciuibus Rhodiginis aut Assulanis conueniet, vt iidem in mutua obseruantia solennitatibus frustra vtantur. Quamvis se recte memini, tota illa vicinia, in huiusmodi nugis & ineptias non nihil prolapsa sit, vel propter ocium quo fruitur, vel quod ab vrbe Veneta, domina sua, id ipsum acciperit. Libenter enim vnusquisque vestigijs domini sui, etiam causa non cognita, insistit. Præterea habenda est quoque ratio temporis

temporis, ætatis & conditionis, cum illius
 apud quem utimur his ceremoniis, tum etiam
 conditionis nostræ. Et quidem apud homi-
 nes, qui occupationibus distinentur, plane
 eas abrumpere, aut certe quantum fieri potest,
 imminuere, & significatione potius eas indi-
 care, quam re ipsa exprimere oportebit. Id
 quod in aula Romana optime prestare sciunt.
 Verum in aliis quibusdam locis, hæ ipsæ cere-
 moniæ seriis negotiis magno impedimento
 sunt, præterquam quod tadio quoque mo-
 lestissimi ne non carent. *Tege caput*, dicit forte
 iudex aliquis cui propter negotiorum multi-
 tudinem parum aut nihil est vacui temporis.
 Alter vero postquam certis quibusdam gesti-
 bus, & magno pedum strepitu, suam ille reue-
 rentiam declaravit, tandem ex aliquo, satis
 longo, intervallo respondebit: *M. domine,*
bene habes, mihi te te capite non est opus. Cui
 nihilominus dicit iudex, *Tege queso caput.* At
 ille bis aut ter, jam in hoc, iam in illud latus
 se contorquens, & magna eum gravitate in
 terram usque se demittens, demum dicit: *Peto*
à tua dominatione, ut quod officij ratione de-
beo, id facere mihi liceat. Et quidem tam diu
 durat hæc concertatio, tantumque in eam tem-
 poris infunditur, ut iudex breviori quoque
 spatio omnibus negotiis eo se mane potuerit
 expedire. Quicquid etiam unusquisque in-
 ferioris ordinis, suo iudici aut magistratui
 honorem debeat exhibere; tamen cum tem-

pus id non patitur, ille ipse honor immodicus, inaximo cum odio est coniunctus; & propterea plane cum aut fugere, aut certe modum illi adhibere oportebit. Sed neque iuuenibus
5 eadem inter se, quæ natu maioribus ceremoniæ conueniunt: neq; etiam plebeios, aut mediocris conditionis homines decet, easdem ceremonias, quibus magnates vti inter se solent, vsurpare. Sicuti etiam magnæ virtutis &
10 excellentiæ viri huiusmodi ceremonias nec crebro adhibere solent, nec ijs adhibitis delectari, aut easdem ab alijs præter modum exigere, vtpote ita affecti, ut non facile cogitationes suas rebus inanibus possint intendere.
15 Opifices quoque & infimæ sortis homines operam dare non debent, vt erga superiores & dynastas multis & nimis solennibus ceremonijs vtantur, eas enim illi vt plurimum auersantur. Potius enim obedientiam, quam honorem ab hoc hominum genere requirere, &
20 expectare sibi videntur. Proinde is quoque servus erat, qui domino sua officia & studia defert. Dominus enim contemni se, suumq; dominium & potestatem quasi in dubium servo vocari arbitratur, quasi vero ipsi aliquid ministro suo vel mandare, vel iniungere non liceat. Hoc igitur ceremoniarum genus liberaliter vsurpari debet. Quod enim quis ex debito alteri præstat, id solutionis loco ab eodem accipi solet, neque multa illi, qui id facit, gratia habetur. Sed qui plusculum quam
30 tenebatur

E

tenebatur, hac in parte facit, is amabilis &
 magnificus esse censetur. Videor mihi aliquan-
 do audiuisse de celebri quodam & eximio
 poeta, qui dicere sit solitus, eum qui humani-
 ter homines complecti, amanterq; cum ijs 5
 conuersari posset, exigua sorte magnum sibi
 lucrum comparare. Circa ceremonias igitur
 eodem modo versaberis, quo sartor circa pan-
 nos, quos ita forfice sua discindit & concin-
 nat, vt vestes laxiores potius quam corpori 10
 nimis astrictas inde conficiat: neq; tamen ita,
 vt caligz in saccos, aut pallia conuertantur.
 Et si hac in parte, decora quadam liberalitate,
 maxime erga eos, qui conditione te inferio-
 res sunt, nonnunquam vtaris, homo vrbani- 15
 & elegans vocabere: si etiam simile quippiam
 apud superiores vsurpes, ita vt hominem in-
 genuum decet, moratus esse diceris. Sed si
 quis in hoc nimius & quasi prodigus esset,
 illum omnes tanquam vanum & leuem incu- 20
 sarent, imo forte aliquid grauius eidem posset
 contingere, nimirum vt simul pro nebulone,
 nugatore, aut etiam adulateore haberetur.
 Quo quidem virio nullum est detestabilius, 25
 nullum quod hominem liberalem & nobilem
 magis deformet. Et quidem hoc tertium ge-
 nus est ceremoniarum, quæ omnino à nostra
 voluntate, & non à consuetudine proveni-
 unt. Hic igitur in mentem nobis reuocemus, 30
 quod initio dictum est, nimirum ceremonias
 sua natura initio non fuisse necessarias: imo
 omnia

Vanitas.

omnia melius sine ijs fieri & expediri potuisse.
 Id quod ante annos non ita multos apud nos
 in vniuersum fiebat. Verum aliorum morbi
 nos quoque vt multis alijs, ita hac quoq; in-
 5 valetudine infecerunt. Quapropter post-
 quam hac in parte vsitata iam consuetudini
 morem gessimus, omne id quod reliquum
 est, quidpiam superfluum, & quoddam quasi
 iam licitum mendacium est: etiam si olim ne-
 10 quaquam id fuerit permissum, sed vetitum,
 & proinde etiam animis nobilibus, qui hu-
 iusmodi ineptijs & nugis speciosis minime
 delectantur, res hæc molesta admodum sit &
 tædiosa. Et scito, quod ego in meo hoc tracta-
 15 tu contexendo, exigux meæ scientiæ diffidens,
 aliorum quoq; præstantium & me eruditio-
 rum iudicia inquisuerim, è quibus depre-
 hendo, regem quendam Oedipum, è regione
 sua eiectum, Athenas aliquando, ad regem
 20 Theseum vitæ suæ, cui inimici insidiabantur,
 conseruandæ gratia venisse. Cum autem in
 conspectu Thesei iam versaretur, audiuisse
 eum loqui (nam cæcus erat) filiolum suum,
 cuius vocem agnoscebat; atq; ideo rationem
 25 non habuisse, vt primo regem Theseum salu-
 taret, sed amore paterno compulsus, ad filio-
 læ amplexum primo se conuertisse. Eo autem
 errore postea animaduerso, Oedipum se The-
 seo hoc nomine excusare, & veniam petere
 30 voluisse. Bonum verò illum & sapientem re-
 gem, illius sermonem interrupisse, atque his

*Oedipus a-
 pud These-
 um.*

eum verbis compellasse: Bono sis animo mi
Oedipe: ego enim vitam meam non tam ver-
bis aliorum, quam proprijs meis factis studeo
illustrare. Quæ quidem sententia etiamnum
animo teneri debet. Et etiam si valde placeat 5
hominibus, si ab alijs honore afficiantur, ta-
men si animadvertant se singulari quodam &
artificio modo honorari, non solum acerbe
id ferunt, verum etiam se insuper despectui
illis esse cognoscunt. Illecebræ enim illæ, siue 10
potius adulationes, præter alia sua scelera &
vitiositates, etiam hunc defectum habent,
quod palpatores illi aperto quodam indicio
declarent, quod is, cui ipsi suis illis blanditijs
insidiantur, usque adeo vanus & arrogans sit, & 15
præterea usque adeo stupidus, hebes & simplex,
ut ipsum inescare & capere non sit difficile.
Ceremoniæ quoque vanæ, exquisitæ & super-
flue adulationem suam occultare non pos-
sunt, sunt enim illæ ita manifestæ, & ab uno 20
quoque cognitæ, ut ij, qui lucri sui gratiâ illas
adhibent, præterea, quæ supra de eorum fla-
gitijs dicta sunt, insuper etiam alijs molesti
sint & exosi. Verum enimvero est quoddam
aliud genus hominum, ceremonijs huiusmo- 25
di deditorum, qui ex ijs peculiarem quandam
artem & mercaturam faciunt: suamque illam
sapientiam quasi libris & rationibus certis ha-
bent comprehensam. Cuidam enim homi-
num generi familiariter annuent: alteri arri- 30
debunt: eum qui nobilior est, in sellam collo-
cabunt,

cabunt, minus nobilem in scabellum: quas
ipsas ceremonias ex Hispania in Italiam trans-
latas esse existimo. Sed à nostra terra malè ac-
ceptæ, parce admodum prouenerunt. Siqui-
dem accurata hæc nobilitatis distinctio apud
nos molesta est, quapropter nemo se iudicem
constituere debet, qui decidat, vter altero sit
nobilior. Neq; etiam more meretricio vena-
les esse debent ceremoniæ, aliæque amoris &
beneuolentiæ significationes, quod ego mul-
tos magnates in aulis suis facere conspexi, qui
de industria & quidem stipendiorum loco,
certis quibusdam ceremonijs ministros, & fa-
miliares suos infelices demulcebant. Et pro-
fecto illi, qui supra quam decet, ceremoniarum
vfu delectantur, idipsum ex quadam leui-
tate & vanitate faciunt, tanquam homines
nullius precij. Et quonia n huiusmodi ineptias,
quæ tamen aliquo modo in oculos incur-
runt, & bellæ videntur, non vsq; adeo diffi-
cile est addiscere, illi ipsi magno quodam studio
eis incumbunt, Res autem grauiiores, vtpote
tanto oneri impares, discere nequaquam pos-
sunt: atque ideo optarent hominum inter se
conuersationem vniuersam in his nugis con-
sumi: tanquam ij, qui nihil possunt amplius,
quique sub cortice aliquantulum specioso ni-
hil habent succi, & si attingas, statim rugosi
quodammodo & mucidiprehenduntur:
eamq; ob causam, illis per optabile esset, ho-
minum inter se commercia & actiones, vltra

speciosa hæc principia se non extendere, atque horum quidem maximum inuenies numerum. Alij verò in verbis & gestibus artificiosis ideo tam multi sunt, vt eo modo prauæ, agrestis, angustæq; suæ naturæ defectus suppleant: cum recordentur, si vt reipsa sunt, ita verbis quoque sint restricti & feri, se alijs hominibus fore omnino intolerabiles. Hoc quidem tibi verè affirmo, tuque idipsum ita se habere experieris, quod non ob aliud, sed ferme ob altervtram harum causarum superflua istæ ceremoniæ tam immodicè vsurpentur: quæ tamen ipsæ vt plurimum plerisq; hominibus sunt molestæ, impediunt enim, quo minus suo quis modo & arbitrio viuere, id est libertate, quam quilibet præ omnibus alijs rebus appetit, frui possit.

*Moderatio
lingue.*

De alijs aliorumque rebus & negotijs non est malè loquendum, etiam si tum nobis aures, & libentissimæ & attentissimæ præberi videantur, idq; propter inuidiam, quam vt plurimum n alter in alterius bona, & honores concipere consuevit. Tandem tamen vnusquisq; à boue scænu n in cornu habente sibi cauet. Auerfantur enim homines amicitiam maledicorum n, existimantes eos, id quod de alijs apud nos loquuntur, idipsum de nobis dicere apud alios. Quidam etiam, qui singulis aliorum verbis se opponunt, deque ijs disputant & altercantur, eo ipso indicant, se naturam hominum non satis cognitam habere. Amat enim

enim quilibet victoriam, & se tam in sermone,
quam in negotiis vinci agerrime patitur: præ-
terquam quod libenter alijs reclamare, non a-
micitia sed inimicitia opus est. Quocirca is
5 qui in sua cum alijs conuersatione amabilis, &
iucundus esse expetit, non ita promptas in ore
habet has voces: *Non est verum. Nihilomi-*
nus ita se res habet, vt dico. & alias his non dis-
similes. Neque etiam facile pignore depositio
10 certabit: imo potius plurimum in hoc studij
conferet, vt aliorum opinioni, præsertim in
rebus non magni momenti facili accedat.
Damnosa enim est in hoc genere victoria, si-
quidem victor ille quæstionis alicuius friuo-
15 læ, sepe numero interim iacturam, facit con-
iunctissimi amici, simulque alijs, ita efficitur
exosus, vt consuetudine eius vtri non audeant,
ne singulis horis configere cum eo cogantur.
Interim agnominibus non satis honorificis
20 passim eum insectantur, cum alius eum cere-
brosum, alius pertinacem, alius omniscium,
alius doctorem subtilem nominat. Quod si
tamen quis nonnunquam à præsentis sodali-
tatis ad disputandum inuitetur, is idipsum fa-
25 ciet suauis quodam modo: neque ita dulcedi-
nis victoriae audus erit, vt eam cum quadam
ingluvie, lurconis instar, cupiat deglutire, sed
vnum quemque in suâ opinione relinquere
conueniet, & vtri iustam vel iniustam senten-
30 tiam defenderint, id vel ex suffragiis partis
maioris, vel etiam magis importunæ definiri,

eidem quę victōria ultro concedit debēbit.
Vt videlicet non tu, sed alius is sit, qui praeli-
tur, se defatiget, & sudore præter modum
rotus defluat. qui quidem mores hominibus
honestè educatis minimè conueniunt, aded
quidem, vt odium & malevolentiam aliorum
sibi concitent. Quid quod iidem, propter de-
formitatis suę dedecus, quod per se animis
bene compositis graue, & molestum est, plu-
rimum soleant, displicere? qua de re paulo post
forte mentionem faciemus. Interim tamen
bona pars hominum ita mirifice in hac victo-
ria sibi placet, vt, quomodo alijs placeant,
vel displiceant planè non cogitent. Et vt se
subtiles, intelligentes, & sapientes esse demon-
strent: iam suum alijs dant consilium, iam
eosdem reprehendunt, iam cum iisdem dis-
putant, eorumque sententiam ita magno co-
natu oppugnant, vt a verbis ferè ad verbe-
ra deueniatur, cum nulla vnquam nisi pro-
pria sententia illis proberur. Suum verò alijs
consilium non requisitum communicare, nihil
aliud est, quàm dicere, se longè sapientiorē esse
eo cui consulitur, eidemq; iuam imprudentiā
& ignorantiam exprobrare. Quamobrem id
non apud quoslibet nobis notos, sed tantum
apud necessarios, & interiori quadam famili-
aritate coniunctos fieri debet. Item apud eos,
quibus præsumus, quorumque inspectio &
cura nobis est commissa: vel certe etiam apud
extrarium, si forte magnum illi periculum im-
pendeat. Sed in quotidiana cum alijs conuer-
satione

5 satione cavendum est, ne nostra aliis consilia
 immodicè obtrudamus: aut nos de ipsorum
 necessitatibus curiose sollicitos esse ostenda-
 mus. In quem quidem errorem incidunt mul-
 10 ti, & vt plurimum minùs intelligentes. Ru-
 des enim & insulsi qui sunt, rarò admodum in
 rebus quas agunt, mentem ab oculis & aliis
 sensibus seuocāt, aut iustū suis cogitationibus
 tempus impendunt: vtpote eius generis ho-
 15 mines, quibus non multa accuratiùs disquirē-
 da, aut examinanda incumbant. Verum quo-
 modocunq; se ista habeant, certe, qui passim
 consilia sua depromit, eaq; quasi disseminat, is
 eo ipso non obscure banc opinionem præ se
 20 fert, prudentiā alios destitui, se verò abunda-
 re. Et certò reperias nonnullos, qui in hac suā
 sapientiā ita mirificè sibi placent, vt ipsorum
 cohortationibus nolle obtemperare, nihil ali-
 ud sit, quam prælium cum iis inire velle. Di-
 25 cunt enim, *Bene est: tenuiorum consilia apud o-*
pulentos locum non habent. Item, *ille est homo*
sui consilij. Item, *ille mihi dicto audiens esse re-*
cusat. Quasi verò non maioris arrogantia sit,
 velle vt alii tuis consiliis vtantur, quàm si ali-
 30 us certis de causis suum consilium tuo ante-
 ponat. Peccatum etiam huic non dissimile
 committunt ii, qui aliorum defectus corrige-
 re, aut etiam reprehendere conantur: quique
 controversias omnes suā sententiā finite vo-
 lunt, & vnicuiq; leges præscribere. *Hoc fieri*
non oportet: item, tu tali iam verbo usus es, de-
inceps

inceps, si sapias, ab huiusmodi dictis & factis abstine. Item, *vinum quod bibis, tibi non est salubre, potius rubro vino uteris.* Item, *hoc eccligmate & illis trochiscis tibi in hoc morbo est utendum.* Atq; ita reprehensioni & correctioni suæ nullum statuunt modum. Prætereamus jam eos, qui aliquandò alienis ex agris lolium evellere vehementer elaborant, cum agros interim proprios sentibus & vriticis totos occupari facile sinant: quos quidem audire, cum magno fastidio & molestia est conjunctum. Et sicuti pauci aut nulli reperiuntur, qui ab animo suo impetrare hoc possint, ut individuam quadam vitæ consuetudine, vel cum medico, vel cum sacerdote, multo minus cum iudice rerum capitalium conjungi velint, ita etiam nemo est, qui cum istis familiariter audeat conversari. Amat enim quilibet libertatem, quam isti perpetuum quasi magisterium exercentes, alios spoliant. Quamobrem consuetudo parum grata est, ita promptum & cupidum esse alios corrigendi, & quasi pro imperio aliquid illis præscribendi: eaq; rectius iudi magistris & parentibus relinquitur, apud quos tamen quam inviti hac ipsa de causa & filij, & discipuli commorentur, ignotum tibi esse non potest.

ludibrium.

Rideri etiam, aut ludibrio haberi omnino nemo debet, etiam si tibi sit inimicissimus. Majoris enim contemptus indicium videtur esse illud, quod fit desiderando, quam quod fit inferendo

ferendo injuriam. Fiunt enim injuriæ vel ex
 ira, vel ex aliâ quapiam cupiditate. Et nemo
 est, qui vel iram animo concipiat contra eum,
 aut propter id, quod ipse nihil facit: aut qui
 5 illud quod in vniversum aspernatur, appetat.
 Atq; ita quem injuriâ afficiunt, eum precii
 non planè nullius centent: ludibrio autem ha-
 bitum, aut flocci, aut ne flocci quidem faci-
 unt. Cum enim aliquem ludibrio, ruboris &
 10 ignominia illius causa, afficimus, non tam no-
 strum aliquod commodum & vtilitatem, quâ
 voluptate n & oblectamentum spectamus.
 Quam ipsam ob causam in vitâ communi ab
 omni ludibrio ignominioso planè est absti-
 15 nendum id quod parùm accuratè faciunt ii,
 qui aliis sua, quibus laborant, vitia exprobrant
 aut verbis aut gestu, & re ipsa quemadmodum
 multi faciunt, qui aut blâsos, aut loripedes,
 aut gibbosos, vel linguâ, vel ridiculâ sui corpo-
 20 ris conformatione iutantur. Item, qui alte-
 rum quodd vel deformis, vel distortus, vel in-
 conspicuus, & pusillus est, derident, vel de al-
 terius parùm appositè dictis cum risu & exul-
 tatione sibi gratulantur: aut libentèr alios ru-
 bore suffundunt, Quæ quidem consuetudi-
 25 nes admodum molestæ cum sint, merito suo
 sunt exosæ. Illis autem non valdè dissimiles
 sunt irrisores isti, quibus volupe est, quoslibet
 alios exagitare & deridere, non tam ignomi-
 30 nia & contemptus, quàm propriæ voluptatis
 gratiâ. Et scito, quod nulla differentia foret,
 inter

inter ludibrium & ludum, nisi propositum & scopus vtriusq; esset diversus. Qui enim ludit alterum is idipsum recreationis gratiâ facit: qui verò eum ludibrio habet, facit id ex despicientiâ quamvis hæc duo vocabula in sermonibus & scriptionibus quotidianis ferè confundantur. Sed tamen qui alterum ludibrio habet, ex ejus ignominiâ sibi ipsi voluptatem quærit: qui verò eundem ludit, ex ejus errore non tam voluptatem percipit quàm recreationem. Hic enim ipse, etiam ex ejusdem hominis ludibrio ignominioso magnum fortè cruciatum & dolorem sustineret. Ego cum in pueritiâ meâ aliquousq; in præceptis grammaticis progressus essem, recordor me didicisse quod Mitio, licet incredibili quodam & sibi ipsi mirando amore Æschinum complecteretur, tamen nihilo minùs eum nonnunquâ ludendo seipsum oblectarit, vt cum hoc modo secum ille loquitur:

Cur non ludo aliquantisper?

Ex quo apparet, rem vnâ eandemq;, & apud vnum eundemq; hominem factam, secundum mentem & propositum facientis, iam ludum, iam ludibrium censeri posse. Quia autem voluntas nostra aliis aperta esse non potest, res parùm utilis est, in quotidiano cum aliis commercio artem tam dubiam & suspectam exercere. Imò multò magis auersandum, quàm expetendum est nomen irrisoris. Sæpe enim numero hic quoq;, quod in ludo, jocoq; fieri

fieri solet, contigit, vt alter jocosè alterum
percutiat: quas tamen plagas ille accipit loco
contumeliæ, atq; ita à jocis ad pugnas deve-
niatur. Eodem modo is, quem alter recreatio-
5 nis & familiaritatis causâ lusit, nonnunquàm
id pro ignominia & probro habet, & indigna-
tur. mitto jam quòd ludus iste quædam est de-
ceptio. Vnicuiq; autem à naturâ hoc insitum
est, vt doleat, sicubi erraverit, aut deceptus sit.
10 Quocirca multis de causis videri alicui possit,
eum qui benevolentiam & amorem aliorum
cupide desiderat, titulum magisterii in aliis
ludendis & exagitandis valde expetere non
debere. Verùm quidem est, non posse nos vi-
15 lo modo vitam hanc mortalem & ærumno-
sam absq; recreatione & quiete traducere: &
quia ludi & joci hilaritati & risui, & quæ con-
sequitur, recreationi causam præbent, amamus
ferè eos, qui hac in parte sunt cavillatores fa-
20 ceti & jucundi. Atq; idè contrarium vide-
tur esse verum, nimirum hoc, quod in com-
munibus hominum congressibus, jocis non-
nunquam & dièteriis ludere omninò conve-
niat. Equidem sine dubio, ii qui modo quodâ
25 dulci & amabili alios ludere norunt, præ aliis,
qui id facere nequeunt, sunt amabiles. Sed hinc
rerum sane complurium ratio est habenda. Et
quoniam jocanti, propositum est, etiam ex e-
jus, quem in pretio habet, errore hilaritatem
30 captare: opus est, vt error, in quem alterum
vult conjicere, talis sit, vt neq; insignis aliqua
ignominia

ignominia, neq; grave aliquod damnum sit
conjunctum. Alias enim iocationes ab injuri-
is difficulter possent discerni. Præterea sunt
nonnulli, cum quibus propter naturæ suæ du-
ritiem intractabilem nullo modo est jocandū. 5
Similiter in rebus gravibus joculari non debe-
mus, multò minùs in flagitiosis. Viderur enim
is, qui tale quid facit, improbitatem, ludum,
jocumq; esse existimare. Quocirca non cre-
do, quòd Lupus ille Vberti imminuerit facti 10
sui turpis ignominiam. Imò quòd eam jocu-
lari quadam improbitate excusando, suamque
ignaviam præ se ferendo, effecerit multo gra-
vior. Is enim, licet castellum Laterinum
posset defendere: tamen cùm videret, se ab 15
hostibus aggere facto circumvallari, subitò ca-
stellum illis tradidit, dicens, naturam lupi non
ferre, vt in clausis, septisq; locis maneat. Vbi
enim risui locus non est, ibidem joculari quoq;
& nugari minimè decet. Præterea quoq; sci- 20
endum tibi est, quod quidem joci sint mor-
dentes, quidam non mordentes. De illis suffi-
cere tibi volo sapientis cuiusdam præceptum,
qui dicebat, jocqs instar ovium, non instar ca-
num auditores mordere debere. Si enim mor- 25
sus insit caninus, jocum jam non amplius jo-
cum esse, sed potiùs injuriam. Leges etiam in
omnibus ferme civitatibus volunt, vt is, qui
dicto aliquo graviter injurioso alterum ince-
sit graviter quoq; puniatur. Et fortè non fu- 30
isset inconueniens, simili modo non leuem ca-
stigationem

5
 10
 15
 20
 25
 30

fligationem in eos constituere, qui specie jo-
 corum, vitra quam decet, alios mordent. Ho-
 minis autem bene morati est, ratiocinatione
 suâ colligere, quod lex quæ de injuriis sancit,
 etiam ad jocos istos aculeatos se extendat, at-
 que ideò rarò & quàm fieri potest lenissimè,
 dentatis hujusmodi dictis vtetur. Supra hæc
 omnia sciendum est, jocos siue mordendi vim
 habeant siue eadem destituantur, nisi subtiles
 sint & faceti, auditores non modò non oble-
 ctare, sed iisdem asferre tædium. Aut si omni-
 nò rideant, fieri id, non propter jocum, sed
 propter jocantem. Et quia nihil aliud sunt jo-
 ci, quam ingeniosa quædam fallacia: fallaciã
 autem res subtilis est & artificiosa: exerceri ea
 commodè non potest, nisi ab homine acutâ &
 promptâ sagacitate & ea quidem quæ ex im-
 provisò se exerat, præstante. Ideoq; non con-
 veniunt hominibus plebeiis, stupidis & tardis:
 imò fortè non vniciq; eorum, qui bono in-
 genio abundant. Ioci enim potiùs in peculi-
 ari quadam promptitudine, venustate, & cele-
 ribus animi moribus consistunt. Quâ de cau-
 sa viri prudentes hac in parte, non tam quid
 velint, quàm quid possint, considerant: &
 postquàm semèl atq; itenim viribus ingenii
 sui adhibitis, hujus rei periculum fecerunt fru-
 strâ: intelligentes se parùm ad id aptos esse,
 desistant, & nolunt in hoc exercitio plus labo-
 ris infumere, ne idem fortè illis, quod asino illi
 Æsopico vsu venit, contingat. Quod si ipse
 mores

mores aliorum accuratè examines, facile de-
prehendes, id quod dico verum esse: nimirum
jocationes non decere eum qui velit, sed eum
solummodò, qui possit. Videas autem quos-
dam ad vnumquodq; verbum, aliud quoddà, 5
& sæpe etiam quod nullius significationis est,
vocabulum in promptu habere: alios syllabas
vocalorum frivolo & fatuo quodam modo
permutare: alios dicere aut respondere aliter
quàm expectabatur, & id quidem sine aliquà 10
subtilitate, aut venustate gratiosa: *Ubi est do-
minus? in suis vestibus nisi forte laver. Quo-
modo sapit vinum? quasi esset humidum. Quo-
modo editur hoc alimentum? ore.* Quo etiam
pertinere videtur illud prologi Plautini: 15

*Hos quos videtis stare hic captivos duos,
Illi qui stant, ij stant hic ambo, nō sedent.*

Qui modi jocandi omnes, quod intellectu
tibi facile est, viles sunt & plebei. Verum dis- 20
putare qui joci maxime venusti & lepidi sunt,
qui minus, non est in præsentia nostri institu-
ti. Hoc enim ab aliis doctoribus & artificibus
multo me melioribus copiose est explicatum.
Et insuper cum ipsi joci è vestigio satis mag-
num & certum suæ venustatis & gratiæ habe- 25
ant testimonium: parum admodum hoc in ge-
nere poteris errare, nisi forte supra modum a-
more tui ipsius sis excecatus. Siquidem ubi-
cunq; jocus est facetus & elegans, ibidem sub-
ito hilaritas est, & risus non vulgari cum ad- 30
miratione conjunctus, Quare si tuæ argutiæ
risu

risu assidentium non fuerint approbata, deinceps argutari desine. Penes te enim hujus rei, non penes auditorem est defectus. Siquidem auditores prompto, venusto, & subtili responso vel dicto quasi sollicitari, etiam cum volunt, risum continere non possunt, sed rident etiam inviti, à quibus tanquam veris legitimisq; iudicibus nemo appellare debet ad seipsum, aut rursus id, quod male antea successit, experiri.

10 Neq; etiam vel dicendum vel faciendum quippiam est modo abjecto, convenienti & scurrili, ut aliis risum excitemus, qualia sunt oculos & os distorquere, sannionumq; ineptias gesticulando repræsentare. Nemo enim ut
15 aliis placeat, seipsum vilem & abjectum facere debet. Hæc enim ars est non viri nobilis, sed gesticulatoris & morionis. Itaq; plebei illi & vulgares jocorum modi non sunt imitandi. Neq; etiam stultum, aut in jocis scurrilibus in-
20 sulsum te finges: sed is, qui potest, suo tempore aliquid quod bellum & novum; & non ita facile omnibus obvium sit, proferet: qui verò id non potest, tacebit. Ex moribus enim animorum ista proveniunt: quæ si gratiosa sint &
25 venusta, de animi dexteritate & moribus ejus qui dicit, signum & testimonium perhibent, quod quidem aliis supra modum placere solet, & illos ipsos caros & amabiles reddere. Si verò contrarium obtinent, contrarii quoq; inde nascuntur effectus. Videntur enim illi si-
30 milis esse afinis deliciis facientibus, aut crasso

alicui

alicui & ventricoso choreas ducenti, vel tunica deposita saltanti in palæstra.

Sunt etiam alii quidam honestæ iucunditatis & oblectationis modi, tantum in sermone consistentes, hoc est, quando lepor ille 5 est non tam in salibus, qui vt plurimum breuitate gaudent, quam in proluxa & continuata oratione, quæ & recte ordinata, & bene expressa esse debet, ita vt ingenia, consuetudines, gestus & mores eorum de quibus sermo 10 est repræsentet: & vt is, qui auscultat, non tam audire illam narrationem, quam rem ipsam quæ narratur, sicuti gesta est, coram oculis intrueri sibi videatur. Id quod optime facere norunt viri & mulieres in Boccatio: quamvis 15 nonnunquam nisi fallor, magis signate & proprie resturpiculas exprimant; quam vel matronæ, vel viro honesto conveniebat: eodem fere modo, quo comædix agi solent. Si igitur narrare aliquid velis, necesse est, vt aliquam 20 vel fabulam, vel rem novam, vel historiam quâ commemorandam tibi iumis, bene animo infixam teneas & simul verba parata & in promptu habeas, ne subinde narrationem interrumpere, & jam de re ipsa, jam de personarum nomine, jam de instrumentis alios percontari, aut eorundem auxilium implorare cogaris. Quod si etiam aliquid quod inter plures dictum vel factum est, commemorare velis, non ita loqueris *Ille dixit: & mox: Ille respondit.* 30 Hæc enim pro nomina omnibus personis conveniunt,

veniunt, atq; ideo qui auscultat, facile in erro-
 rem inducitur. Convenit igitur, vt is qui ali-
 quid narrat, nomina propria ponat, eaq; po-
 stea inter se non permutet. Præter hæc quoq;
 y recitator iste cavere debebit ne sua narratio-
 ne earum rerum mentionem faciat, quæ silen-
 tio præteritæ si essent, ipsa fabula non minus,
 aut etiam magis jucunda fuisset futura. *Is de*
 10 *quo loquor, fuit huius aut illius filius, qui habi-*
tat in via Iacobeæ, nostine hominem? Habuit is
uxorem huius vel illius filiam, macilentam il-
lam, qua in S. Laurentij sacris interesse solebat,
cur non noffes? Certe si hanc non nosti, nullam
 15 *noveris. Item, Bellus quidam & procerus se-*
nex, qui prolixam casariam aiebat, an non re-
cordaris? Quia si alteri quoq; idem evenisset,
 quod huic evenit: tota hæc quantumvis lon-
 ga inquisitio, parum fuisset utilis imò etiam
 valde odiosa auscultantibus qui cum ad inte-
 20 gram rei inchoatz cognitionem cupide pro-
 perent, tu facis, vt huic ipsorum desiderio
 mora injiciatur. Talia fortè apud delicatos
 auditores essent illa amatorculi Plautini. *Hic*
mihi est Megadornus ammiculus. Meus fuit
 25 *pater Antimachus, ego vocor Lyconides. Ma-*
ter est Eunomia. Parum enim ad rem præsen-
 tem facere videbatur tam accurata & prolixa
 progeniei enumeratio. Immo ego à magno
 quodam & peregrino dicendi magistro utile
 30 quoddam hac de re didici præceptum, quod
 tale est: Debere fabulas primo componi & or-
 dinari

dinari in animo nominibus fictis, & postea de-
 mum propriis personarum nominibus adhibi-
 tis commemorari. Illa enim secundum perso-
 narum qualitatem, hæc verò ex voluntate pa-
 rentum, aut eorum quorum interest, homini- 5
 bus imponuntur. Quæ de causa is qui in præ-
 meditatione tibi fuit Avaritia, ille ipse in nar-
 ratione erit aliquis civium tuorum, Tanta lo
 aut Euclioni non dissimilis, si modo de illo v-
 niversalis omnium in tua patria talis erit opi- 10
 nio qualis antiquitus de Tantalo aut Euclyo-
 ne esse solebat. Quod si in regione ubi tu cõ-
 moraris, non habebis personam tibi cognitam,
 quæ tuo instituto congruat: ita confirmare
 rem omnem debebis, ut alio in loco contigif- 15
 se videatur: atque ita nomina pro libitu tuo cõ-
 fingere. Verum quidem est, quod majori cum
 voluptate audiat, magisque oculis nostris ob-
 servetur, id quod dicitur, evenisse hominibus
 nobis notis, præsertim si eventum tale sit, quod 20
 moribus ipsorum conveniat: quam id quod
 accidit extraneis, & nobis ignotis. Ratio hæc
 est. Cum enim scimus certum quempiam ho-
 mine in talia facere solere: credimus etiam fa-
 cilius ipsum fecisse, eumque quasi præsentem 25
 recognoscimus: cum idem non contingat in
 extraneis. In narratione prolixiori, sicut etiam
 in alio quocumque sermone, verba debent esse
 illustria, ita, ut à quovis ex præsentis sodalitis
 facile possint intelligi: insuper etiam ratio- 30
 soni & rei significatæ bella. Quocirca si inter-

hæc duo libera tibi electio est, potius dices:
Ego duos mei facti habeo conscios, quam testes.
 Item satius est dicere, *Iovem alpes nivibus*
conspargere, quam conspuere. Item, *ex animo*
 5 *molestiam eicere, quam evomere.* Quia ita si
 loqueris, dicta tua simpliciter accipientur: ne-
 que ob ambiguitatem in sensum aliquem tur-
 pem, aut præposterum trahentur. Sed neq; in
 10 imaginationem rei alicujus spuræ & obscœ-
 nz auditorem induces. Et etiam si fieri possit,
 vt nonnunquam præstantissimi poetæ, & alii
 viri sapientia excellentes inscriptionibus suis
 parum hæc observarint: tamen hæc in parte, in
 qua de amabili cum aliis conversatione, & vi-
 15 tando odio agitur, nulla eorum autoritas esse
 debet. Sed vt ad priora redeamus, dico ver-
 bis claris & significantibus esse vtendum:
 quod fiet, si prudenter noveris eligere ea, quæ
 in patria tua nata sunt, modo ne sint vsq; adeo
 20 antiqua, vt raneida quoq; & exoleta sint, &
 tanquam vestes lacerae & contrita, jam abje-
 cta in vsu esse desierint. Talia in latina lingua
 sunt, *potesse, caluier, suat, leuasso.* Quinetiam
 id ipsum consequeris, si verba quibus vteris, e-
 25 runt simplicia, non ambigua. Nam in ænigma-
 tum conformatione voces homonymæ con-
 struuntur: vt in *Asinaria* Plauti,

Nunc me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit,

Vbi urvos homines mortui incurfant boves.

30 Eodem pertinet, vt verbis vtamur, quantum
 fieri potest, maxime propriis, & rem quam o-
 scendere

stendere volumus, significantissime exprimen-
tibus, & quæ quam minimum aliis quoq; re-
bus accommodari possint. Ita enim fit, vt res
ipsæ videantur repræsentari, & non tam ver-
bis, quam digitis ipsis demonstrari. Ita equi
proprium est hinnire, canis latrare, porci grū-
nire, tauri mugire, ovis balare, apri frendere,
serpentis sibilare. Cum igitur genuina & pro-
pria in sermone cum aliis vocabula vsurpan-
da sint: nemo potest cum eo commode collo-
qui, qui linguam, quæ in vsu est, non intelli-
git. Quare etiam si hospes aliquis lingua n
qua vtimur, non teneat: tamen ejus causa no-
stram loquelam non debemus corrumpere.
Sicut similes quidem ineptientes, magno cum
risu ejus linguam vsurpare conantur, cū quo
sermones conferunt, atq; ita omnia dicūt per-
perā. Inde sæpenumero contingit, vt Germa-
nus cum Belga belgice & Belga pōpæ & venu-
statis gratia cū Germano loquatur germanice.
Vbi nihilominus audienti longè facilius est
animadvertere, vtrumq; illorum lingua vti
peregrina, quam risum continere, quem no-
væ illæ ineptiæ, è bucca eorum exeuntes, ma-
gnopere irritant. Aliena igitur lingua tum de-
mum vtetur, quando, necessitate aliqua no-
stra urgente, vt ab altero intelligamur, valde
nobis opus est. Sed in communi cum aliis cō-
victu tantum patriam linguam adhibebi-
mus, etiam si ea aliis melioribus longè inferior
& ignobilior censetur. Bavarus enim aliquis
multo

multo commodius sua lingua, quamvis ea minus habeatur concinna, loquetur, quam lingua Misnia, aut quavis altera. Nunquam enim etiam si maxime in eo laboret, ita bene illi se offerent propria & peculiaria ejus linguae vocabula, sicuti iis, qui in Misnia nati sunt, ea se offerunt. Quod si omninò quis eorum quibuscum loquitur, rationem habere velit, eamque ob causam à singularibus istis vocabulis, de quibus jam dictum est, abstinere, eorumque loco alia generalia & communia vsurpare: ejus certe sermones hoc nomine multo minus erunt jucundi. Porro quilibet vir honestus cavebit sibi à verbis parum decentibus & inquinatis. Honestas autem vocabulorum consistit, vel in eorum sono & voce, vel etiam in eorum significatione. Sunt enim vocabula nonnulla res honestas significantia, & tamen nihilominus in ipsa voce & sono videtur sentiri aliquid inhonesti. Vbi igitur verba hujusmodi leviter quoque suspecta se offerunt, solent sceminae honestiores in eorum locum alia magis decencia substituere. Etiam si reperies nonnullas, non optime moratas, quibus satis crebro & incósidérate verbum quoddam excidit, ob quod, si de industria apud ipsas nominaretur, ipsae quoque erubescerent. Quocirca mulieres, quae bene moratae sunt, vel etiam haberi volunt, diligenter non solum à faciis, verum etiam à dictis inhonestis sibi cavebunt, neque solum ab iis quae talia sunt, verum etiam ab iis quae talia

lia esse possunt, aut etiam turpia indecora, & impura videri. Sciendum quoq; est, etiam si duo vel plura vocabula nonnunquam rem eandem significant, quod tamen alterum altero magis aut minus sit honestum. Verbi gratia, non inhoneste dici posset, *Cum muliere pernoctavit*: sed si eandem sententiam alio & magis proprio verbo exprimes, auditu id inhonestum esset futurum. Ita foeminas atq; etiam viros bene moratos decet, meretrices nominare mulieres impudicas, atq; ita de cæteris. Neq; solum fugienda sunt verba inhonesta & impura, verum etiam abjecta & vilia, & id iis maxime in locis, vbi de rebus magnis & illustribus sermo est. Eamq; ob causam merito reprehendi videtur Poëta quidam alius non ignobilis, qui cum splendorem cæli sereni describere vellet, dixit: *& sine feci dies*. Vocabulum enim tam humile & putidum rei tam splendidæ & illustri, meo quidem iudicio, non conveniebat. Neq; etiam *solem lucernam mundi* commode quis dixerit: hæc enim vox foetorem olei & culinæ legenti representat. Huc pertinent plurima quæ in ore omnium sunt proverbia, quorum sententia quidem bona est, sed verba sordibus vulgi sunt inquinata: id quod unusquisque ex sermone quotidiano facile intelligit. In narrationibus ergo longiusculis ea quæ dicta sunt hætenus, sunt considerata, imò etiam quoque nonnulla, quæ multo expeditus a tuis magistris, & ex

& ex arte Rhetorica addidiceris. Inter alia etiam opus est, vt te assuefacias ad verba elegantia, modesta & iucunda, & quibus nihil insit saporis amari. Potius enim dices: *Ego pro dignitate verbis exprimere hac non potui*: quam, *Tu me non intelligis*. Item satius est ita loqui, *Cogitemus aliquantulum an res sic se habeat*: quam dicens, *Tu erras*: aut, *Ita seres non habet*: aut, *Tu hac non intelligis*.
10 Honesta enim & amabilis consuetudo est, alium excusare, etiam in eo, in quo intelligis iure eum culpari posse. Imo etiam si amicus tuus solus errauerit, tamen eum errorem vtriusque vestrum facies communem, cumque
15 eius partem aliquam tibi ascripseris tum demum ipsum admonebis, aut reprehendes, hoc aut simili modo loquens: *Nos vehementer erramus*: item, *Nos non recordati sumus, vt heri hoc vel illud faceremus*: etiam si ille solus,
20 non tu, eius rei fuerit oblitus. Illa quoque verba quibus nonnunquam homines inciuiles apud alios vtuntur, cum aiunt *si modo ea que loqueris vera sunt*, supra modum dedecent. Neque enim vsque adeo facile alterius fides in
25 dubium est vocanda. Quin si quis forte aliquid tibi promiserit, quod postea non praestet, inconueniens est dicere: *Soluisti fidem*, nisi forte ad id faciendum, vel extrema necessitas, vel existimationis tuae defensio te
30 impellat. Quod si idem te deceperit, dicere poteris, *forte obliuione circumuentus memini*
hoc

hoc negotium non expedinisti. Aut si oblitus sit, potius dices, Tu facere hoc non potuisti: aut, Forte tibi in mentem iam non venit: potius dico, quam, Tu tradidisti illa oblivione: Tibi ut promissis stares, cura non fuit. Hæc enim & huius generis verba aculeos quosdam 5 habent, & veneno quodam doloris & contumeliæ sunt imbuta: usque adeo quidem, ut ij, qui crebro huiusmodi dicterijs vtuntur, homines asperi & rigidi habeantur, & unusquisque eorum consortium ita fugiat, sicuti, ut 10 ne à sentibus aut tribulis pungatur, refugere solet. Et quoniam cognoui nonnullos prauæ cuidam, & inscite consuetudini obnoxios, hoc est, qui adeo cupidi & auidi essent garriendi, ut ne quidem certam aliquam sententi- 15 am animo comprehenderent, multo minus verbis explicarent sed eam incitato cursu præterirent, instar canum venaticorum, qui ob nimiam sceleritatem, feram non comprehendunt idcirco sine ulteriori deli- 20 beratione, hoc quoque tibi indicabo, de quo forte quia omnibus manifestum est, ad notationem institui, fuerit superuacaneum, est autem tale. Nullum vnquam sermonem inchoandum esse, nisi prius eius, de qua dicen- 25 dum est, rei formam animo conceperis. Sic enim oratio tua partus erit legitimus, non abortus. Quod si præceptum hoc meum non fueris aspernatus, nunqua n tibi eueniet, ut alios salutans, in eorum nominibus erpes, aut 30 petere cogaris, ut alter suum tibi nomen suggerat

gerat. Neq; etiam opus erit, vt ipse cum risu dicas, *Hem ego non dico bene: sic & sic me dicere oportuit*; aut vt lingua quasi impingens satis diu balbutias: donec aliquod verbum inuenias, id quod cum audientium intollerabili molestia est coniunctum. Cauendum quoq; est, vt vox tua non sit rauca neque aspera: neue per risum, aut alias, stridorem rotarum in plauistro imitetur. Inter oscitandum quoque sermo est cohibendus. Ipse quidem non ignoras, non posse nos in nobilissimis efficere, vt nostro arbitrio vel linguam expeditam, vel bonam vocem habeamus: sed tamen, qui aut balbus aut raucus est, non præ omnibus alijs garrulus & vocalis esse debet, sed potius lingue suæ defectum silentio & auscultatione emendare. Quamvis studio quoque adhibito vitia illa naturæ aliquando minui queant. Indecorum quoque est instar præconis editum aliquod proclamantis, vocem attollere: aut etiam eandem ita deprimere, vt exaudiri ab auscultante non possit. Quod si prima vice verba tua exaudita non sint, atq; ideo eadem forte sint repetenda: secunda illa vice neq; submissius loqui debebis, neq; etiam iusto vehementius vociferari, ne, ideo quod semel dicta denuo iteranda fuerint, bilem tibi indices commoueri. Verba quoq; in oratione ita collocari debent, sicuti vsus sermonis quotidiani postulat: nimirum vt neq; sint, inuoluta & iatricata, aut nimis ambitiose huc & illuc traiecta,

traiecta, quod multi ex affectione quadam
venustatis facere solent, quorum quidem ser-
mo similior est verbis alicuius Notarij, qui
instrumentum Latine à se conscriptum lingua
vernacula alijs prælegit, quam orationi homi- 5
nis alterius, patria sua lingua vtentis. Oratio
quidem ita traiecta & perturbata nonnun-
quam ijs qui versus faciunt, congruit, sed in
sermone familiari semper indecora est. Neque
solum à Poeticis loquendi modis in familiari 10
sermone abstinendum est, verum etiam à
pomposa illa in publico dicendi ratione, id
enim nisi fiat, insuavis & tædij plena erit ora-
tio: etiamsi maioris forte artificij sit, oratio-
nes illas solennes habere, quam priuatim cum 15
altero colloqui. Sed tamen hoc ipsum suo lo-
co est reseruandum. Quia per plateas qui in-
cedit, saltare non debet, sed ire, etiamsi enim
ire possint omnes, saltare vero non item; ta- 20
men id nuptijs magis congruit, quam viz. Ab
hoc igitur pleno ostentationis sermone tibi
cauebis. Neque tamen volo, vt propterea ad
abiectam illam & vilem loquendi rationem,
qua infima fex plebis, in qua cerdones baiu-
li & lotrices sunt, vtitur, te assuefacias: sed po- 25
tius vt sermonem hominum bene moratorum
& nobilium immitteris, quod ipsum quomodo
fieri possit, aliqua ex parte superius tibi de-
monstravi. Si nimirum de materia neque vili,
neque friuola, neque sordida, neq; abominā- 30
da sermocinabere. Item si ex verbis tuæ lin-
gue

5 guz noueris eligere ea, quæ maxima sunt pu-
 ra, propria, bene sonantia, quæq; quam opti-
 mam significationem habent, nulliusq; rei vel
 turpis, vel spuræ, vel velis recordationem
 10 5 animo insinuent. Item si illa ipsa verba con-
 cinne inter se construes, ita vt non fortuito
 inter se coaceruata & confusa, neque etiam
 obscura quadam diligentia in mensuram &
 pedes certos coacta videantur. Si item ope-
 10 10 ram dabis, vt ea quæ dicenda sunt, prudenter
 & distincte proferas, & res diuersas & valde
 dissimiles inter se non coniungas. Præterea si
 in sermone neque ita lentus eris, vt aliquis in-
 mensa, qui rerum omnium est satur: neq; ita
 15 15 auidus, vt quispiam famelicus: sed si ita lo-
 queris, vt homo moderatus facere debet. Si
 item literas & syllabas cum conuenienti qua-
 dam dulcedine proferes (sed id tamen non
 more pædagogi alicuius, qui in ratione le-
 20 20 gendi & literas coniugendi pueros infor-
 mat) neque verba vel manducantium instar
 dentibus conficies, vel ea inter se conglutina-
 ta & compacta quasi degluties. Hæc igitur &
 alia eius generis præcepta si accurata memine-
 25 25 ris, libenter & cum voluptate alii te audient:
 & tu ipse eum dignitatis locum, qui viro ho-
 nesto, beneque educato ac morato conuenit,
 cum laude obtinebis. Multi præterea sunt,
 qui finem dicendi facere non possunt, & si-
 30 30 cuti naui ventorum impulsu primo concita-
 ta, etiam velis contractis non subsistit; ita ipsi
 quoq;

quoque certo quodam impetu incitati cursum
 continuant, & licet materia dicenda illis desit,
 tamen id circo non desinunt, sed aut iam an-
 tea dicta denuo inculcant, aut quidquid in
 buccam venit, temere effutiunt. Nonnulli
 quoque tanta & iam insatiabili dicendi quasi
 ingluvie laborant, vt alios locuturos inter-
 pellent. Et sicuti nonnunquam in rusticorum
 fimetis videmus, pullos gallinaceos alios alijs
 ex rostellis grana præripere: ita isti sermonem
 inchoatum alteri ex ore auferunt, & ipsi mox
 incipiunt sermocinari, qui profecto ita alijs
 bilem concitant, vt potius manus quam verba
 cum illis conferere expetant. Etenim si accu-
 rate rem perpendas, nihil est quod citius &
 facilius alterius iram prouocet, quam si desi-
 derium & voluntas eius, etiam circa rem mi-
 nimam, ex improviso impediatur, vt si osci-
 tandi gratia os aperias, & id subito ab altero
 tibi comprimatur. Aut si lapidis projiciendi
 causa dextram iam sustuleris, & alter à tergo
 tibi, nihil tale cogitanti, eam inhibeat. Sicuti
 igitur hi & multi alij his similes, propo-
 situm & voluntatem aliorum impediētes mo-
 di, etiam in ludo & ioco ingrati, & fugiendi
 sunt: ita in dicendo quoque satius est, alio-
 rum quoque satus est, aliorum desiderium
 adiuvare quam impedire. Quocirca si quis
 iam totus in eo erit, vt factum aliquod com-
 memoret, indecorum est, si tu inchoatam
 narrationem illic corrumpas, aut dicas te id ip-
 sum

sum scire. Vel si in historia illius suæ progres-
 su mēdaciolum aliquod insperferit, tu nequa-
 quam hoc illi, neque verbo, neque gestu ex-
 probrabis, vel etiam caput quatiendo aut o-
 culos distorquendo, id quod multi facere so-
 lent, qui confirmant amaritiem illam mē-
 dacij nullo se modo sustinere posse. Sed hæc
 non vera huius rei causa est sed potius acri-
 monia & acerbitas rusticæ & asperæ ipsorum
 naturæ, quæ illos in mutua sermonum & offi-
 ciorum communicatione ita acerbos reddit,
 vt quilibet eos auersetur. Molesta etiam con-
 suetudo est, alterius verba quæ in ore habet,
 obstrependo interrumpere, quod quidem
 tantopere ei, qui id patitur, placet, quanto-
 pere placeret, si te aliquis pleno cursu ad me-
 tam contendentem subito retraheret. Neq;
 etiam conuenit, vt alio quopiam loquente, tu,
 vel noui aliquid monstrando, vel præsentium
 attentionem aliorum seuocando, efficias, vt
 ab auditoribus neglectus deseratur. Neque
 enim decet, vt non à te, sed ab alijs inuitatos
 tu dimittas. Attentus quoque esse debebis,
 cum alij tecum colloquantur: ne subinde ti-
 bi opus sit dicere, *quid ais? quomodo dicebas?*
 quo quidem vitio multi laborant cum tamen
 hoc non minori cum loquentis molestia sit
 coniunctum, quam si inter eundem pedes
 saxo alicui impingeret. Hi modi omnes, & in
 vniuersum quidquid cursum dicentis ex di-
 recto, vel transuerso potest inhibere, est fugi-
 endum

endum. Quod si quis in loquendo tardior sit; non debet illum antecurrere, aut verba ei suppeditare, tanquam tu opulentus sis, cum ille sit egenus. Multi enim hoc in malam partem accipiunt, & ij presertim, qui se valde disertos esse sibi persuadent, atque ideo arbitrantur, sibi non tantum à te tribui, quantum sibitribuendum esse ipsi opinantur: teq; in ea arte cuius scientiam profitentur, aliquid ipsis velle suggerere. Perinde vt mercatores nonnulli faciunt, qui ignominie loco habent, si quis eis suam offerat pecuniam, quasi ipsi non habeant, aut pauperes sunt, aut certe aliorum ope indigeant. Et scito quod vauisquisq; sibi ipsi videatur bene loqui posse, etiam si forte aliqui modestie causa id negent. Neq; ego diuinare possum, quae causa sit, quod qui minimum scit, fere plurimum loquatur, à quo ipso, id est, à nimio sermone, vt homines morati sibi caueant, conueniens est, presertim si non maximae sint intelligentiae, idq; non solum ideo quod difficile sit, vnum eundemque simul & multa loqui, & non multum errare: sed etiam quod is qui eo modo verbosus est, certo quodam modo iis qui audiunt, excellentior esse videatur, sicut praeceptor suis discipulis habetur praestantior, quocirca indorum est, si quis hac in parte maiorem, quam par est, excellentiam sibi ascribat. In hoc autem peccatum non solum multi homines, verum multae quoque nationes incidunt, garru-

le & loquaces. Vē iis auribus, quas semel ille apprehenderunt, suisque ineptijs patere cogunt.

Iam sicuti sermo immodicus fastidium parit, ita etiam nimia taciturnitas odiosa est. Ibi enim tacere, vbi alii per vices loquuntur, nihil aliud videtur esse, quam ad conuiuium pro sua parte symbolum nolle conferre. Et quoniam loqui est alteri audienti suum animum aperire: ex aduerso qui tacet, videtur aliis velle esse ignotus. Quamobrem sicuti ij, qui in solennitatibus & festis suis multum bibere, seq; inebriare consueuerunt, remouere à se solent eos, qui non bibunt: ita mutos quoque istos in letis & amicis congressibus nemo libenter videt. Periuicunda igitur consuetudo est, si alternatim suo quilibet loco & loquatur & taceat.

Taciturnitas.

Fuit iam pridem in Peloponneso, quod ex antiquis historijs patet, bonus quidam vir & statuarius, qui propter nominis sui celebritatem, vt ego existimo, Polycletus, id est, artifex clarissimus, est cognominatus. Is in extrema senectute opusculum quoddam confecit, quo omnia artis suæ, quam ipse reatissime tenebat, præcepta est complexus: demonstrans in eo, quomodo membra corporis humani metienda essent, vnumquodque seorsim, vel etiam respectu alterius considerando, vt conueniendi symmetria sibi mutuo corresponderent. Quod suum volumen ille Canonæ seu

*Polycletus
eiusq; ca-
non.*

Regulam appellauit, indicare volens, quod
secundam eam, tanquam legem quandam,
omnes statuas deinceps ab alijs sculptoribus
faciendas exigere & conformare deberent: si-
cuti trabes, lapides, & muri quoque ad cer-
tam quandam regulam examinantur. Sed
quia dicere, res multo facilius est quam
facere: & præterea maior pars hominum, &
maxime illiterati, semper sensus potius exte-
riores in promptu habent, quam mentem &
intellectum, atque ideo quod proximum est,
melius res singulares & exempla, quam res
vniuersales seu syllogismos & ratiocinationes
animo comprehendunt: idcirco excellens ille,
quem diximus, sculptor rationem habens na-
turæ artificum, generalibus præceptis intelli-
gendis non satis accommodatæ, & simul suam
in ea parte excellentiam facturum illustrio-
rem, de marmore optimo sibi prospexit, ex
quo diuturno labore statuam formauit, ea
membrorum inter se symmetria omnibusque
sui partibus ita absolutam, ut antea libri sui
præceptis id exposuerat. Et sicuti tunc li-
brum, ita iam statuam quoque suam Regulam
appellauit. Utinam vero hoc ita iam Deo
placitum esset, ut, ex istis duabus rebus, qua-
rum utramque nobilis ille artifex perfecte te-
nuit, altera solummodo mihi concederetur,
nimirum ut tantum libello hoc meo debitam
eius quam trado artis mensuram, possem
complecti. Nam alterum illud, ut in meipso
&

& moribus meis ideam quoque & exemplum,
 quod præceptis iam datis perfecto respon-
 deat, oculis subijciam tuis, illud inquam de-
 inceps fortè à me fieri non potest. Quando
 5 quidem ijs in rebus, quæ ad mores hominum
 formandos pertinent, non satis est, scientiam
 & regulam certam habere, sed opus est eas actu
 & vſu quotidiano repræſentare, id quod vno
 quali momento. & breui temporis ſpacio ac-
 10 quiri non potest. Verum permulti, per inquã
 multi anni, quorum tamen pauciſſimi, ut vi-
 des, reliqui mihi ſunt, ad hoc requiruntur. Ne-
 que tamen hanc ob cauſam meis hiſce præce-
 ptis minus fidei tribues. Bene enim quis alte-
 15 ri eam viam potest monſtrare, per quam iter
 faciens ipſe errauit. Imo qui aberrarunt, for-
 te multo accuratius obſeruarunt, & memoria
 tenent diuerticula illa fallacia & incerta,
 quam alius quiſpiam, qui ſemper via recta &
 20 regia inceſſit. Quod ſi in pueritia mea, cum
 animi adhuc teneri ſunt & flexibiles, ijs, quos
 mei curam habere oportuit, mores meos, ſua
 forte natura duriuſculos & rudes, recte &
 commodè flectere, mollire & expolire ſciuiſ-
 25 ſent: talis forte ex eorum diſciplina prodiiſ-
 ſem, qualem ego te, qui non minus quam fili-
 us mihi carus es, efficere & conformare hoc
 tempore elaboro. Etiamſi enim magna vis ſit
 naturæ: nihilominus tamen ea vſu & exerci-
 30 tatione ſæpiſſime ſuperata eſt, vel ſaltem e-
 mendata. Veruntamen quam fieri poteſt, ci-
 tiſſime

*Vſus & re-
 claratio.
 nature
 prauæ da-
 minetur.*

tissimi me incoanda est hæc disciplina, qua vitij
naturæ obuiam eatur, eaque prius retundan-
tur, quam illorum vis & robur nimium inua-
lescant. Id quod plerique nequaquam faci-
unt. Imo etiam cum cupiditatum suarum im- 5
pulsu à recto itinere declinarunt, & sine vllò
eis resistendi studio, quo illæ rapiunt, sequun-
tur, credunt tamen se naturæ obedire. Quasi
vero ratio non sit homini naturalis. Imo recta
ratio tanquam regina & magistra potestatem 10
habet mores & consuetudines corruptas mu-
tandi, ipsamq; naturam, si quo inclinet, aut
etiam aliquando labatur, subleuandi. Verum
nos vt plurimum rationi non auscultamus,
atque ita etiam vt plurimum ijs, quibus eam 15
Deus non concessit, id est bestijs, similes su-
mus. In quibus tamen ipsis nihilominus ali-
quid agit & operatur ratio, non quidem ip-
sorum propria, qua per se plane destituuntur,
sed nostra, id quod in equis potes animaduer- 20
tere, quod sæpenumero, imo semper potius
natura sua feri & indomiti essent futuri, &
tamen equis eos reddit non solum mansue-
tos, verum etiam præter hoc quasi doctos &
moratos. Multi enim successores futuri essent, 25
quos ille vt tollutim incederent assuesfaciens,
gradarios reddidit. Idem ille similiter multos
equos docet, jam stare, jam currere, jam in
gyrum ire, jam saltare, & ea omnia equos eti-
am addiscere non ignoras. Quod si igitur e- 30
qui, canes, volucres, & multa alia animalia
magis

magis etiam quam hæc, sunt fera, alterius rationi se submitunt, eique obediunt: eaque quæ natura sua non seiebant, discunt & quantum conditio illorum fert, quodammodo prudentia & virtute prædita, non quidem natura sed consuetudine, euadunt: quanto meliores nos futuros credendum sit, si rationis nobis propriæ præceptis aures dociles adhibeamus. Sed sensus nostri amant & appetunt præsentem voluptatem, qualiscunque ea sit: molestiam vero omnem odio habeat, & à se cupiunt amouere. Atque ideo rationem, quæ amara ipsis videtur iniuper fugiunt, quandoquidem non de voluptatibus, quæ sæpenu-
mero noxiæ sunt, illis prouidet, sed potius de honesto & bono, quod semper cum molestia & sapore amaro, maxime in ijs, qui gustandi quoque vim corruptam habent, est coniuncta. Quatenus enim secundum sensus inter nos mutuo viuimus, similes sumus misero alicui xgrotanti, cui omnis cibus, quantumuis delicatus sit & suauis, videtur esse amarus aut salus, atq; ideo ancillæ aut coquæ, quæ hac in parte plane extra culpam sunt, stomachatur. Non enim sibi, sed suam propriam amaritudinem sentit, cui linguam, quæ gustatus instrumentum est, habet inuolutam. Sic ratio quoque, quæ per se dulcis est, nobis non suo, sed nostro sapore vitioso videtur amara: atque ideo tenerorum delicatiorumq; more gustare eam nolumus, nostramque vilitatem

his fere verbis occultamus. Quod naturæ ne-
 que calcaria, neque freni possint adhiberi
 quibus illa vel incitetur vel contineatur, atq;
 ideo sinendum esse, vt, quocunque fert impe-
 tus, liberrime ruat. Profecto si aut boues, aut
 asini, aut forte etiam porci, sermonis vsum ha- 5
 berent, credo ego, quod sententiam magis
 inhonestam & absurdam, quam hæc est, pro-
 ferre vix pouissent. Certe etiam in virili &
 decrepita ætate essemus pueri: & cani jam,
 non minus, quam pueri, vanis & nugatorijs 10
 ineptijs dediti essemus, nisi ratio esset,
 quæ vna cum ætate in nobis crescit, & adulta
 jam, nos quasi ex bestiis homines facit: ita
 quidem vt in sensus & appetitus nostros vim
 & potentiam suam exercent. Et si quando fi- 15
 nes honesti in vita & moribus transeamus id
 non tam defectui naturæ, quam nostræ mi-
 litæ est adscribendum. Quod cum ita sit,
 falsum est, quod contra naturam frenos aut
 magistros non habeamus, immo eorum, 20
 nos duos habemus, quorum alter est v-
 sus, alter recta ratio. Verum sicuti paulo ante
 tibi dixi non potest ratio ex male morato
 bene moratum efficere sine exercitatione &
 25 vfu, quem parit & adfert tempus. Qua ipsa de
 causa, maturandum est, vt rationi auscultare
 incipiamus, non solum ideo, quod cum ali-
 quis plus temporis habeat assuefaciendi se, vt
 talis fiat, qualis ab ea esse iubetur: atq; ita qua- 30
 si illius domesticus & familiaris sit: verum etiam
 quod ætas tenera, & nullis adhuc vitijs in-

Principiis
 obsta.

quinata, facilius quolibet colore imbuatur:
atque adeo res illæ, quibus à primis vnguiculis
aliquis assuevit, indies magis magisque soleant
placere. Eamque ob causam aiunt, The-

*Theodorus
tragedus.*

5 odorum quendam nobilem tragedum semper
in actione fabularum suarum primum esse
voluisse: etiam si alium quempiam, antese
recitaturum, vilem, nulliusque præ se existimationis
esse intelligeret. Existimabat enim,
10 spectatores primis illis auditionibus quas accepissent,
beneuolos jam familiaresque factos, non facile ullam
aliam, quamvis meliorem esse probaturos. Quia vero
ob causam jam dictam, tacere non possum, ut facta
mea dictis exacte
15 congruant: id quod Polycletus faciebat, qui
quod docebat, reipsa quoque poterat præstare:
satis mihi sit aliqua ex parte quid fieri debeat,
dixisse: postquam agendo id ipsum experire
omnino non possum. Sed quia ex aspectu
20 tenebrarum cognoscitur quid sit lux, & ex silentio
percipitur quid sit sonus: sic meos hos mores
parum gratiosos, & quasi obsecuros contemplando
colligere poteris, quale decus & lumen sit
morum iucundorum & laudabilium. Ut igitur
25 ad ipsum nostrum propositum, cui jam jam finem
imponemus, reuertamur: dicimus quod mores festiui
& iucundi sint, qui aliquem ex sensibus delectant,
vel saltem neque sensus, neque appetitum
30 neque imaginationem, eorum quibuscum vivimus,
aliqua afficiunt molestia. Et de ijs

quidem hucusque verba fecimus.

*Venustas
& concinnitas*

Verum insuper sciendum tibi est, quod homines valde expetentes sint pulchritudinis venustæ & concinnæ: & ex aduerso à rebus turpibus, monstrosis & deformibus plane abhorreant. Et quidem hoc priuilegium nobis peculiare est: alia enim animantia, quid venustas aut concinnitas sit, intelligere non possunt. Quocirca hoc ipsum tanquam non commune nobis cum bestiis, sed generi nostro proprium per se magnifacere & earum habere debemus. Atq; id longe magis illi, qui præ alijs hominibus intelligentes sunt, tanquam ij qui ad decus pulchritudinis considerandum magis sint idonei. Et quamuis quid pulchritudo sit, difficulter ad vnguem explicari possit: vt tamen nihilominus notam aliquam, eius quod illa est, habeas, scire te volo, quod

Quid pulchritudo,

ibi, vbi mensura conueniens est partium inter se, & inter partes & totum, ibidem sit pulchritudo, eamq; rem, in qua symmetria ista deprehenditur, vere pulchram possumus appellare. Atque ideo, quod alias ex viro quodam docto & rerum multarum scientia conspicuo didici, pulchritudo, vt plurimum vnum quidpiam esse solet: deformitas autem ex aduerso multa complectitur, sicuti id in facie bellarum & venustarum iuencularum potes animaduertere in ea enim omnia sic sunt formata & disposita, vt ad illam vnâ solûmodo faciem constituendû creata esse videantur, id

id quod in deformibus contingit nequa-
 quam. Si enim quæpiam forte oculos habeat
 grandes & emissitios, nasum exiguum, ma-
 las inflatas, os intortum, mentum prominens,
 5 cutem fuscā: ea videtur, non vnus alicu-
 jus scēminæ faciem habere, sed eam per par-
 tes ex multis faciebus compositam. Reperias
 quoq; nonnullas, quarum singula membra se-
 orsim considerata, sunt pulcherrima: sed om-
 10 nia simul inter se collata inuenusta sunt & de-
 formia: non aliam ob causam, quam quod par-
 tes illæ seorsim pulchræ, non vnus illius, sed
 plurimarum sunt scēminarum, forma præstan-
 tium: ita quidem vt hoc ab vna, illud ab alte-
 15 ra mutuo acceperisse videantur. Et forte pictor
 ille, cum puellas Calabras nudas est contem-
 platus, nihil aliud fecit, quam vt membra cor-
 poris speciosi consideraret in multis, quarum
 illa hoc, illa alterum ab vna quapiam perfectæ
 20 pulchritudinis muliere commodato accepi-
 set. Si enim effecisset, vt vnaquæque suum,
 quod acceperat, membrum restitueret, & ipse
 omnia illa vnum in corpus collata, denuo cō-
 cinne inter se coagmentaret: talem & sic vnità
 25 Helenæ pulchritudinem esse debere sibi ima-
 ginabitur. Neq; volo vt cogites hoc tantum in
 facie & membris corporis humani evenire.
 Imò id in sermone & actionibus eodem pla-
 ne modo evenit. Vt si matronam aliquam nō-
 30 bilem & ornatam videres ad rivulum, in via
 publica supellectilem suam culinariam lavan-
 tem

rem: etiam si ea plane aliena esset, tamen in hoc tibi displiceret, quod non vnus solummodo, sed plurium effigiem repræsentaret. Si quidem re ipsa scæmina lauta & nobilis esset: opera autem ipsius essent mulierculæ alicujus plebeia & impuræ. Neq; tamen ideo à muliere ista vel odor vel sapor ingratus, vel sonus aut color aliquis inæcundus ad te perveniret, neq; alias appetitui tuo molestiam illa exhiberet: verum per se insitus ille mos, & actio ab hujusmodi muliere aliena, tibi esset displicitura. Quocirca decet, vt ab his quoq; incoditis & inconvenientibus moribus tibi caveas, & id quidem pari aut etiam majori cum studio, quam ab illis, de quibus hætenus tibi dixi. Quandoquidem multo difficilius est cognitu, quando in superioribus illis quis delinquit, quam quando in his. Quia faciliores pereceptu videntur esse actiones sensuum, quàm actiones intellectus. Sed tamen nihilo minus satis sæpe accidere potest, vt id, quod sensibus displicet, etiam displiceat intellectui, verum non eandem ob causam. Id quod supra tibi dicebam, cum demonstrarem, quod quilibet vestire se deberet eo modo quo in præsentia vestiuntur alii, ne forte eos vel reprehendere, vel corrigere velle videretur. Quod ipsum nõ tantum appetitui multorum hominum, qui laudis sunt cupidi, molestum est: sed etiam iudicio virorum intelligentium displicet. Vestes enim sæculi, quod mille annis nostro fuit prius:

5 us, non conveniunt personæ hoc jam seculo
 viventi. Similiter molesti & ingrati aliis sunt
 ii, qui more agalorum & aurigarum vestiun-
 tur, ita quidem dissolute, ut thorax cum caligis
 10 consligere velle videatur. Usq; adeo vestes il-
 læ corporibus suis sunt inhabiles. Eundem in
 modum multa sunt superius enumerata, quæ
 forte hic etiam recte repeti possent, cum in iis
 15 modus & mensura illa non servetur, de qua in
 præsentia loquimur, neq; in iis tempus, locus,
 res & personæ ita concinne, ut oportebat, in-
 ter se unita sint & congruant. Nam ex his
 quoq; hominum mentes suam oblectationem,
 voluptatem, & jucunditatem percipiunt. Sed
 20 malui ea ibi potius inter se conjungere, & tã-
 quam sub sensuum & appetitionum vexillum
 mittere, quam intellectui eadem assignare: ut
 eo facilius ab omnibus cognosci possent. Ali-
 quid enim sensu percipere, aut appetere, unus-
 quisq; potest: recte autem intelligere uniuersa-
 25 lia, & id maxime, quod jam pulchritudinem,
 jam concinnitatem, jam venustatem vocamus,
 non est cuiusvis. Quamobrem nobis non satis
 esse debet, ut aliquid beneficiamus: verum in
 hoc etiam incumbere debemus, ut id fiat ve-
 nuste. Venustas verò nihil aliud est, quàm quæ-
 30 dam quasi lux, quæ ex rerum bene composita-
rum & concinne, ratione totius, partium inter
se distributarum congruentia effulget: sine
 qua quidem symmetria bonum quoq; non est
 bellum: & ipsa pulchritudo non est venusta &
 gratiosa.

Non satis
 est, bene.
 quid facer.
 nisi etiam
 fiat venu-
 ste.

gratiosa. Et quemadmodum opsonia quantumvis bona & salutifera, invitatis placitura non essent, si saporem aut nullum haberent, aut vitiosum: ita nonnunquam hominum quoque mores, etiam si per se nulli noceant, nihilominus inepti sunt & acerbi: nisi quis vna cum iis dulcedinem illam addiscat, quæ, sicuti credo, gratia & venustas appellatur. Quocirca quodlibet vitium propter se, & nullam aliam ob causam, displicere nobis debet. Sunt enim vitia res usque adeo indecoræ & inconuenientes, ut animi moderati & sibi constantes ex eorum dedecore molestiam & tardium pertulerint. Quapropter eum qui in conversatione cum aliis amabilis esse cupit, ante omnia decet fugere vitia, & ea maxime, quæ præ aliis sunt turpissima, qualia sunt luxuria, avaritia, crudelitas, & aliis his similia: quorum quædam plane abjecta sunt & vilia, sicuti gula & ebrietas: quædam spurca, ut esse libidinosum: quædam scelestæ, ut esse homicidam, & ita de cæteris, quorum vnumquodque per se & proprietate sua aliis exosum est, alterum quidem magis, alterum minus. Sed omnia in vniuersum, tanquam res turpes & illicitæ, hominem in societate vitæ communis reddunt inamabilem. Id quod etiam supra tibi demonstravi. Sed quia hoc tempore non de flagitiis, sed tantum de erratis hominum te erudire constitui, nequaquam in præsentia debeo laborare, ut de natura vitiorum & virtutum disputem: sed solummodo

solummodo de moribus concinis & incon-
cinnis, quibus inter nos mutuo utimur. Inter
autem modos istos inconcinnos non postre-
mus fuit ille comitis Richardi, cuius supra fa-
cta est mentio quem ipsum tanquam defor-
mem, & reliquis illius bellis & concinnis mo-
ribus dissonum, eximius ille Episcopus, sicuti
musicus excellens symphoniam discordem,
quam primum animadvertit. Decet igitur
hominem moratum concinnitatis hujus, quam
dixi, rationē habere, in incedendo, in stando,
in sedendo, in actionibus, in cultu, in vestitu,
in sermone, in silentio, in ocio & negotio. Neq;
enim vir mulieris instar comere & exornare
se debet, ne aliud sit ornatus, aliud persona,
quod quibusdam in locis faciunt nonnulli,
qui habent capillitium & barbam ita in annu-
los crispatam ferro candenti: & faciem, collū,
manus, ita præter modum cerussatas & frica-
tas, ut id quæcumq; mulierculam dedeceret:
imo meretricem quoq; quæ mercimonium
suum quam primum properat extrudere, &
quam maximo potest precio vendere. Curan-
dum quoq; est, ne vel bene vel male oleas. ho-
minis enim honesti est, nec foetere instar hirci,
nec pastillos olere instar mulieris aut meretri-
cis. Neq; tamen ætatem tuam dedecere puto,
si aliquando aquis oderiferis, & simplicibus
pro tempore aspergare. Vestes tuas, consuetu-
dini aliorum tuæ ætate viventium, & conditi-
oni tuæ accommodatas esse decet, ob causas
superius

Decorum in
vestitu.

superius tibi dictas. Non enim in nostra potestate situm est, communes consuetudines nostro arbitrio mutare, quæ sicuti à tempore proveniunt, ita ab eodem consumuntur. Interim tamen vñum communem quilibet pro re nata sibi poterit accommodare. Vt si forte crura habeas quam ceteri longiora: vestes autē curtæ in vñu sint: curare poteris, vt tua vestis inter reliquas non brevissima sit, sed minus brevis. Aut si forte furas quis habeat vel graciles nimis, vel carnosas, vel etiam tibias distortas, is caligas sibi conficiet, non flammei, aut nimis conspicui coloris, ne alios ad admirationem sui defectus inuitæ medulla tuarum vestium aut nimis splendida esse debet, aut præter modum simbriata, ne forte aut caligis Ganymedis, aut chlamyde Cupidinis indutus esse dicaris, Verum qualiscunq; vestis tua sit, debeat ea cum decoro, corpori tuo accommodata & habilis esse, ne alterius forte vestibus accommodato acceptis, indutus esse videaris, & ante omnia conditioni tuæ respondere, ne scholasticus aliquis more militis, aut miles instar scurræ amictus sit. Cum Castrucius quidam dux Lucensis & Pistoriensis, Comes Palatinus, Senator Romanus & præfectus prætorio, vna cum Cæsare Ludovico Bavaro, magna cum gloria & honore suo Romæ versaretur, suuq; splendorem & magnificentiam aliis quoq; testatam facere cuperet: vestem holosericam murice ardentem fieri sibi curavit.

*Castroca
ineptia.*

vit, in cuius parte anteriore aureis literis hoc
symbolum esset intextū, VT DEVS VULT,
ITA EST: & à tergo alterum hoc similibus
literis, ET VT DEVS VULT ITA ERIT.
5 Quod quidem amiculum, sicuti teipsum intel-
ligere hoc puto, magis tubicinem Castrucii,
quam ipsum Castrucium decuisset. Et quan-
turnvis Reges omni lege soluti videantur, ta-
men non omninò ausim hac in parte laudare
10 Regem Manfredum, qui viridi semper vestitu
utebatur. In hoc igitur incumbere debemus,
vt vestes non solum corpori, verum conditio-
ni quoq; gerentis, & regioni insuper, in qua vi-
vimus, sint accommodatæ. Sicuti enim aliis in
15 locis aliæ sunt mensuræ & pondera, cum tamē
venditiones, emptiones & commercia locum
habeant ubiq; : ita diversis in regionibus di-
versæ quoq; sunt consuetudines, quibus omni
in loco quilibet vti & prudenter se iis accom-
20 modare potest. Plumæ quibus nobilium Nea-
politanoꝝ & Hispanoꝝ capita diffuunt,
eorumq; ceremoniæ, solennitates & vestes acu-
pietæ, male conveniunt habitui hominum gra-
vium in civitatibus, aut scholis, multo minus
25 gladii & loriciæ locum apud hos habebunt. Si-
cuti etiam id quod Veronæ forte hac in parte
consentaneum esset, dedeceret plane Venetiis.
Isti enim prætextati, plumigeri, & armati, non
congruerent illi Venetorum vrbi, vsq; adeo
30 venerandæ, pacificæ, & moderatæ. Imò viden-
tur illi velut vrticæ & lappæ esse, in hortulo
floribus

floribus & herbis lectissimis confito. Proinde
 parum quoq; accepti sunt in confessu virorum
 nobilium, cum alterius quasi formæ esse vide-
 antur. Vir quoq; honestus in via non curret,
 aut nimium properabit. Id enim non viri ali- 5
 cuius primarii est, sed cursoris. Præterquam
 quod inter currendum quis defatigatur, sudat,
 & anhelat, quæ omnia talem personam dede-
 cent. Neq; tamen idcirco incessus ita lentus &
 testudineus esse debet, neq; etiam ita inso- 10
 lens & affectatus, qualis est fæminæ alicujus
 primariæ, aut sponsæ. Vacillare quoq; inter e-
 undum, & passibus amplis seipsum quasi dila-
 tare, ineptum est. Neq; manus pendulæ esse
 debent, neq; brachia in hanc vel illam partem 15
 jactari, aut projici, ut fruges serenti similis esse
 videare. Neq; oculis in alterius faciem defix-
 is, tanquam admirabundus, eum intuebere.
 Sunt quoq; nonnulli, qui dum incedunt instar
 equi pavidi, ita alte pedes attollunt, ut eos ex 20
 medimno educere videantur. Nonnulli pedē
 terræ ita fortiter eoq; cum sonitu impingunt,
 ut plaustrorum strepitus vix major esse possit.
 Hic pedes in obliquum impellendo quodam-
 modo calcitrant, ille tibias inter se collidit. Ali- 25
 us ad vnumquemq; passum caligas attractu-
 rus se inclinatur. Sunt quoq; qui motu clunium
 indecoro incessum fractum, & quasi anatinum
 præ se ferunt. Quæ omnia non tanquam val-
 de, sed tanquam paululum inconcinna, displi- 30
 cere solent. Quod si equus tibi esset, habens

os patulum, è quo lingua illi propenderet, eti-
 ampli id forte de bonitate illius nihil detrahe-
 ret, tamen alias pluris æstimareretur, & tu hoc
 ipso nomine multo minoris eum venditurus
 esses: non quod propterea minus animosus &
 fortis esset, sed quod minus elegans & venu-
 stus. Si igitur inanimantibus quoq; imò etiā
 rebus animo & sensu destitutis elegantia &
 venustas in precio sunt, (sicuti videmus. duas
 sæpe domos æque bene ædificatas & instru-
 ctas esse, quarum, vna tamen altera vendibili-
 or, & maioris precii est, cum symmetriam ha-
 beat convenientem, quam non habet altera)
 quanto magis inter homines ex vsurpari &
 magnificari debent. Incivile inter æcumben-
 dum est, partem aliquam corporis quameun-
 q; scabere: quin etiam eodem tempore, quan-
 tum fieri potest, non est expuendum, aut si om-
 nino faciendum id sit, fiat decenti quodam
 modo. Audiui ego aliquoties olim gentes
 quasdam adeo sobrias, eaq; corporis siccitate
 ob crebra exercitia fuisse, vt nunquam omni-
 no vel spuerent, vel emungerentur. Cur igi-
 tur nos tam brevi temporis spacio sputum cō-
 tinere non possimus? Cavendum quoq; est,
 ne eum quadam vorandi ingluvie. ita avide
 cibos ingeramus, vt ex eo vel lingultus, vel al-
 liud quidpiam visu & auditu indecorum ori-
 atur. Sicuti ii faciunt, qui inter epulandum ita
 properant, vt flatu & anhelitu suo omnibus
 qui adsunt, molesti esse cogantur. Similiter in-

Spuere &
emungi.

Ing'uvies.

decens est, mappa vel linteolo dentes fricare;
vel etiam idipsum digitis conari, admodum
enim hoc deformis est. In presentia quoque
aliorum, os eluere, aut vinum quo id feceris
expuere, indecorum est. Mensis quoque; subla- 5
tis dentiscalpium ori insertum, instar aviculæ
nidum construentis, circumferre, aut idipsum
supra autem tonsorum more reponere, parum
honestæ consuetudo est. Sine dubio quoque; ii
errant, qui dentiscalpium ex collo pendulum 10
circumferunt. Nam præterquam quod visu
indecorum est, hominem honestum tale quid
è sinu producere, & circumforanei alicujus
circulatoris imaginem repræsentare: etiam
hoc sequitur inconueniens, quod, qui hoc fa- 15
cit, eo ipso indicat, se à supellestili gulæ &
ventri inserviente, admodum esse instructum.
Neque quidquam obstare video, cur non iidem
alias cochlear collo alligatum ostendent. Bra- 20
chiis quoque; in mensam procumbere, aut am-
bas buccas ita cibo implere, ut malæ intumes-
cant, planè non convenit. Nullo quoque; signo
aut gestu indicandum est, quod ex edulio aut
vino quopiam magnam ceperis voluptatem,
mos enim iste cauponibus & parasitis est re- 25
linquendus. Eos qui tecum mensæ assident, ad
comedendum his vel alijs verbis invitare: *An-
ne hodie tibi ipsi ieiunium indixisti?* aut, *Fortè
nihil appositum est quod tibi placeat:* item, *Que-
so hoc vel illud gusta:* ita inquam invitare, parū 30
mihi laudabilis consuetudo videtur esse, etiam si

ea plerisque omnibus familiaris jam sit & domesticæ. Quamuis enim inuitatores isti, eum quem inuitant, curæ sibi esse ostendunt, tamen non raro efficiuat, vt inuitatus hoc modo postea in conuiuio minus liber sit, & pudore suffundatur, cum se quodammodo obseruari arbitretur. Ex patina in medium apposita aliquid alteri comedendum porrigere, non puto admodum decere, nisi forte is qui porrigit, præ altero multo maioris sit dignitatis, ita vt is qui accipit, eadem opera honore afficiatur. Nam si inter æquales hoc fiat, videtur is qui porrigit alteri quodammodo se præponere, aliquando etiam id quod porrigitur, alterius palato non conuenit. Præterquam quod ille ipse indicet, conuiuium non satis liberaliter esse instructum, aut certe patellas ordinè præposito collocatas, cum alter abundet, alter egeat. Fieri etiam posset, vt conuiuator in mala non id partem acciperet. Nihilominus tamen hic, id quod vulgo fieri videmus, faciendum est potius, quam id quod bene fieri existimatur. Satiùs enim est in hoc genere consuetudinum cum aliis errare, quam solum recte facere. Verum quidquid in hoc vel deceat vel non deceat: tu tamen id quod tibi porrigitur, non recusabis, videris enim cum qui porrigit, vel aspernari, vel reprehendere. Aliis autem propinare, & maioribus poculis inuitos molestare, persè execrabilis consuetudo est, quæ tamen ita inuoluit, vt nullo vnquam tempore

aboleri posse videatur. Ab ea igitur tu, tan-
quam adolescens ingenuus, libens tibi tem-
perabis. Quod si tamen ab aliis inuiteris, po-
teris non omnino repugnare, sed gratias age-
re, & dicere, te libenter illi victoriam conce-
dere, aut etiam sine huius largiore, tenuiter
quod datum est degustare. Et equidem ista
propinandi consuetudo satis antiqua & olim
etiam in ipsa Græcia usurpata. Magnopere e-
nim ab aliis laudatur Socrates qui integram, 10
quam longa fuit, noctem, cum Aristophane
certatim quoque composito consumpsit, &
tamen primo statim diluculo, albescēte celo,
demonstrationem subtilis cuiusdam proble-
matis Geometrici, sine ulla hæsitatione deli- 15
neauit, & demonstrauit, ut satis doceret, vi-
num nullam adhuc noxiam sibi attulisse. Et
etiam si præter hæc affirmant, quod sicut ii, qui
sæpe in magno discrimine & periculo vitæ
versantur, eo ipso fiunt animosiores & magis 20
intrepidi: quod inquam, eodem modo, ii qui
se non sine aliquo periculo mendosis istis &
barbaris moribus aliquantisper dedunt, eo-
rumque turpitudinem perspiciunt, inde postea
modestiores & in moribus elegantiores eva- 25
dant: & quia immodica illa, certatim biben-
tium, vini ingurgitatio, acer quidam cum viri-
bus potantis conflictus est, volunt id fieri, ut
hoc modo fortitudinem nostram expleremus,
& ad sustinendum, vincendumque impe- 30
rus quosdam violentiores nos assuefaciamus.
Etiam si, inquam, ita hæc illi disputent, nihilo-
minus

minus tamen ego in contraria sum sententia,
& existimo has ipsorum rationes satis esse fri-
volas, præterquam quod nonnullos ex litera-
tis reperiās, qui sæpenumero verborum quadā
5 magnificentia efficiunt, vt causa iniqua vincat,
ratio autem succumbat. Quocirca hac quoq;
in parte fidem illis non habemus. Et fieri for-
te potest, vt illi hoc modo populares suos, eo
vitio imbutos, excusare, eorumq; hoc pecca-
10 tum occultare voluerint, cum idipsum repre-
hendere periculosum illis videretur. Forte eti-
am metuebant, ne idem quod antea Socrati
acciderat, ipsis quoq; eveniret. Ille enim cum
in aliorum reprehensione creber esset, inventi
15 sunt, qui eum ex odio impietatis, graviumque
quorundam flagitiorum insimularent: quocir-
ca etiam capitali sententia, licet innocens, cō-
demnatus est. Vir enim vere bonus & patriæ
religionis observantissimus fuerat: tamen si eo
20 nomine, quod tantum vini vna illa nocte bi-
berit, nullam laudem sit meritis, culpa enim a-
liqua multo vini capacior fuisset. Et quod ni-
hil inde incommodi perceperit, in causa est
potius cerebri bene constituti firmitas, quam
25 hominis bene morati continentia. Ii certe a-
pud quos plane exulat ebrietas, habent, pro
quo tanquam summo bono, immortales Deo
gratias agant. Neq; ego vnquam credidēro,
quod à vino & ebrietate, egregiis sane magi-
30 stris, disci debeat temperantia. Non est cœco-
nomi, suo arbitrio ad coenam herilem extrane-

os invitare: nemo etiam domino inscio & invito callide cum aliis accumbet: etiamsi quidam ex familia saepenumero ita sunt impudentes, vt id, quod domini est, ipsi facere non erubescant. Sed hæc magis casu quodam fortuito dicta à nobis sunt, quam quod ratio ordinis nostri tale quid postularet. Nemo vestes suas, & in primis caligas, palam, hoc est, in præsentia honestorum hominum, exuere debet. id enim illi loco nequaquam convenit, facile enim accidere posset, vt partes aliqua corporis quas natura tegi voluit, cum reagentis & videntis pudore nudarentur. Neq; etiam capellitium pecti, aut manus lavari in aliorum conspectu debent, hoc enim rectius fit in cubiculo, quam palam, sola illa lotionem excepta, quæ prandium aut cœnam præcedit. Tum enim etiamsi forte opus tibi non sit, palam lavandæ sunt manus, vt is qui tecum in eandem patellam intingit, de lotionem tua certus sit. Neque etiam cum capitis integumento nocturno in aliorum conspectum prodibis, neq; caligas thoraci, aliis videntibus astringes. Aliis quibusdam moris est, sudinde os diducere, oculos invertere, buccas inflare, anhelare, & aliis modis inconcinnis faciem deformare, quos omnino decet ab hac consuetudine penitus abstinere. Nam etiam Pallas, vt Poëtæ fabulantur, aliquando fistula canendo se oblectabat, eoq; in genere ad excellentiam non vulgarem pervenerat. Cum autem isti oblectationi intenta,

ad

Manus lavare.

Pallas fistulam aduicit.

ad fontem accessisset, seque in eo contempla-
ta esset, & inusitatam illam monstrosamq; o-
ris sui habitudinem animadvertisset, erubuit,
atq; è vestigio tibiam abiecit: & quidem re-
cte, neq; enim instrumentum hoc est sceminæ
congruens, imò ne viris quidem, nisi forte vi-
les sint & nihili, qui mercedis gratia artem il-
lam, quam profitentur, exercent. Quod autem
de inuenta hac faciei habitudine dico, idip-
sum in omnibus totius corporis membris lo-
cum habet. Indecorum enim est linguam ex-
ferere, barbam subinde, quod multi faciunt,
intorquere, manus inter se conterere & fricare
peculiari quadam cum ejulatione suspiria
mittere, febricitantium instar, quod non pauci
faciunt, temere, totoq; quasi corpore cohor-
rescere, aut etiam inter pandiculandum, more
rustici in scenili evigilantis, exclamare. Is quo-
que qui in signum admirationis, aut etiam
ludibrii, ore cecum quendam strepitum edit,
deformitatis cuiusdam, quod ipse animadver-
tis, indicium præbet. Ea autem, quæ indicii
huiusmodi adumbrantur, parum à re ipsa dif-
ferunt. A cachinnis quoq; faris, agrestibus &
insulis est abstinendum. Neq; ridebis potius
quod ridere consueveris, quam ob ridendi ne-
cessitatem. Neq; propter jocos aut dicteria à
te sparsa tu ipse ridebis: videreris enim tum
te ipsum laudare. Auscultantis enim, non di-
centis, est ridere. Nolo etiam vt tibi persua-
deas, quod, sicuti eorum, quæ hætenus dicta

sunt, singula minuto quodam cum errore sunt
 conjuncta: ita etiam vniversis leve quoddam
 peccatum insit. Hic enim ex levibus & multis
 erratis, magnum quoddam, vt initio quoque
 dixi, est compositum. Et quanto ista sunt mi- 5
 nora, tanto accuratiore in iis cavendis nobis
 opus est intentione. Neq; enim ita facilis e-
 orum est animadversio. Et si negligantur, in
 consuetudinem etiam ex improviso, transeunt.
 Sicuti autem minutæ quoq; expensæ, si crebræ 10
 sint, magnam quoq; substantiam occulte cō-
 sumunt: ita etiam levicula hæc delicta, si nu-
 mērosa sint, quasi ex occulto egregium quoq;
 hominem deformant. Proinde quæ diximus,
 nequaquam cum risu sunt stoccifacienda. Ob- 15
 servandum quoq; est quibus quis gestibus,
 quo motu corporis vtatur, maxime in loquen-
 do. Sape enim fit, vt quis ita in id quod lo-
 quitur intentus sit, vt ejus, de quo jam agimus
 rationem plane non habeat. Hic enim capite 20
 veluti titubat: ille oculis alios intuetur limis,
 altero ad frontem sublato, altero ad mentum
 depresso supercilio. Alter os distorquet. Alii
 spūto suo, faciem eorum, quibuscum fabulan-
 tur, aspergunt. Invenias quoq; qui ita manus 25
 inter loquendum agitent, vt mulcas à te de-
 pulsari videantur, qui omnes modi sunt de-
 formes & ingrati. Pindarus quidem Poeta ex-
 imius dicere solebat, quidquid dulce, delecta-
 bile & scitum esset, id manibus Veneris & 30
 gratiarum esse consecrum. Quid jam de iis
 dicam

Gestus in-
 ter loquen-
 dum.

Venus &
 Charites.

dicam, qui ex tablino suo ad alios prodeunt,
calamo supra autem prominulo: aut, qui lin-
teolum suum dentibus comprehensum cir-
cumferunt, aut qui tibiae alteram in men-
sam imponunt: aut qui proprios digitos con-
spiciunt: item de alijs quæ numerari non pos-
sunt, ineptijs? Quæ infinitæ cum sint, ne ego

quidem eas omnes colligere, & hic re-
censere conabor: cum alias forte

non pauci sint futuri qui di-
cant me in his ipsis,
quæ enumeravi, ni-
mium fuisse.

FINIS.

IOANNIS CASÆ
DE OFFICIIS
INTER POTENTIO-
RES ET TENUIORES
amicos Liber.

AGNA omnino veteres, diuturna-
q; molestia caruisse mihi videri
solent: qui non, quomodo nobis
fere institutum est, ingenuos
homines, sed plane seruos in famu-
latu habuerint: quorum ad victum, cultumq;,
& ceteras vitæ opportunitates, opera ac mi-
nisterio vterentur. Nam cum hominis natu-
ra celsa, amplaue, & erecta sit, longèque ad
imperandum magis, quam ad parendum ac-
commodata, in eam vigentem atq; integram
herile imperium, quod nos facimus, exercere
qui volunt, ij molestum negocium atq; ocho-
sum aggrediuntur. Itaq; veteribus in edomi-
tos iam, & quasi mansuefactos, quippe quos
prius aut compedes, ergastulu inq; aut à pue-
ritia vsq; captivus animus enervasset atq; e-
mollisset, neque difficilis, opinor, neque in-
iucunda dominatio fuit. Nobis contra cum
robustis, valentibusque, & tanquam adhuc fē-
ris res est, qui & propter naturæ spiritus do-
minatum

minatum aspernantur & oderunt, & propter libertatem dominis etiam resistunt: rationem quidem dominationis iniquius interdum, sæpe tamem iure, ab ipsis heris requirunt & repetunt: ex quo querelarum, expostulationum, litium plena sunt omnia. Sic enim est perfectò. Nam iniusti rerum nostrarum ratio inatores sumus: ac, cum sua quisque, quam alius æque, bona nimio carius æstimet, eoque plus in omni ratione ferat expensum, quam acceptum referat, res conuenire non potest. Hinc acerba illa sane querimonia atq; exprobratio: Ego me domi tua contriui: contraque, ego te sustentavi, alui, in honore habui. Quam quidem inter homines controuersiam, quodq; dissidium: ut, quantum est in nobis, sedemus & componamus, à nobis, hoc est ab hominis officio minime diximus esse alienum. Quamobrem cum in eam cogitationem sæpenumero incumberem, præcepta quædam, & tanquam artem de necessitudine & communione ea, quæ potentes inter ac tenuiores coniugatur, quæq; ab ea re, quam imitari plurimum visa est, seruitutis acerbum sane nomen inuenit, degenda composui, eamq; literis mandare institui, ut labore nostro, si modo, quod cupiebamus, aliqua ex parte assecuti sumus, normam utrique haberent, ad quam dirigere si se vellent ijs commoditatibus propter quas eam coniunctionem, quæ sane vna omnium maxime turbulenta videtur, compulsa-

compulassent, placide tranquilleque fruerentur.

Quoniam igitur communionis; societatisque vnius cuiusdam inter homines præcepta tradimus, plures autem sunt hominibus inter ipsos, & variæ communitatum species, quarum aliud alijs propositum sit: principio hæc ipsa, de qua sit nobis hoc tempore explicandum, secerni à cæteris, seiungique debet: vt, quamquam de omnibus quædam communiter præcipi soleant, quæ ad vberiore[m] quamdam amplioremq; artem pertinent: tamen, quoniam huius quoq; generis separatim præceptiones sunt, ex à nobis distincte dilucidæque exponantur. In omni itaque societate vincienda, aut voluptatis dulcedine, fruendæque iucunditatis studio homines ducuntur, aut rerum, quibus vtuntur, facultatem, potentiam, opes & copias, cæteraque id genus adipisci, tuerique, aut etiam adaugere volunt: quæ omnia in rationem vtilitatis cadunt: aut honesti, rectique, ac decori pulchritudine & splendore excitati illectiq; rapiuntur. Ac priori quidem in genere (exemplis enim res fiet apertior) libidinosi amores sunt, & quæ deliciæ appellantur, cæteraq; eiusdem modi. Vtilitatis aut genus latissime fusum est, continet enim Rempublicam primum vniuersam, deinde singulas fere ciuitatis partes: nam inita est civibus communiter inter ipsos societas eam ob causam, vt congregati, salui, incolume
etq;

etq; esse possent, tum multæ quæstus lucrif; causa communiones sunt priuatim contractæ. Tertium autem genus amicitiam complectitur, non hanc popularem, sed illam bonorum, cum scilicet honestum, laudabile, decorum, non emolumento captans aliquo, sed sua ipsum vi ac dignitate inductos homines virtutis amantes coniunxit arcte, atq; devinxit. Tenuiores autem homines cum se ad principum ciuitatis amicitiam applicant: contraq; clari, potentes, opulenti, cum obscuros, infirmos, exiles in contubernium ac familiaritatem recipiunt, neutri fere honestatis decorem consecrari, ac ne attendere quidem videntur, sed vtilitatem modo aut voluptatem sequi. Id ex eo intelligere licet, quod neque illi bonos quosdam viros, iustosue, aut fortes ac moderatos, quibus inseruiant, sed gratiosos, ac locupletes, si vtriumvis liceat, delegerint, & fortunis ditati confestim, tanquam id operis habuerint, discedunt, aut certe cupiunt: atq; hirsus laboriosum quemlibet, aut industrium, & solertem, frugif; exquirunt, eosq; insigniori aliqua virtute præstantibus longe præferunt. Quare, quæ de vera illa & germana amicitia præcipiuntur, cum morum similitudo & conuenientia bonorum animos, stabili quodâ amore & caritate diuinxit, huic necessitudini conuenire non poterunt: diuersorum enim generum eadem præceptiones esse non possunt: neq; vero eadem esse genera, quorum

rum exitus finesq; diuerſi ſunt. Atq; alia eſt etiam humanarum ſocietatum diuiſio, nam aut pares inter ſe copulantur, quales fratrum coniunctiones ſunt: aut diſpares, cuiusmodi parentum eſt, ac liberorum inter ipſos communitas. Permultum verò reſert ad inueniendi officiij rationem, utro quis in genere eam qua de agimus, neceſſitudinem conſtituerit: quamquam in promptu id quidem eſt. ambigi enim non poteſt, quin ad poſterius reſeratur. Sed cum fere conſtet, diſpares hoc amicitiaꝝ genere copulari, illud parum percipiunt, aut certe non ſatis conſtanter ad extremum uſq; retinent. Stabiliendum eſt enim, firmandumq; quid ſit illud, cuius præſtantia princeps in hac neceſſitudine, & tanquam herus cernatur ne vagari, errareque huius ignorantia cogamur. Principem igitur locum non, ut plerique in rebus, ita hoc in genere doctrina, nec ætas, nec nobilitas, nec verò virtus obtinet; ſed pecunia modo, & dignitas, & potentia dominatur. Atque hæc quidem ut concurrant omnia, optabile eſt: ſin minus, vel vni deſeruiendum eſt. Satis eſt autem ad hoc argumenti, quod ſæpe vnius conuerſione fortunæ, ratio omnis amicitiaꝝ commutatur, multiq; cum ijs, quibus diu, tanquam præfuerint, non modo exæquantur, ſed etiam ijs ipſius efficiuntur humiliores à quibusque antea coli ſoliti ſint, eoſdem aut pecunia auctos, aut honoribus amplificatos contra

ipſi

ipsi reuerentur; atq; obseruant. Quamobrem sit hoc cæterarum communionum, si quibus ita videtur, præscriptum, & tanquam formula, vt, quod in vnoquoq; boni sit, subductum habeant: ac tantidem se quisque faciat, quanti sit, tantidemque ab amico æstimari se vel postulet, vel patiatur.

Nobis autem alio quodam modo rationem institutam esse, intelligendum est: plerisque enim fallit: quorum est error tollendus; ne, quod faciunt, turbent omnia. Cum igitur ratioeinabuntur, meminerint adnumerari, appendique par esse non omnia, sed pecuniam modo atque potentiam, quando ea est hæc societas conditione contracta, vt potentibus, vt locupletibus propter idipsum, quod opulenti sunt, tribuantur omnia. Quare qui sese paupertatem ferre posse non tam negant, quam re ipsa ostendunt, quibus quæsito opus est, quique aliena egere se fatentur potentia: desinant molesti esse, neq; ingenium aut nobilitatem, aut doctrinam, quibus rebus, quamquam preciosæ alioqui sanesunt, ne ipsi quidem magnopere confidunt, magnum quoddam pondus habere postulent, vt comparati se propterea, quod ijs instructi sint, superioribus, aut etiam ante ferri putent oportere. At vir ego, inquit, sum melior eruditior, nobilior, vna modo re inferior, quæ ipso non in virtute posita est, sed ex fortuna pender. Sit ita sane, mitto enim, quod plerumq; nimium se metipsum

semetipsos diligunt, nimium amplexantur: sed
vt ita sit, tenendum: tamen illud, nihil in hac
communione relictum esse ijs rebus, quas illi
commemorant, loci principem esse pecuni-
am, imperium obtinere potentiam placuit:
accepta semel conditio est, quæ aut tunc re-
cusanda fuit, cum ferebatur, aut ne nunc qui-
dem improbanda: Fuit olim apud Æthiopas
lex, vt eum regem facerent, qui procerissimus
reperiretur. Num igitur Philosophus, brevis
si forte fuerit, atq; Æthiopiæ regnum affectet,
non ea lege puniendus sit? Atqui sapientia
proceritati, omniq; corporis staturæ longe
antecellit: nemo negat id quidem: sed ea ta-
men Æthiopes longe vivunt, quam violare sit
nefas: sic nos eam seruare legem debemus,
quam nobis, quasi populo, vsus, vitaque com-
munis promulgauit, & tanquam suasis, quamq;
adeo ipsi sanximus. Tantum enim abest, vt
quicquam adscribendum cuiquam sit, præter
id cuius haberi semel rationem placuerit, vt
sæpe id ipsum, adiectis ijs, quæ plurimi alio-
quod sunt, vilius efficiatur, vt meretrix pudor-
is deterior est: ad quæstum enim eius æstima-
tio refertur, quem pudor, quanquam laudabi-
lis ipse per se, tamen imminuit: petulantia
vero, tametsi sua ipsa vi naturaq; turpis auget.
Neque vero aliam ob causam quibusdam in
ciuitatibus institutum est, vt eximia quadam
virtute ciues populi arbitrio innocentes rele-
gantur, isq; mos ab Aristotele, (quanto qua-
liq;

liq; philosophoꝝ) non admodum improbatur, nisi, quod cum vna æquabilitate res eorum publica contineretur, omne, quod emineret, cuiuscunq; tandem id modi esset, amputandum, & tanquam complanandum censebant: vt ne virtuti quidem, sese nimium attollenti, parcerent. Quare diuitiæ tantum atq; opes in ea re censenda atq; æstimanda ponderentur, quibus semel principatus & dominatio data est, reliqua circumcidantur: his se virtus, nobilitas, doctrina submittat: hoc qui recusant (magnus est autem numerus) seditiosi vt in Rempubl. ciues, sic in amicitia turbulenti existimandi sunt. Vinciuntur igitur necessitudine hac longe potentia ac diuitijs dispares: vinculum autem est non caritas, sed vtilitas, ex quo illud conficitur, quod antea quoque dictum est à me, errare eos, qui hanc necessitudinem, veræ illius, iustaq; amicitia legibus temperari putant. Nam hoc quoque genus importunum est, magnam quandam æquabilemque beneuolentiam atq; ardorem amoris requirentium, distinguenda sunt enim necessitudinum genera, ne temere omnia ab omnibus expectentur, quibus enim sua cuiq; priuatim vtilitas proposita pene ex conuentu sit, eos nostra causa tantum velle putare, vt alienum commodum anteferant suo temere optantis est, non considerare iudicantis. Neg; verò eadem vtriusq; proposita vtilitas est, sed operam atq; obsequium à renuioribus poten-

res expetunt: inopes contra à diuitibus atque honoratis pecuniam, aut dignitatem. Illi enim, utpote diuitijs affluentes, nullum sequuntur emolumentum, sed id modo attendunt, quod eam sibi coniunctionem ad dignitatis splendorem honorificam ad victum autem, cultumq; atq; res gerendas, tum iucundam, tum vero multis sane locis per opportunam esse intelligunt. Inferiores autem propter paupertatem, atq; inopiam, pecuniz fructum aut dignitatem quærunt: tum propter imbecillitatem factos opulentosq; amicos, sibi tanquam adminiculum parant. Quibus ita constitutis, quoniam expedit cum vna quaq; in re eum nos bene cognitum habere, qui cum negotium nobis futurum sit, tum in huiusmodi necessitudine, vel in primis refert non ignota nobis esse eorum, quibuscum vivimus, studia & voluntates, ut vel ad eas nos dirigamus, vel rem totam, si modo fieri possit, repudiemus: operæ precium est locupletum ac potentium, contraque tenuium atq; inopum naturam, & tanquam formam quandam, & speciem, quoad possumus, inuestigare, in medioque ponere. Neq; vero exquisitam quandam ad rationem exigi hæc à nobis debebunt: quoniam nec omnibus æque in rebus subtilitas quærenda est, nec verò postulandum, ut pressius agatur quam ipsarum, quæ subiectæ sunt, rerum vis & natura patiatur. Ac locupletes quidem ita ferè sunt morati, ut
superbia

superbia & fastidio efferantur: perinde enim affecti vivunt, quasi bonis omnibus affluent, & quoniam, quanti vnumquodq; sit, aestimari fere nummis soleat, eaque ratione argento venire omnia, quia eo ipsi abundant, omnium penes se rerum precium esse opinantur: itaque beati sibi videntur. Ad hoc accedit, quod homines magnam partem in re facienda atq; exaggeranda occupatos, diuitijsque inhiantes vident. Quare illarum possessione, tanquam excellenti inter homines bono quodam, quod vnum expetant, quodque admirarentur omnes, ipsi gloriantur: reliquos autem despiciunt, nec homines putant: quæ quidem arrogantia insolentiaq; ea quoque re augetur plurimum neque adeo immerito, quod multos multa locupletem rogare necesse est: tum arbitrantur sese dignos esse cominatu, propter copias enim, quibus ipsi affatim præditi sunt, dominationem, regnumq; expeti putant. Gloriosæ itaque, atque insolentes diuitiæ sunt: eadem petulantiam habeat, superbiæ comitem: difficile est enim, nisi si forte ratio adsit, prudentiaque, secundo fortunæ cursu non auferri Eorundem est disfluere luxuria: nam & delicati mollesq; sunt, & copiarum ostentatione beati videri volunt. Ad summam, itula pecunia est, sed fortuna & felix. Præterea autem multo hæc sunt eadem nouis in diuitijs deteriora, quam vt in veteribus vitia: repente enim diuites facti, sunt abundandi, vt ita

dixerim, imperiti, ut plerique Romæ. In quo si qui fortasse fuerint, qui detrahi sibi à nobis querantur, ij meminisse debebunt, non hunc nobis de hominibus, sed ipsa de re institutum esse sermonem. Potentium autem mores partim cum locupletum natura & consuetudine congruunt, partim aliquanto sunt etiam probiores: nam & honorum studium in his est, & animus virilis, atq; ad agendum promptus: præbet enim potentia facultatem, & propter dignitatem grauitas quædam inest. Ac de locupletum quidem, ac potentium moribus hætenus. In paupertate verò atque inopia, omnia ijs contraria reperientur.

Sic igitur animati erga potentes & pecuniosos, tenuous amici esse debebunt, ut illorum incommoda, contumelias, iniurias, ineptias non modo facile perferant, sed amanter etiam tegant: eosque, quoad fieri possit, diligant: colant quidem certe omnibus locis, atque obseruent, diligere enim volunt, propterea quod existimant, à quibus amentur, ijsdem sese probari. Itaq; cum omnia sibi diuites arrogant, amicorum obsequijs, atq; obseruantia magnopere delectantur, sui enim de se iudicij habere eos ascriptores putant. Difficile est autem diligere eum, quem non probes, nihiloq; factu facilius sic moratos, quemadmodum dictum est, probare, veruntamen, ut ait Tiresias ille:

*Quando pauperiem missis ambagibus horres,
deuo-*

deuoranda hæc sunt, ferendumque æquo animo, quod corrigere nequeas: præsertim cum non virtute & probitate hæc necessitudo continetur, sed emolumentis, & fructu. Stulte igitur faciunt, atque inutiliter, qui tanquam Horatianus Davus, decembri in dominos abutuntur libertate:

Tu, cum sis, quod ego, & fortassis nequior.
 pernitiōsa enim hæc sunt, præsertim aduersus potentiam, superbiamque. Quare non modo diei, proferrique hæc non expedit, sed ne cogitari quidem sine detrimento possunt: retrahunt enim nos ab obsequio & cultu potentis amici, sine quo contineri necessitudo hæc diutius non potest. Non minus est autem eorum vitium, damnum certe idem, qui de superioribus amicis in omni sermone absentibus detrahunt, eosq; quos reuereri & colere non modo decet, sed etiam fructuosum est, lædunt. Itaq; dupliciter accusandi sunt, & quod ab officio recedunt, & quod eorum cum factis minime consentit oratio: cum eo enim te vivunt, quem sermone improbant. Superbi etiam atq; arrogantes monendi sunt, atque, ut ab hoc studio desistant, hortandi: nam nihil obsequio atque obseruantiz tam est aduersarium, quam arrogantia: obseruamus enim & colimus, quos insigni aliqua re antecellere nobis putamus: omnia autem sibi qui arrogant ne illi longe absunt ut cuiquam obsequi velint. Ac sunt omnino quidam nulla de re

110 OFFICIUM
tam solliciti, quam vt ne cuiquam succumbere,
aut quicquam cuiquam concedere vide-
antur: ij sese inferiores appellari, mortis
instar putant, pauperiores tantum dici vo-
lunt austeri, tristes, duri, omnia summo iure
seuere agentes, atq; acerbe: qui si appellentur
modo, continuo ad calculos abeant, confestim
sua atq; aliena digitis metiantur: rationem
subducant, à qua ne punctum quidem cuius-
quam causam decedere ius esse arbitrentur,
ij, vt antea dictum est, ad aliud studium tra-
ducendi sunt, ne ætatem sollicitè anxieque
degant, & ea exacta, frustra, quod nihil pro-
cesserit, fortunam quod facere solent, accu-
sent, cum ipsi in culpa sint. Nobis autem leni
homine opus est, molli flexibilique ingenio
prædito, qui & de suo iure dicere dedice-
rit, & parere fortunæ: idq; animo hilari, aut
certe æquo facere possit, vt non appareat co-
actum obsequi: nemo enim, quem colit, illi
inuitus obtemperat. Quoniam igitur superbix
occurrendum est, nihil est autem ad eam mol-
liendam ac demulcendam valentius obseruan-
tia atq; obsequio, in eo exiles atque inopes
amici elaborare debebunt, vt in superiores
omne officium, omnemq; cultum conferant:
id partim in dictis apparebit, partim in factis.
In sermone igitur & congressionibus non
modo comitas & suauitas adhibenda est, sed
quædam etiam reuerentia: assentatio autem,
de qua mox dicetur, procul amouenda. Per-
multum

multum vero id refert: nam neq; quicquam
est, quod tam crebro incidat, quam vt loqua-
mur, & ad consiliandos hominum animos
summa in oratione vis est. Illa igitur primum
cautio adhibeatur in verbis vt summissa, vt
humilia sint, vt prope abiecta: blandum enim
in seculum incidimus, cuius in errore nihil est,
cur versari nos cum reliquis pudeat, contu-
max est non modo monere, sed etiam consili-
um dare: reprehendere vero non ferendum.
Longum est autem singula persequi. Quare
genus ipsum indicasse, sit, opinor, satis. Dein-
de repugnandum, si qua in re forte fuerit, vt
pedetentim deque fiat, & tamen & raro,
& non nisi necessario: neq; enim est obsequen-
tis aduersari: sæpe autem in congressionibus,
aut in convivijis disputationes inducuntur, in-
certis aut subtilibus de rebus: in quo docti
quidem homines, & ingeniosi, facere sane im-
prudenter solent: arripiunt enim ipsi tanquam
tuo iure sermonem, obloquuntur, intertur-
bant, pertinaciter resistunt, redarguunt deniq;,
idque acerbe, atq; acriter, non sunt hæc ob-
servantia, aut obsequij signa. At non mea,
inquiunt, culpa est, quod homo rudis, atque
illiteratus, & fortasse hebes, de rebus obscuris
atque involutis balbutiens me lacestat, irritet,
in contentionem vocet, præsertim eam ipsam
artem, ad quam disputatio pertineat, profes-
sum, sed parcendum tamen est, quasque cum
amico lucteris, non cum aduersario, non est

viribus vtendum, scitum est enim in loco cedere, aut succumbere: victoria vero sæpe perniciem habet: ex quo vetus illud: *vincere est perdere*. At difficile est, inquiunt, præsertim concelefactis iam altercatione animis, tum in eo ipso quod profiteamur, cuiquam nos cedere videri, pati non possumus. Ego neque hoc disputo, & si postulant, etiam concedo: illud teneo atque denuncio, inutile id illis esse, plane etiam perniciosum. Quare superbiam excutiant, animum molliant, aut amicitiam sece genere nescire fateantur. Diligenter etiam caveant, ne quando committant, vt cum potenti amico iocari aggrediantur, nisi ab eo ipso invitati, ac prope iussi: inest enim in ioco æqualitatis significatio, & securitas quædam, qua superbia irritatur: caullationem autem, & dicta superiorum, quanquam habebunt sæpe aculeum, & contumeliam, hilaritate & lepore excipiant: iracundiam, ne qua forte erumpat, (effervescet enim illa quidem) quam diligentissime poterunt, comprimant: ac, ne si acrius quidem pupugit, quicquam mordere audeant: neque enim est obedientis, doloris sui pœnas persequi, quo autem cuiquam vberius erit ingenium, atque acutius, eo difficilius is præstare hoc poterit: multa enim occurrēt falsa, quæ vix reticebit. Estq; omnino haudquaquam mediocris patientiæ; cum sæpe vapules, telum autem semper teneas, nunquā referre: sed iracundia tamen per quam diligenter

genter cohibenda est, neque cum superiore
ne iusta quidem de causa, concertandum:
nam & victi oderunt, & pares cum discedunt,
tamen vinci se putant. Itaque alio sese con-
vertunt, & eos quorum tractata semel esset
asperitas, in posterum non attingunt. Quo
autem modo iucunda consuetudine, assi-
duisque sermonibus, & comitate superbia
mollitur, ita silentio, severitate, & tristitia
reerudescit: tum stultum est, quorum contu-
melias perpeti necesse habeas, eorum non fer-
re jocos. Quare ita sese tenues comparare a-
mici debebunt, ut potentis vel immoderatam
in jocando licentiam, non modo bonam in
partem accipiant, sed etiam, quo familiarius
tractentur, habere se gratiam significant. Reli-
qua vero in vite consuetudine ea moderatio
adhibeatur, ut in sermone plurimum hilarita-
tis, plurimum & festiuitatis insit, non effusa,
sed ad voluntatem nutumque divitis amici
omnis oratio temperetur: tristitia vero, & ta-
curnitas absit, quae minime amabiles, & ple-
runque invisa, suspectaque sunt: quos enim tri-
stes animadvertant, iis se suspicantur non sa-
tisfacere. Praecidatur etiam loquacitas: est e-
nim reverentis adhibere modum. Neque vero
sermonem ipsi priores inducant, nisi si forte
iussi sint aliquid in medium, consumendi otii
causa, ut sit, proponere: ad superiores enim
pertinet judicare, qua potissimum de re velint
audire, neque immento is arguitur, qui praese-
stinat

stinet, ubi herus adsit, præloqui.

Quod autem dictum à me est, procul ex hac consuetudine amovendam assentationem esse, videamus, quam vim habeat: non sum enim nescius, secus à plerisque solere præcipi: qui cum adulationem vnam omnium rerum fructuosissimam esse contendant, facile permultos nominant haud magni precii homines, qui vna assentatione adjuti, non modo divitias pararunt, sed ad summos etiam dignitatis gradus irreperunt. sed, quanquam ab utilitate profecta hæc ratio est, non debebunt honestatis & justitiæ oblivisci. Itaque, ne quid turpitudinis, lucri causa, contrahatur, operam dabunt, tuebunturque justitiæ, si non summam illam bonorum, at hanc popularem saltem vulgi: etenim vnum pecuniæ fructum sequi si volumus, neque honestatem audimus, eos ipsos superiores amicos spoliemus licet, aut adversariis prodamus. Cavendum est igitur, quamquam ab utilitate profecta hæc ratio est, ne longius si progressi erimus, justitiæ fines transgrediamur. Quid est autem, quod ab honestate longius absit, quam assentatio & blanditia? Quarum cura & nutrimentis hominum educuntur sæpe etiam gignantur, & procreentur vitia. Metue igitur.

Scurrantis speciem præbere, professus amicum

Finitima est autem obsequio blanditia: tum in vnaquaque re difficile est statuere quatenus: sunt enim vitia, cum virtutibus prope continentia

nentia, aut ita certe inter se conjuncta, vix vt
appareat commistura: sed quædam tamen est
regula, qua vti qui volent, neq; à probitate di-
scedent, & vtilitati tamen consulent. Est igitur
in congressionibus sermonis quædam tempe-
ratio, & modus, quam quidem virtutem, cum
ea vocabulo carere videretur, ab amicitia mu-
tuari, *quædam* Peripatetici nominauerunt: quod
ejus compotes qui sint, talem ad omnem con-
gressum, humanitatem, affabilitatemq; adhi-
beant, qualem adhibere inter se amici consue-
verint. In eo autem posita est, vt neq; omnia
ad voluntatem loquamur, & petulantia tamen
absit, & tristitia, austeritasq; vitetur. Ad eam
autem mediocrem retinendam, permagni re-
fert, quo cum loquare, quiq; ipse sis. Id quale
sit, vt pleraq; omnia, in iis animadverti maxi-
me potest, qui, longo quodam interjecto tã-
quam intervallo, inter se distant, vt in parenti-
bus, & liberis, vt in privatis, & iis, qui sunt in
magno aliquo imperio: quæ enim in privatum
commode dicta existimantur, eadem in magi-
stratum collata, petulantiz habentur non fe-
rendæ. Ac parentes quidem objurgare flagiti-
um est, magistratum nefas, parem vero non
dedecet. Hanc in sermone mediocritatem re-
tinere hic noster vel mordicus debet: lubri-
cus enim locus est, vt neq; ad assentationem
delabatur, minimeq; sit amarus, aut agrestis.
Id autem, nisi quid me fallit, ea ratione effice-
re non incommode poterit, si, quæ superiore in
amico

amico probanda erunt, ea & suo loco, & pleni-
ore etiam aliquanto, vt dicitur, ore laudabit,
peccata vero non attinget omnino: ad pares
enim amicos monitio, atq; oburgatio, non ad
inferiores pertinet. Qui vero ea laudant, quæ
non probant, improbi hominis funguntur of-
ficio, & vani, ac fallacis, & fraudulentis. Omnis
autem sermo verecundiæ plenus esse debet:
non modo, quia sic omnino bene moratos de-
cet, sed quia securitatem etiam petulantia præ-
se ferre videtur. Absit igitur obscenitas: tetræ
etiam, immundæq; res ne appellentur, singu-
lisq; tum dictis tum factis significatio quædā
inhæret, non negligere tenuem amicum, quid de
se superior sentiat. Prouideant etiam, vt gestus
motus, incessus, status, sessio, accubatio, manus,
oculi, vox, non ineptiis modo vacent: est enim
id alius cuiusdam disciplinæ præcipere: sed vt
reverentiam quandam erga potentem amicū,
cultumq; indicent. Remoueantur igitur ca-
chinni, & clamores, & palæstrici quidam mo-
tus, tum oscitatio frequens atq; excreatio, re-
liquaq; id genus quæ soluti liberiq; sunt animi
ad amicorum æquabiles congressiones refer-
ventur. Vestitus etiam ratio habeatur, vt ele-
gans, vt mundus, vt aptus sit: vult enim o-
stentatione divitiarum, quemadmodum dictū
est, beati videri: tum ad luxuriam pertinet,
quorum vtantur ministerio, eos non agrestes,
nec sordidatos habere, sed elegantes & orna-
tos.

Quamquam

Quamquam autem in sermone plurimum cultus obseruantiaq; elucet, permultum tamen etiam in factis apparet. Quamobrem superioribus inferiores præsto sint, obsequantur, obtemperent, neq; re tantum ipsa, sed etiam significatione quadam, & specie: nihil enim necesse est tantas amicorum catervas domi alere: ad speciem compareatur, & pompam. Quare ne hæc quidem negligent: adsint, astent, sectentur, assiduitatem præstent, molestiam caveant: neq; sic cogitent, non hæc sibi datas esse partes, sed certum quoddam munus assignatum: sunt enim communes inferiorum omnium amicorum. Qui vero cunctatur, qui tergiversantur, & cessant, perniciosum genus in hanc communionem inducunt: parce enim ac restricte munus ipsi suum cum exequuntur, potentem amicum prope admonent, ut benignitatem ipse quoq; suam contrahat, ac minutatim, exigueq; præbeat omnia. In rebus autem gerendis, curandisq; mandatis, primum fides integritasq; præstanda est, non modo quia decet, rectumq; est, sed quia fructuosum est etiam: quos enim fideles experti sunt, iis sese totos committunt, & tradunt, eoq; bene etiam illis facere coguntur. Deinde cura, & diligentia, & solertia, quasi in re propria adhibeatur, major etiam si fieri possit: quo difficilius est cura rerum alienarum. Sed hæc communia societatum omnium: illud hujus conjunctionis est proprium. Neq; enim, quod commodissimum

commodissimum, aptissimumq; quaq; in re fuerit, spectare debebunt, sed illud modo attendere, quod maxime potenti amico probeatur: id quod vna in re notatum ad reliqua omnia transferri poterit. Qui igitur vilo fere in gradu dignitatis locati sunt, homines eruditos atq; in scribendo exercitados seorsum parant, qui de omnibus rebus, quæcunq; inciderint, epistolas componant, vt ex superiorum amicorum nomine reddantur: ii persæpe ea præcepta servantes, quæ magno labore didicerunt hominibus illiteratis, à politaq; & accurata oratione abhorrentibus suas lucubrationes non probant: optima quæq; aptissimaq; inducuntur: omnia peruertuntur, retexuntur omnia. Quid igitur est tui consilii? Illud scilicet Euripidis de Phœnissis:

Potentium stultitia perferenda est:

Et (quanquam difficile factu est)

Vna cum insipientibus desipiendum.

Vnam igitur habebunt non scriptorum modo sed etiam actionum omnium regulam, potentis amici voluntatem, ac iudicium: ad eam se formabunt, eaq; metientur dicta, factaq; omnia: neq; verò perpenderint, quam recta sit, aut praua, sed tantum elaborabunt, vt eam bene cognitam observandoq; notatam habeant: dabuntq; operam non vt recte, si quid mandatum est, curent, sed ad voluntatem superioris amici apte atq; accommodate. Itaq; inferior amicus imperium herile discat, vt quod frons velit, oculi

culi sciant. Hæc fere sunt inferiorum partes atque officia amicorum, vel stirpes potius quædā atq; initia, è quibus ea orta, ac profecta sunt: expositis enim generibus, singulas tamen secare ac persequi partes, cum inhiatum duximus, tum verò etiam minime necessarium.

Locupletibus vero & factiosis multo, ne errent, hujuscemodi præceptiones attentius audiendæ, retinendæq; sunt: est enim potentia, nisi si quis artem, hoc est, rationem adhibeat, ipsa per se licentior. Itaq; solutam eam ac liberam paulo si diuitias fueris, ubi se corroboravit, exultat, effrenateq; effertur, ac ruit. Quid enim mereat quis, ut nonnullorum, quos significari à me, quam nominari est æquius, immanem ac barbaram superbiam ferre velit? Qui quidem eousq; sunt odio digni, nihil ut mirū sit, si abjectissimi quoq; homines egestatem, vel summam perpeti malint, quam eos nō modo ferre, sed ne aspicere quidem. At tenues atq; inopes, satis ab ipsa necessitate, quod sui sit officii, admonentur: & si quid tamen peccent, sane haud deesse corrector potest. Statuant igitur divites se quoq; legem tenere: quādo patriam etiam jus quibusdam quasi cancellis natura circumscripsit, quos transire nefas, impiumq; sit: nec quos fortuna atq; opibus anteeunt, eos tanquam desertos omnino, ac neglectos, pro nihilo habeant: nec vero abjectissimum quoddam observantiæ genus, cultumq; servitio proximum omnes ab omnibus requirant

requirant: dilatantur enim intervalla, contrahunturq; quibus alii alios praeurrunt. Ad eorum igitur magnitudinem, & spacium tenuium officia amicorum referantur: neq; enim par est superiorum omnium praestantia. Itaque Deum(plurimum enim inter se distantibus in rebus id, quod monstrare volumus, apparebit maxime) Deum igitur veneramur, & colimus homo autem paulo locupletior sacrificium sibi quoq; ad aram fieri ab inopi amico si postulet, infaniam: ne claros quidem atque illustres cives pari observantia colimus, ac Persarum regem. Ut igitur inferioris partes sunt, obsequium ut praestet non gravate, sed libenter, nec semper monitus, sed saepe ultro: ita superioris contra est officium, eorum sedulitate nec abuti, nec acerbe obsequium exigere: sicq; cogitare, amicorum uti sese opera si non gratuita, ac voluntaria, at certe libera, non autem servis imperitare: liberi enim sunt, nec lege tantum (nam id quidem perspicuum est) sed etiam natura: siquidem is naturae servus est, cuius unum est, aut certe praecipuum, in corporis, membrorumq; usu positum munus, quiq; ita rationis est particeps, illam ut sensu percipiat non ea ipse ut praeditus sit, ii autem, quos iam dudum inferiores amicos appello, non ut operarii quidam, ac bajuli, membrorum robore, ac lacertis, sed potius industria, & ingenio, & rerum usu, animi deniq; viribus, non corporis commendantur. Liberi igitur sunt; verum consuetudo

suetudo atq; dicendi mos famulatum, vt antea
quoq; dictum est, tristi sane verbo, conjuncti-
onis huius necessitudinem nominavit: sed i-
dem tamen mollivit, etenim vel superiores
qui sunt amici apud eos, quos diligunt, quam-
quam tenues sunt, servitutem servire sese, quia
ita mos est dicendi, dicunt: vt jam benevo-
lentia id observantiaq; nota, non servitii, vo-
cabulum sit. Sed verum investigantes de re-
bus, opinor, potius, quam de nominibus solli-
citos esse oportet. Nam quamdiu veteribus
servos bella suppeditant, nec habere eos le-
ge prohibitum est, nihil magnopere fuit, cui
liberorum opera & ministerio vterentur. I-
taq; nihil mirum, si non suum propriumq; est
ei rei vocabulum impositum, quae fere esset in-
cognita. Vbi vero & bellica nostris in homini-
bus frangi virtus coepta est, atq; hominem re-
ligionis locum servitute premere impium ex-
istimatum, verisimile est, vt infimi initio ho-
mines mercedula adducti eum facere quae-
situm coeperint, vt opulentioribus servorum
vice ministrarent; deinde vero re paulatim in
morem inducta, honesti quoq; homines eum
ipsum quaesitum non sint aspernati. Verum se-
ro viguit hic quidem mos, eo scilicet demum
tempore, cum ii e medio sublati sunt, qui ei
rei nomen cudere, & tanquam fabricari pote-
rant. Itaq; in re nova vetus vocabulum quod
vsurpamus, nisi quid me forte fallit, non est:
novare autem nobis quidem non licet: iis e-
nim

nim hæc tractare conamur vocibus, quæ multis antea seculis prope conticuerunt; quam hæc inventa communio sit. Sed nos eo redamus, unde digressi sumus. Tenuiores igitur amicos ad famularum usq; qui deprimunt (quotus autem quisq; est, qui id non conetur efficere?) ii non modo inhumaniter faciunt, atq; inclementer, sed etiam injuste, ac planè tyrannicè. Cujus enim est dominatus: in xysto multas horas quotidie, ambulantiem amicos adesse ad vnum jubere, eosq; apertis capitibus dextra, sinistra stantes ne respicere quidem? Regibus igitur hæc, atq; hujusmodi imperia relinquuntur: qui verò parem illis præstantiam assecuti non sunt, desinant eorum speciem affectare, ne & suis odiosi, invisique sint & irrideantur ab alienis. Nihilloq; clementius illud est, cum levi quaq; de causa contumeliis, convicioq;, & clamoribus honestos sæpe homines consectantur: idq; palam in publico. Quid vos servis faceretis? Ut enim sit impotentium amicorum ferre omnia, vestrum certe est, quantum eos oneretis, videre. Nam qui eousq; protervi sunt, atq; effrenati, ut manus etiam hominibus liberis afferant, eos tanquam desperatos aliquos coercendos censemus, non admonendos. Negat Aristoteles, vllum esse officium, quod infernum, quia quidè servus sit, tueri dominus debeat: sed quia homines tamen servi sunt, adversus eos quoque humanitatis leges inviolatas servari censet oportere.

portere. Nec verò illud incommode, quod falsus ille Sauria, quamquam servus, & quidem nequam homini libero respondit in iurgio:

Tam ego homo sum quam tu.

At si ne liberos quidem homines putant, quorum etiam durior est, quam bestiarum quarundam, apud eos causa, etenim quibus equis ipsi vehi consueverunt, eos curari diligenter student, neq; labore nimio defatigari, fessosq; recreari, & conquiescere volunt: hominibus verò quando aut quisquam parcat, aut medetur, aut vlla in re consuit? aut quodnā Romæ genus est tam omni indignitate atque iniquitate exercitum, quam potentium tennes amici? Sunt hæc non modo Christianæ caritati atq; humilitati repugnantia, sed ab humanitate quoq; hac communi, longe, longeq; abhorrent. Ne igitur humanitatem fortuna obruat, neq; opes, & potentia libertatem coerceant. Difficile est autem omnibus in rebus modum non solum tenere, sed etiam, qui sit, cogitatione investigantes statuere: variantur enim officia personis, temporibus, ætatibus, rerum natura, hominum moribus, locorum consuetudine, rebus aliis prope innumerabilibus: quam quidem varietatem vno aspectu intueri, & comprehendere, hominis est acute, celeriterq; dispicientis. Nos neq; acrius cernere nos quiequam putamus, neq; id magnopere hunc quidem necesse esse arbitramur: satis fieri enim huic loco posse statuimus, si præcipiimus

130
cipiemus, vt ea, quæ superius memorata sunt;
retinere velint. Sunt autem duo, vnum, vt a-
micorum obsequio atq; operatum clementer,
& benigne, tum etiam iuste, hoc est congru-
enter, vtantur: alterum, vt ipsi minime sint a-
mari minimeq; difficiles ac morosi. In mune-
ribus igitur assignandis, dandisque negotiis,
personarum ratio & delectus habeatur, vt, si
quid sordidius tractandum inciderit, vilissimo
cuiq; mandetur: neq; per homines nobiles,
quod nonnulli perveritate quadam adducti
student, verrantur ædes, aut è tricliniis con-
clavibusq; immunditiæ offerantur: laboriosa
vt ne imbecillis neue subturpia quædam ho-
nestis, aut ludicra & levia grandioribus natu
imperentur. Nec enim Homerus Phœnicem
Achillis iussu pocula ministrantem facit, ho-
minem senem & gravem, sed adolescentem, æ-
qualemq; suum Patroclum. Illud etiam præ-
stent, vt nihil omnino cuiquam maioris aut
oneris imponatur, aut laboris, aut contentio-
nis, nisi necessario, aut certe magna de causa:
præcipit enim humanitas, vt ne aliena sollici-
tudine & cura, præsertim quæ gravior sit tan-
quam animi causa abutamur. Nam ii quoque,
qui servi plane sunt, ferre hæc graviter, ægreq;
pati solent.

*Hæc heri immodestia coegit me,
Qui hoc noltis à portu ingratis excitavit?
Nonne idem hoc lucis me mittere potuit?
Ferramenta, & vestes reliquumque instru-
mentum*

mentum animale habuisse Dædalus dicitur:
num igitur eum censemus, aut quæ terræ es-
sent opera, cælo mandare solitum, aut eam ip-
sam, cum moliendum tamen nihil esset, vetu-
isse quiescere? Hunc igitur imitentur, sitque
imperium in amicos justum & clemens. Qui
verò acerbe ab amicis operas exigunt, qui se-
mel atq; iterum cessantibus succensent atroci-
ter, qui se implacabiles atq; inexorabiles præ-
bent, præterquam quod injuriam faciunt, non
amicorum cateruis sese stipatos esse cogitare
debent, sed hostium. Atq; etiam est in sermo-
ne & convictu superiorum comitas quædam
vel severitas potius, sed humanitate & jucun-
ditate condita, qua præditi qui fuerint, eos
domestici amici, quasi parentes verebuntur,
non autem, ut tyrannos, metuent, eosq; etiam
diligent. Omnes enim, quem metuant, eundem
oderunt. Verum pleriq; familiaritatem nimi-
am vitare dum volunt, quod apud eos, qui in
consuetudinem sese penitus immiserint, reti-
nere se dignitatem vix putant posse, contu-
maces sunt atq; inhumani. Ac fuit omnino
Dejoces quidam Medus, vir sapiens imprimis,
qui cum propter justitiam, ut apud Herodo-
tum, rex esset constitutus, cum alia multa di-
citur habuisse salutariter instituta, tum illud in
primis, quod ad majestatem pertinet: quæ-
cunq; enim inciderent, transgisse per inter-
pretem dicitur, ut Medorum audiret ipse ne-
minem, neq; cuiquam aspiciendi sui potesta-

tem faceret. Metuebat scilicet vir magnus invidiam; ægre; luros sentiebat cives suos, qui cum pari dignitate tam multos annos vixissent, eum ipsum tanto sibi honore præferri. Huic igitur malo occurri ea ratione putavit posse, si sese non familiaritati modo, sed etiam oculis civium subtraxisset: fore enim, ut paulatim ab ea, quam de se cogitationem habere soliti essent, desuefacti, majus quiddam animo conciperent & mente: sic est enim omnino: nam quæ incognita, intractataq; habemus ea majora plerumq; animo nobis fingimus. & suspicamur esse. Neq; verò ego is sum, qui superioribus id præcipiam, ut sese inferioris ordinis amicis, quasi germanis fratribus, patefaciant ac nudent: sit hoc simplicis sinceræque amicitiae proprium: sed, ut hoc non probarim, ita austeros, tristesq; , & duros esse eos nolim. Recte autem De joces, ut in Barbaris quidem, dominationeq; nova: quamquam multa eum secuta esse incommoda necesse est, in primisq; illud, quod æqualium, quod suorum, quod civium deniq; consuetudine & conspectu caruit. Dignitatem igitur potentes retineant, sed bono modo, audiantq; negotiis curisq; vacui domesticos amicos, & quidem humaniter, benigneq; respondeant: interdum etiam ultro ipsi appellent, familiariter quoque garriant, deniq; sese ad lenitatem: ut intelligant homines tenues non tamen serviliter se tractari. Est enim hominis natura minime dominationis patiens,

patiens, quo magis servitutis ac famulatus species, quæ ut in suis appareat, de industria quidem efficere solent, occultanda est atq; opprimenda. Sed est etiam in nonnullis malitia quædã simulata comitas, qui, quo diutius amicorum operis fruuntur, gratis homines miseros atq; abjectos spe producunt, & clementiæ bonitatiq; simulatione lactant, ut annorũ multorum labores vna cum blanda appellati-
one compensentur. Tollatur igitur meretrici-
us hic mos, malitiaq; & fraus non ex hac consuetudine solum, sed è tota vita pellatur: nec, pecunia fraudare quempiam si turpe putamus, vitæ, atq; ætatis alienæ fructus intercipere, frustrariq; per bonitatis speciem homines vel amicos, vel certe familiares, tenues quidem atq; inopes, rectum honestumq; censeamus: Callida est etiam, malitiosaq; eorum interpretatio, qui, quod tenuibus amicis non injuste, aut graviter imperarint, quodq; in eos ingenio leni & clementi sint, vigilias, labores, curas, pericula, damna omnia dissoluta illis esse existiment, affatimq; satisfactum autument: quasi vero id initio spectatum sit, ut obsequium obsequio, ac nõ pecuniæ fructu, atq; emolumentis compensaretur. Neq; enim citharæ-
dum, in epulis qui caneret, iidem si conducerint, atq; is vbi postridie mercedem exigat, as-
sistere hominem jubeant, audireq; se vicissim vel modulatus canentes, non injusti sint: non enim commodata oblectatio est, eandem ut

reponere æquum sit, sed quasi vendita. Quo-
modo autem superiorum incommoda & con-
tumelias inopes perpeti decet, neq; id pati-
enter solum, sed etiam demisse: ita vicissim, si
quid offensum ab inferioribus forte sit, si quid
reperitum vel in natura est, vel in moribus vi-
rii, æquo animo tolerabiliterq; ferre id superi-
ores debent. Quam enim difficile sit ad alie-
num arbitrium lensumq; viventem, ut cum di-
cta, tum facta tum ipse medius fidius motus
gestusque ad alienam voluntatem dirigatur,
nihil ostendere, nusquam incurrere, ex eo in-
telligere licet, quod ne, ad nostrum quidem
iudicium, ad libidinemq; cum vivimus, facile
nobismet ipsis satisfacere solemus. Provide-
ant igitur, ne, si quid aut quotidiano in mi-
nisterio minus apte, minusve eleganter forte
cecidit, aut in rebus mandatis gerendis non
exquisitam quandam solertiam, industriam,
diligentiam, celeritatem præstiterint, tenues
amici, continuo excandescant, atque effrenan-
tur iracundia: quod faciunt quidam, & sane
ferentur, & sæpe. Nihil est enim facilius, quam
per alium efficere quod velis, qua id ratione,
commodissime fieri possit, optantem cogitati-
one designare: sed facientes multa impedi-
unt, multa inturbant, & retrahunt. Quam-
obrem cum indulgere potentes inopum pec-
catis æquum est, tum se ipsos excutere perseru-
tariq; decet, ne, si quid forte in animo mendi-
catuerit, quam ipsi culpam sustinere debent,
eam

eam amicis attribuant: sæpe enim vsu venit, vt superiorum inconstantia, peruersitate, festinatione, iracundia, leuitate, bene ac prudenter instituta, procurataque res, accurateque ac diligenter administrata conturbentur, secusque cadant. Ex quo illud è vetere comœdia:

Quam arduum, diu boni, negotium est,

Dementi hero cum seruitutem seruias.

Caueant igitur hoc quoque: neq; in amicos stomachum erumpant, cum irati sibi met ipsis esse debeant. Quoniam autem non beneuolentia, neque caritate adducti, sed præmiorum illecti spe, quemadmodum antea quoq; dictum est, ad hanc coniunctionem accedunt, procurandum est, vt, qui suas partes diligenter accurateq; peregerint, qui obseruantiam, & sedulitatem, fidemq; & solertiam præstiterint, ne laborum suorum præmio mercede fraudentur. Ac quo modo ad inferiorum quidem officium pertinet, vt ne quicquam acerbius exigere videantur, neque potentem amicum flagitent, neue vrgeant, sed tantum admoneant, & rogent, idque verecunde (longe enim ab obsequio atq; obseruantia recedit, qui ad summam illam rationem ac veritatem ius suum persequitur, eamq; ob causam indigne parentes ferre solent, cum a liberis in iudicium vocantur: exequari enim cum ijs se nolunt) sic hæsitantis est, atque adeo iniuriam cogitantis, cunctari expectareque, dum admonearis

monearis, vt quod debeas, dissoluas. Est enim plane debitum ne forte errent, vt, quorum vita in nostris commodis consumitur, eos remuneremus. Non igitur beneficium sese dare arbitrentur, neque in gratiæ loco potentes atque opulenti ponant, cum bene de se meritos tenues amicos facultatibus augent ac locuplerant: sed ita existiment, obsequij se atque obseruantie præmium soluere, iustum quidem ac debitum: quaque ipsi mensura operas industriamque ab illis exegerunt, eadem retribuunt mercedem, imitenturque terræ, agrorumque consuetudinem, qui à quibus diligentius coluntur ac laboriosius, iis vberiores fructus ferunt: præterquam enim, quod officio facient satis, vtilitati etiam consulunt: grati enim habebuntur ac benefici atque ea re omnium erga se voluntates studiaque amicorum excitabunt, vt summa alacritate, summaque contentione adsint, obsequantur, obtemperent. Illud etiam summopere vitandum est in quod plerique solent incurrere, vt domesticis familiaribusque amicis male ne sit, neue cibaria restrictè nimium dent, ne vilissima quæque & contemptissima consecrentur, ne algeant, ne esuriant: nam id quoque in mercedis, non in gratiæ loco ponendum est, vt illi, sua quisque pro dignitate alantur. Qui verò aut dementum, quasi seruis, exigue sordideque præbent, aut si quis quid commiserit, si quis vspiam cessauerit, id cibo & potione subducenda vindicant,

vindicant, dupliciter reprehendendi sunt, & quod illorum in se tum odia, tum etiam voces irritant, à quibus diligi, colique velint, & quod per quos lautitiâ magnificentiâq; ostentari elucereq; volunt (nullam enim aliâ ob causam tantos suscipiunt sumptus) per eosdem illorum sordes, avaritiâq; detegitur, atq; effertur. Huc accedit, quod asperere auareque tractari, de potentis amici benignitate cum semel desperauerunt, in posterum quoque cum contemnunt. Itaque neque dant operam, vt illius sibi gratiam consilient, & si quam etiam collectam habent, dilabi facile patiuntur: neq; enim gratis diligere ac ne diligi quidem, nisi ex ea re ad se vtilitas redeat, volunt. Itaq; aut nulli, aut vilissimus quisque in officio est: vtilitas enim, quæ huiusmodi necessitudinem constituit, eadem tollit. Quamobrem sua quoq; interesse potentes statuere debent, vt quoad fieri possit, alacres, speique bonæ plenos inferiores amicos habeant, amantesque sui, vltroque ac libenter obsequentes, id assequantur, si humaniter vtentur imperio, & si bene benigneq; merentibus facerint. Nunc verò imitantur pleriq; ciuitatum quarundam leges, non sapientissimas illas quidem, quæ poenæ suppliciq; metu deterrere improbos ab iniustitia tantum conantur, satisque habent, si illud præstiterint, vti facinorosis inutile sit peccare, aut plane etiam ærumnosum. Rectius autem est eas sequi, quæ regis à Xenophonte appellantur

lantur: ex enim efficiunt non modo vt peccare inutile perniciosumq; sit, sed etiam vt rectè facere sit fructuosum, cum præmia bonis fortibusq; proponant. Studeant igitur potentes, vt voluntario amicorum obsequio vtantur? ita enim demum potentia iucunda est, si in volentes eam exerceas: in invitos autem, ac repugnantes, imperium ijs dedisse mihi Deus videtur. quos dignos iudicauit, qui ita affecti viverent, quemadmodum Tantalus, quem apud inferos ferunt semper secundæ mortis metu torqueri. Callidum est etiam quorundam, versutumq; consilium, qui domesticos inferiores amicos inter se congruentes metunt, eoq; in discordijs dissidijsq; in familia commouendis, odijsq; fouendis, atq; alendis sunt occupati: conspiraturam enim in partem familias consentientem domum aiunt, dissidentem autem inter se cum eo conuenturam, qui si in improbos inciderunt atq; infideles amicos, quid est, cur cauere eos, quam coercere, aut omnino ijs carere malint? Sin probos integrosq; nacti sunt, metuere nihil attinet: qui autem esse potest discrepantium inter se amicorum vsus? Addiscant igitur imperij gerendi rationem: neque enim facilis quædam res est, aut perulgata: ac, si verum quærimus, ne humanitatis quidem vsquequaque, sed magna ex parte diuinitatis: verum ea doctrina ab alia quadam arte petenda est, quam qui tenebunt, nam illi facile præstabunt, vt ab ijs, qui inter se

se vel fraterne diligant, colantur ipsi, atq; a-
mentur plurimum: ea tamen illud habet præ-
ceptum saluberrimum, quo iubentur, qui cum
aliquo imperio sunt, eorum quibus dominan-
tur, voluntates, benevolentiamq; collectam &
comparatam habere: nam & dominatio tuti-
or est ac munitior, & obtemperantium usus
tū fructuosior, tum longe, multumq; iucundi-
or. Quo magis accusandi sunt, qui æternum
cum familia sua bellum susceperunt, qui non
modo suorum patrociniū non suscipiunt,
sed etiam ipsi oppugnant, & quasi aduersarijs
atq; inimicis, quibus possunt locis, incommo-
dant, ac, quo quemque industriorem, fideli-
oremq; experti sunt, eo deprimunt magis, ve-
riti scilicet, ne, si semel emerferint, vel ad a-
lium se conferant, vel rem suam agere velint:
rectius autem erat, quomodo veteres efficie-
bant, ut è servis sibi liberos haberem, eos
qui liberaliter servirent, sic hos à mercenaria
& servili, ad gratuitam & liberalem amicitia-
m illos evocare: neq; vero rectius tantum,
sed etiam utilius. Quod est enim prædium,
quæue possessio tam opima, tamq; omnium
fructuum ferax & fertilis, quam amicus est?
Quantum vero interesse putamus, per gratui-
tosue amicos res nostra, nosq; ipsi curemur,
anne per hosce in quibus amicitia simulacra
vix illa quoddam apparent? Amicitia vero ip-
sa plane longe abest. Etenim, qui vitæ suæ ve-
lut usutam locant, ij, fieri non potest, quin
labori

laborum mercedulam, spemq; dubiam vtilitatis spectent, seseque respiciant, deque se vnīs anxij sollicitique sint. Itaque quomodo coloni, qui non suos, sed de dominis conductos fundos colunt, nec arbores ferere, nec fundum instruere, nec verò villam ædificare ornareue volunt, sed eam modo culturam adhibent, quæ præcites fruges, quam minimo fieri possit impendio quam vberimas habeat: sic ij, quamdiu quidem, tanquam operarij aliqui, deseruiunt nulla re augeri aut amplificari superiores amicos student, neq; dant operam illi ne nudi, inanesque sint, sed, ipsi vt quam brevissimo temporis spatio quam plurimum auferant, in eo laborant. Vbi verò à quæstu ad caritatem, atq; amicitiam ingenuam illam ac gratuitam traducti sunt, iam, quasi agrorum domini, non illud modo attendunt, quantum ex ea coniunctione vno illis, aut altero anno reficiatur, quantumque ex ea re capiant, sed vti nos ornatos, beneq; cultos habeant, id verò curant, atq; enituntur. Itaque, amore ac beneuolentia complexi nos, omne n laborem suscipere, omneque adire periculum gestiunt nostra causa, non secus quidem ac sua: nec iam defatigantur, aut conquiescunt, aut separatim sibi quicquam à nobis prospiciunt: quæ quidem amicitia, nisi superioia humanitatem obterat, nisi hominibus ponamus naturam, immanitatem autem belluarum induamus, sua ipsa sponte oriatur, atque adolescat: nihil est enim,
quod

quod homini accidere iucundius possit, quam hominis consuetudo, presertim congruentis: ut sapientem quoque qui hæc tractant, in solitudine beatum fore negent. Nihil est autem procliuius, quam ut, quorum iucunditate oblectemur maxime, ea diligamus, atq; amemus plurimum. Magna præterea est convictus, & contubernij, ad hominum animos beneuolentia implicandos, vis, nam bestiarum quoque nonnullarum animaduertere desiderium licet, cum ab ijs eas distrahas, quibus cum pasci consueverint: ut qui cum, cuius fidem experti sunt, industriam probant, mores laudant, cuiusq; beneuolentiam, atq; amorem erga se perspectum & cognitum habeant, non corde ament, neque cum eo opes suas æquabiles faciant, naturæ mihi vim adferre videntur humanæ.

FINIS.

NATHANIS
CHYTRÆINOTÆ,
IN GALATEVM
IOANNIS CASZ.

IN QVIBVS PRÆTER
DIFFICILIOREM EXPLI-
CATIONEM, LOCI QVOQVE
nonnulli bonorum auctorum, tam La-
tinorum quam Græcorum indicantur,
quos inscriptione Galatei auctor
expressisse, aut saltem respex-
isse videri possit.

NOBILISSIMO ET OPTIMÆ INDOLIS, AC SPEI
ADOLESCENTĪ BOIOCCONI

Nobiliss. & ornatiss. D. Casparis von der
Wenge, in Sauert, & Oldersum ca-
pitanei integerrimi filio, disciplinæ
sux alumno carissimo, S.D.

NATHAN CHYTRAEVS.

GVM has in Galateum nostrum
Notas, scholis puerilibus, ut spe-
ro, non futuras inuitiles, in ma-
nibus haberem; eo ipso tempore,
nobilissime adolescens, factum est, ut à reve-
rendo & docto viro D. Martino Rochollio
Ecclesia Oldersumensis postore, in scholam
hanc nostram, uberioris ingenij cultus ca-
piendi gratia, adducereris.

Cum autem ex aspectu & colloquio tuo
statim animaduertirem indolem quandam
singularem, & ad eximiam morum honesta-
tem & elegantiam inclinantem, ex ipso
vultu tuo vere modesto & amabili elucere;
felici quasi omine instigatus, cogitavi tuo
præ alijs nūmi eas ipsas Notas inscriben-
das esse. Ut scilicet hac ratione ipsius Ga-
latei lectio tibi fieret planior & expediti-

or. Tuque progressu temporis bene in hoc genere capta eo felicius posses perpolire. Paulo etiam post in eodem proposito plurimum me confirmavit habitum hic cum nobilissimo & prudentissimo patre tuo D. Caspare Wondet Wenge quod aliquot horas duravit, Colloquium, in quo prater studium pura & orthodoxa religionis, amoremque communis patriae salutis, & in ea procuranda singularem prudentiam, perspexi etiam quantopere te filium suum unicum & carissimum, litteris & moribus bonis quam optime cuperet institutum & perpolitum. Quae sane cura longe omnium honestissima cum paucis nostris seculi parentibus illi communis est, quorum plerique hoc agunt, ut multos agros & pascua opesque adeo amplissimas suas relinquant: ut autem probi, eruditi & bene morati evadant, plane negligunt, quos equidem Xenophon similes esse aiebat equos alentibus, quos ea quae ad res equestres & bellicas requiruntur non docent, multum vero pabuli iisdem exhibent, & in futurum quoque preparant. Qui sane hac ratione equos habituri sunt pinguiore & corpulentiores; sed interim rerum, quas praestari à bono equo oportebat, prorsus ignaros

maros. Sicuti etiam liberi eorum de quibus diximus, parentum possessiones quidem magni precij habituri sunt; ipsi autem apud omnes, qui rem hanc recte intelligunt, viles erunt. Cum contra oporteret possessorem rebus quas possidet, multo esse preciosiorem. Quanto igitur nobilissime familie vestra opes diuinitus contigerunt ampliores: tanto magis sapientissimus tuus parens, hoc tibi censeret agendum, ut aliquando virtutis & doctrina tua preciorum illas ipsas opes quam longissime superare videaris.

Quo ipso nomine te potissimum in nostra hac schola erudiri voluit, de qua tanquam assiduus ephorus, vere testari possum, nihil pratermitti, quod ad liberalis doctrine fundamenta recte iacienda pertineat. Ad morum vero honestatem & elegantiam quantum attinet, etiamsi de ijs quoque, quotiescunque fert occasio, disciplina nostra alumni moneantur: tamen in illa lectionum: & exercitationum, necessaria sane in talibus scholis, varietate, aliquid hac in parte, ut & alibi, desiderari forte posse non nego. Cui defectui ut aliquo saltem modo mederer. astate proxime superiori in secunda & tertia classe Galatæum hunc praelegendo percurram.

percurri, ut opportunitatem haberem, de moribus quoque honestis & politis auditores monendi, & qua ipsa nata sunt haec, quas tibi communicandas censui nota. Quarum operum quoque paulo post, vel tuo Marte in Morum conformatione non infructuose uti posses. Et quidem hunc ipsum scriptorem, inter omnes qui in hoc genere argumenti cum laude aliqua versati sunt: perfectissimum esse fatentur omnes, qui eum legerunt & recte intelligunt: sed tamen multo etiam plura de eo ipso argumento scribi potuisse res ipsa loquitur. In talibus enim quisque, similibus, non omnia chartis tradi posse, sed multa eorum sapientum monitu, suasu, & exemplo, nec non tempore, usu & experientia discenda esse, sciendum est.

Qui igitur in hac parte officij, honestatis & elegantiae studiosus est, his admonitionibus initio quantum fieri potest, obtemperet; ac inde prudentiores & seniores consulat, consuetudinibus pareat: temporum locorumque diversitati prudenter sese accommodet.

Quod tibi nobilissime adolescens eo erit facilius, quod à praestantibus in hoc genere parentibus natus & educatus, semperque cum politia

politis & bene moratis hominibus es con-
uersatus: naturaq; adeo generosa instinctu
quodam admoderationem, & morum ele-
gantiam ferri videaris. Ad quam si lit-
terarum quoq; (quod sane facis non instren-
nue) cognitionem adiunxeris; non video
quid in amplissimo hoc patrimonio deesse
tibi possit, quo minus metam ab optimo pa-
tre tibi praefixam, qua est, vera eruditio-
nis praestantia, bonorumque morum hone-
stas & elegantia quam felicissime conse-
quaris. Quod ipsum ut cum nobilissimorum
parentum tuorum voluptate & gaudio, &
gentilium ornatissimorum approbatione,
tuoque adeo proprio ornamento & salute fi-
at, vere & ex animo tibi opto: & si ad metā
illam assequendam, mea quoque qualiscunq;
opella aliquid conducere tibi possit; id omne
animo quam promptissimo tibi defero. Bene
cum carissim. parentibus & quam diutis-
sime vale, Brema Nonis Ianuarij, incho-
antibus annum à Nato Salvatore clō 10
XCVII. quem, & omnes sequentes, tibi, tu-
isq; omnibus, quam felicissimum precor.

NOTAE IN GALATEVM.

ALATEVS) Hanc inscriptionem cur hic liber nactus sit; patet ex eius p. 10. v. 23. vbi inter alia dicitur in familia Ioannis Matthæi Giberti Episcopi olim Veronensis, fuisse virum quendam senem, doctum, humanum, desertum, gratiosum, suauem, affabilem, perurbanum, & in magnorum principum aulis diu & cum laude versatum, nomine Galateum, cuius instinctu se hunc libellum conscripisse auctor faretur.

*An studium bonorum morum deceat
Christianum.*

Eleganter & recte in quadam epistola ad Atticum dixit Cicero: *Ex cultu animo nihil inesse agreste, nihil inhumanum.* Et quidem ista humanitatis & ciuilitatis officia à viris quoq; sanctis non aliena esse, docet insignis Theologus Petrus Martyr, explicans secundi libri Regum cap. 4. Vbi cum Propheta Helias ex monte Carmelo vidisset Suna miridem hospitam suam propere ad se currentem; ministrum suum his verbis alloquitur. Age curre ei obuiam & dic ei: *Estne pax tibi? estne pax viro tuo? estne pax puero?* Vbi interpres, *Vir*
De se

De cē monte Carmelo eam ē regione conspexit, atque agnouit, cumq; videret festinantem & extra tempus aduentare, veritus est ne quid mali ei conugisset. Quocirca servum suum misit ei obviam honoris causa, utque dicit bonum & humanum hospitem, diligenter atque humana sollicitudine iussit inquiri, an salua res essent. Utq; magis amplificaret & exprimeret sollicitudinem, qua erga illam familiam efficiebatur, interrogationem per partes distribuit, rogando an recte ipsi mulieri esset, an recto viro, an recte filio. Huiusmodi officia cum propheta ac sancti viri coluerint, nos quoque ab eis non debemus abhorre. Quod idcirco memoro, quod quidam reperiantur Anabaptiste, qui se orthodoxos omnino præbent, & quadam agresti duritie atque rustica severitate gaudent, omnino respuentes civilia & amica officia, quasi stulta & inepta severitas aliquem Deo & hominibus commendat.

Similia ex Colloquio Davidis cum Ambigaile, Samuelis libro 1. cap. 25. & ex colloquio Prophetæ Nathanis cum Rege Davide 2. Samuel. cap. 12. colligi possunt. Et gravissimi probri loco obijcitur Nabali, quod esset durus, & malis moribus, & improbius, quam ut quisquam eum posset alloqui, 1 Samuel. c. 25. Sicut alias nemo hominum mediocriter elegantium est, qui ut Cicero ad Atticum alicubi scribit, non magnopere improbet si quid in communi vita, vel iracunde, vel insolenter, vel

in omni genere stultitia insulse, aut arroganter dicatur, vel taceatur. Idem Cicero in iisdem Epistolis, admodum in fratris filio improbat τὴν ἀνδοπαντιον seu mores male formatos: atq; ideo in eius institutione ἡδὺς σπουδαῖον, seu bonorum morum curam habendam esse censet. Et inter Philosophos Zeno quoque, licet Stoicus, dicere non dubitavit: *ὁ δὲ τῶν ὁρίων πᾶσι κοσμοῦται καὶ χρεῖσθαι καὶ πορεία, καὶ σχήματι, καὶ περιβαλῆναι.* h. e. Oportere adolescentem omni honestate & elegantia uti in incessu, habitu & vestitu. Simile etiam quid in tertio Apomnemoni: Xenophontis Socrates præcipit Theodotæ, ut nimirum recte homines discat tractare, amice inuisere, libenter inuenientes excipere, ingentem ex eorum successibus voluptatem capere, scire etiam, quibus verbis exhalarentur, quibus offendantur. Imo ipso intuitu gratiam sibi eorum conciliare, ubi hæc memorabilia addit. *Violentia enim neq; ceperis, neque retinueris amicum, beneficentia vero & suauitate hac fera tum capise patitur, cum ali eo non discedit qui ceperit,*

Pag. 2. Cum iter hoc vitæ humanæ) In exordio hoc formando videtur imitatus illa in Ciceronis Catone maiore verba, Lælio inueni Catonem senem alloquenti tributa. *Volumus sane, nisi molestum est tibi Cato, tanquam longam aliquam viam confeceris qua nobis quoque ingrediendum sit, istuc, quo peruenisti; videre quale sit.* Quæ scribens

Cicero forte respexit illa Platonis in 1. De Rep
vbi senem Cephalum, interprete Serrano ita al-
loquitur Socrates, *Gaudeo maximopere Cepha-
le, dñ eos alloquor, qui sunt valde proveci atate.
Operapretium mihi enim videtur, ab illis audi-
re, veluti iis; qui viam eam peregerint priores,
quæ necessario à nobis est ineunda, nimirū quæ
nam ipsa sit, asperane & difficilis, an facilis &
expedita, &c.* Quod autem hic de itinere ter-
restri dixit, id Cicero pro Murena concinne
translulit ad navigationes marinas.

*Quod si, inquit, & portu soluentibus ii qui iam
in portum ex alto invehuntur, precipere summo
studio solent, & tempestatum rationem, & præ-
donum, & locorum, quod natura affert, ut eis
faveamus, quæ eadem pericula quibus nos per-
functi sumus, ingrediantur: quo tandem animo
me esse oportet prope iam ex magna iactatione
terram videntem, in hunc, cum video maximas
Reipublica tempestates esse subeundas? Quid-
dam etiam aliquo modo huc faciens habet
Plutarchus in fine libelli de vitioso pudore.
Sicut enim, inquit interprete Xylandro, viato-
res, ubi in saxum impegerunt, & nauta apud,
promontorium aliquod navium sicubi alliserunt
memores sui casus non ista modo ad quæ offen-
derunt, sed & similia horum perpetuo horrent
atq; vitant, &c.*

Pag. 3. vers. 17. *Illæ enim frequenter*) Majus
autem (teste Aristotele in 1. a) bonum est quod
plures

plures & crebriores vsus præbet, quam quod pauciores & rariores.

Pag. 3. v. 5. Unam tantum ab causam) Morum elegantiam & suauitatem ex eo commendat, quod etiam sine aliis præstantioribus & laude dignioribus virtutibus possit consistere, & aliis se commendare. Hæ autem sine illa nequaquam, quod probabiliter itidem docet Aristor. libro jam indicato.

P. 5. v. 10. Multa & varia supellectile indigent.) Majus autem & potius est, quod minus aliis eget. Morum elegantia minus quam ceteræ virtutes aliena supellectile & instrumentis eget. Ergo est potior, Arist. *pr. a.* de majore & minore bono.

P. 5. v. 27. Qui nihil pensi habet) Hæc scribens respexisse videtur ad illa Ciceronis *1. offic.* *Negligere quid de se quisq; sentiat non solum arrogantis est sed etiam omnino dissoluti.*

P. 6. v. 1. Qualesnam res illa sint quibus homines delectantur) Ex autem copiose explicantur ab Arist. *Rhet. lib. 1.* Vbi agit de genere iudiciali, sub titulo bonorum iucundorum.

P. 7. ver. 5. Speciem spurcicie animis representant) Hujus admonitionis memor est Cic. in *2. de Nat. Deorum* vbi de expulsionem excrementorum alui agens sic loquitur: *Quemadmodum cibi reliquia depellantur, tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sane difficile dictu est, sed tamen praterendum, ne quid habeat in iucunditatis oratio.*

Ib. v. 19. Aures offendantur flatu) Quo pertinent

tinent etiam stertentium ronchi, de quibus allicubi Cicero ad Atticum. *Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego vicinus audirem.*

Ib. v. 21. Collisione duorum lapidum) Aristot. probl. sect. 7. q. 5. *Quærit cur inhorrescamus cum sarta exacuitur, vel pumex secatur, aut lapis mola frangitur quem vide.*

Ib. v. 24. A cantu abstinebit) Cur hoc cavendum etiam aliam causam affert Iul. Cæs. Scal. Epidorpidum lib. 4. sub titulo *Cantillatores & tristes fuge.*

*Captiva caue guttura cantiuncularum,
His nil levius, contra etiam, magisq; tristes.
Hos, nil quibus est perfidiosius, caveto.*

Ib. v. 29. Qui natura minime idonei.) Hoc ad alia quoq; graviora transferri potest. Fere enim fit, ut imperiti & non idonei longe promptiores sint in rebus arduis aggrediendis quam sunt maxime idonei & periti. Iuxta illud *Dulce bellum inexpertis, expertus metuit.* Huc aliquo modo pertinent illa Ovid.

*Exige quod cantet, si qua est sine voce puella.
Fac saltet nescit si qua movere pedem.
Barbara sermone est fac tecum multa loquatur, &c.*

Pag. 8. v. 4. Pituita aspergine) Aut pituitam ex naribus propendentem, cum sono quodam ingratiissimo subinde retrahunt,

Ib. v. 15. A nimia oscedine) Quantum hoc vitium apud veteres Romanos habitum sit, patet ex Gellii l. 4. c. 10. *Vbi deliberatum est*
inquit

inquit, de nota eius, qui ad Censores ab amico
aduocatus est, & in iure stans clare nimis ac
sonore oscitavit: atq; inibi prope ut ploteretur,
fuit; tanquam illud indicium vagi animi foret
& hallucinantis, & fluxa atq; aperta securita-
tis, sed cum ille deierasset, inuitissimum sese ac
repugnantem oscitatione vultum, teneriq; eo vi-
tio quod oscedo appellatur, tum nota iam desti-
nata exemptus est.

Ibid. v. 21. Presens sodalitiū auersetur)
Quod ipsum indicium est ἀλγοςίας & παλα-
φρονήσεως, quarum omnes impatientes cum
sint, facile offensiones & iræ inde existunt A-
ristot. *int. 6.*

1b. v. 28. Si vnus aliquis oscitet) Ab hac con-
suetudine simile hoc petiuit Roterodamus.
Vt oscitant permulti, quod vnum conspiciant
oscitantem, & micturiunt quod meientem vi-
derint: ita quidam nullo certo iudicio ad su-
scipienda negotia permouentur, sed quidvis
in aliis imitantur &c referunt. De causa hujus
oscitationis differit Arist. *prob. sect. 7. q. 1. vbi*
quærit. Διὰ τί τῶς χασμωμένοις ἀνίσχασμαῖται,
ὡς ἐν τῷ πάλυ, Et Alexand. *Aphrod. probl. 1.*
quærit. Διὰ τί ὁ ἐλέπτης τῶς χασμωμένου χασ-
μῶ, &c. Vide prover. Oscitante vno, oscitat
& alter. Quod explicat Erasmus *Chil. 3. cent.*
5. prov. 95.

P. 9. v. 18. Piropi) Gemmæ ab igneo seu flam-
meo rubore sic dictæ Germanice, *ein Rubin.*

Ibid. v. 24. Anobis alienaretur) Huc perti-
nent

ment quæ Ovidius de remedio amoris observare jubet, ab amore liberari cupientes.

Pag. 10. v. 11. *Ut ex naribus aliquid excidat etiam si.*) In mensa autem non tantum ab omnibus nauseam moventibus, verum etiam à suspicionem & imaginationem ejus concitantibus accurate cavendum est.

Ibid. v. 20. Vulnera minuta si multa) Huc paucis mutatis refero illud Ovidii.

Forfitã hac aliquis (nã sũt quoq;) parva vocabit,

Sed quæ non laedunt singula, multa necant.

Pertinet eodem locus Augustini ex libro de 10. chordis. vbi, *Noli*, inquit, *illa contemnere, quia minora sunt sed tunc quia plura sunt. Attendite fratres mei, minuta sunt, non sunt magna non est bestia quasi leo, ut uno morsu guttur frangat. sed bestia plerumq; minuta multa necant; Si proiciatur quisquam in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non sunt quidem maiores, sed infirma est natura humana, quæ etiam à minutissimis bestiis interimi potest. Sic & modica peccata, attendite quia modica sunt & cavete quia plura sunt. Quam minutissima sunt grana arena? si arena amplius in navim mittantur, mergunt illam ut pereat. Quam minuta sunt gutta pluvia? nonne flumina implent & domos deiiciunt? Ergo ista nolite contemnere. Idem alibi de peccatis parvis quidẽ, sed crebris inquit, *Quid interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in senti-**

nam

nam, & per negligentiam derelicta atq; contenta impleat navem atq; submergat.

V.24. Nominatur Episcopus Veronensis, I. Matth. Gibertus, cujus etiam meminit Paulus Iovius Histor. 25. his fere verbis: *Clemens VII pontifex à Caroli V. Caesaris exercitu anno 1527 captivus factus, cum ei liberatio, si militibus stipendia persolveret, promitteretur: & tamen in aliena potestate constitutus, nullam omnino tantam rationem cogende representandaq; pecunie reper res, longe carissimos atq; honestissimos ex familiaribus qui secum erant representande pecunia obfides. frementibus deposcentibusq; Germanis tradere coactus est. Hi fuere. Io. Maria Montanus Archiepiscopus Sipontinus, & Onofrius Bartholinus, Pisanus Archiepiscopus. Episcopi vero Ioan. Matthæus Gibertis Veronensis. His accedere alij pecuniosi nobilesq;, & arte propinquitate pontifici coniuncti, quorum manibus illico barbari catenas iniecerunt, & tanta truculentia ad exprimendum aurum tenuerunt, ut in Campo Flora ad erectas dicatasq; latronum suspendiis furcas damnatorum more catenati perducerentur, parato ibidem ad lege agendum carnifice, si paulo asperior concionis fremitus annuisset. Per hunc modum miseri, pallentesq;, & extremi supplicii metu perfusi, terq; in concionem producti praeclara ope magni numinis servati sunt, cum spes auri vel in efferatis diuturna immanitate animis misericordiam exprimeret. Siquidem paulo post in carcere custodibus*

dibus ex instituta cœna crapula multoq; faler-
no consopitis, catenas exuerunt, & per vaporari-
um foci tubum in summa Riaria domus tecta
extracti funibus evaserunt, tanta felicitate, ut
pedibus egressi urbem ad Vrbinate castra, que
tum erant in Umbria finibus confugerent.

Pag. 12.v.22. *Ut munus*) Est enim candida
& amica de vitijs nostris admonitio munus
omni auro & gemmis preciosius, & quo idip-
sum rarius, eo carius intelligētibus esse debet.

Ib. v.25. Iudicat te Dominus) Exemplum
prudentis, amicæ cum laude admonendi con-
junctæ & decentibus verbis prolata admoni-
tionis.

Pag. 13.v.4. *Nisi uni aetui tuo*) Quasi dice-
ret. Omne bonum quod habes contaminat v-
nica labes. Quo & illud vulgare. Qui sint
absq; . Nisi, non sunt homines mihi visi.

Ibid. v.7. Poppyssmate) Poppyssma est vocis
blandimentum, quo equi inter tractandum à
curatoribus demulcentur. Ger. das pfopffen, à
Græco ποππίζω.

Ibid. v.22. Si dona) Exemplum hominis mo-
desti, & bonas admonitiones non respicientis,
sed cordate & eleganter eas admittentis, & se-
cundum eas malos mores emendantis.

Ib. v.23. I alia essent) Nudis verbis cōstantia

Ib. v.25. Opulentiores) In aliis. n. precio nū-
mario æstimatis muneribus, is qui donat, quā-
tum aliis impertit, tantū sibi detrahit, hic autē
plane nihil auri vel argenti decebat donanti.

Pag.

Pag. 15. v. 18. *Immundicie suspicio* (Suspica-
ri enim potest Dominus inter expuendum,
tussendum aut sternutandum aliquid in pati-
nas, aut pocula excrementorum illorum inci-
disse, etiam si nihil inciderit. Multo igitur pe-
jus faciunt illi, qui digitum indicem saliva
madefactum salino imprimunt, & salem ei ad-
hærescentem lingunt.

Pag. 16. v. 3. *Suo illum halitu*) Quod ipsum
non sine molestia sentimus in tonsoribus, ca-
pillitium aut barbam nobis rescantibus, qui
nonnunquam ut pilorum minutias cuti, aut
vestibus adhærescentes abstergant, buccis usq;
adeo plenis nos afflant, ut cum ipsa borea cer-
tamen instituisse videantur.

Ibid. v. 23. Sed aliis quibusdam consistunt Vt
iratus appetit vindictam. Gulosus delicias in
cibo & potu. Libidinosus expletionem libidi-
nis, Avarus incrementum pecuniæ.

*Ib. v. 27. Benevolentia, observantia, & aliis
non dissimilibus.*) Quæ omnia Pamphilo insunt
Terentiano, juveni vere *δμειλίχῳ*. Cujus sic vi-
ta erat Facile omnes perferre ac pati, cum qui-
bus erat, cumq; vna, sive ii superiores essent, si-
ve pares, sive inferiores His (scilicet superio-
ribus) sese dedere, eorumq; obsequi studiis,
adversus nemini (scilicet æqualium) nunquam
præponens se illis (scilicet inferioribus) atque
ita facillime sine invidia laudem apud omnes
inveniebat, & amicos sibi parabat.

Pag. 17. v. 26. *Ad ungues rescandum*) Aut
auriscalpium

auriscalpium, quo sordes aurium eximat.

P. 18. v. 13, *Amoris & familiaritatis indicium*) Respexit hæc scribens locum Aristotelis qui est in secundo Rhetoricorum, ubi agit de affectu amoris, & amare homines ait eos: *οἱ δὲ ἄνθρωποι ἔχουσιν, ὥς τε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς ἑαυτοὺς*, &c. Seu erga quos ita sint affecti, ut nō pudeat coram illis ea facere, quæ vulgo turpia habentur, modo id non fiat ex contemptu, quod fieri solet apud homines conditionis abjectæ quorum de se iudicia non verentur. Apud eos enim si quis tali libertate utatur, aliter est affectus, ac si idem faceret apud honoratum amicum. Pertinet huc illud Martialis in Crispū.

Nil aliud video, quo te credamus amicum

Quam quod me coram pedere Crispe soles.

Ibid. v. 23. *Honeste quorū vestitus*) De hoc generatim ita præcipit Demonico suo Isocrates: *Ἰδὲ δὲ αὖτε τὰ πρὸς τὴν ἰσοδυνάμει φιλόμαλ', ἀλλὰ μὴ καλλωπίζεσθαι. ἔστι γὰρ φιλόμαλον μὲν τὸ μεγαλοπρεπὲς καλλωπίζεσθαι τὸ σφίγγον.* Hoc est, *In vestitu esse velis studiosus elegantia & munditie, sed nequaquam fuci. Elegancia enim inest magnificū, sed fucō, supervacaneum.*

Pag. 19. v. 11. *Casariam ostentare*) Instat novi alicujus Catonis, de quo Lucanus lib. 2.

In tonsos rigidam in frontem descendere crines

Passus erat, mæstamq; genis increscere barbā.

Aut portastri illius Horatiani, *Qui tribus Anticyris caput insanabile nunquam Tonsorā Licino committebat.*

Pertinent huc citri & miris artibus intortæ comæ, quibus hodie multi concinnatuli & calamistrati Androgyni, ingenia sua monstrosa & effeminata patefaciunt.

P. 20. v. 14. *Vestes habiles & corpori cum decore accommodata*) Inter quas nequaquam referri possunt prægrandes illæ & corrugatæ fasciæ circa colla hodie serpentis, item thoraces illi, tanquam hydropicum aliquem tenerent tumidi, ac prodigiose prominentes ventres gossipio aut pilis infarti, quibus multi contra naturam seipsum hodie faciunt *εὐσεβείας*

Ibid. v. 21. Quid venustum non intelligant) Hos una voce Græci vocant *ἀπηνεργεῖς*, & ipsum vitium *ἀπηνεργία*, aut si dedita opera hoc fiat *μυρία*. Cum hominem elegantem in rebus omnibus *εὐσεβέας* potius esse deceat. Qualis Xenophon fuisse ab Eliano perhibetur. Variæ historiæ lib. 3.

Pag. 21. v. 2. Totæ societati in mora sunt) Tales qui sunt, vulgo etiam his rhythmis in hospitibus Saxonice passim conspicuis notatur.

Es steht geschrieben

Das sechß oder sieben

Nicht sollen harren

Auff einen Narren

Sondern essen

Und des Narren vergessen.

Notat etiam tale quid in Lollio Horat. Ep. 18
Nec cum venari volet ille poemata panges, &c.

P. 21. v. 26. *Sui tantum ab aliis rationem*)

Quasi

Quasi neminem præter se liberum putent, homines vere non δουλόβολοι sed δουξέβολοι, ut Xenophon eos appellat.

P. 23. v. 6. *Tali vlna*) Ut potestatem quasi censoriam sibi sumant, de aliis exacte judicandi, quanti precii & æstimationis sint. Quod etiam rhythmis Germanicis præcipitur.

Lak ein andern bleiben der er ist,

So bleibstu anch wer du bist.

Imprimis autem cavendum est, ne de absentibus male loquamur. Qui enim adsunt atq; audiunt, & de nobis pejus existimant, & plerumq; ea quæ audierunt, ad eos deferunt, aut mutilata σφισικῶς, ut facit Diabolus in Evangelio: aut amplificata συκοφαντικῶς. Preclarum igitur habeatur Demosthenicum illud.

Ἐπειγὲν γὰρ ἡ δούραμαι:

Πέλει γὰρ βέλομαι

P. 23. *Potius Domini quam sodalitatis*) Simile quid Demonico præcipit Isocrates. Πρὸς τοὺς πατριζόντας οἰκονομικῶς, ἀλλὰ μὴ σεμνῶς. ὅτι γὰρ τὸν ὑποπτικὸν ὅσκιον μόλις ἀνὰ δούλοις κατεπίσταν. ὅτι γὰρ τὸν οἰκονομικὸν βόταν ἀπὸ τοῦ οἴκου ὑποσέβουσι. οἰκονομικῶς γὰρ ὅτι, μὴ δύσεως ὄν, μηδὲ δουπέρεως, μηδὲ πρὸς ταῖς φιλοτρονίαις, φιλαίπναις, φιλεμιστρίαις. h. e. In conversatione cum familiaribus dexter esto & incundus, non nimis gravis aut superciliosus. Fastum enim hunc superbum vix servi tolerant. Mores autem illi faciles & aquabiles omnibus sunt incundi. Talis autem esse videberis, si non eris litigiosus, atq; difficilis.

M 2

neg

neq; ad omnia contentiosus & accusandi reprehendendiq; alios cupidus. Huius virtutis insignem exemplum fuit Plato, ita suaviter ἀνθρώποις conversatus cum hominibus sibi ignotis, quibus & ipse ignotus erat, ut iis jucundissimus esset, eoq; ipso ostenderet, ὅτι δυνάμει, καὶ ἀνὸς ὁ σῶν δυνάμει ἡ γὰρ χαρὴ καὶ τὸ σωφρονισμῶν. h. e. Quod posset etiam sine usitatis in Academia disputationibus familiarium suorum benevolentiam sibi conciliare. Sicut ea de re loquitur Aelianus 5. Hist. lib. 4. sub initium.

P. 24. v. 11. Sicut acris ab alijs mandu.) Ita si quem videamus sinapi magna copia ori infundere, aut pharmacum amarum, cuius sapor nobis non ignotus est, subito exhaurire, ipsi quoq; quodammodo cohorrescimus, & ejusdem acrimoniz & amaritiei nobis conscii eam averfamur. Vide Arist. probl. sect. 7. q. 3. Vbi in causam inquirat, ob quam dentes nobis stupefiant, cum alios rem acidam edentes aspicimus.

P. 24. v. 16. Refractarius proprie) dicitur equus oris duri qui Aeschilo est ἀλυστρούς, Polluci, ἀπιδός, Δαίμωνος, alijs δυνάμει, ἀνὸς, Inde vox transfertur ad homines similis ingenii.

Ibid. v. 29. Nisi damnum aut pudor) Tum enim obsequio potior est veritas.

Pag. 25. v. 10. Qui amici sunt) Talis conversatio fuit inter Scipionem & Lelium, inter Ciceronem & Atticum.

Pag. 25. v. 28. Officiose prolata respuunt)
Taliū

Talium etiam mentionem facit Seneca lib. 3.
de ira cap. 10. vnde simile hoc. *Vt ulcera ad
levem tactum, deinde etiam ad suspicionem ta-
ctus condoleant: ita animus affectus minimis
offenditur, adeo ut quosdam salutatio, epistola,
oratio, interrogatio, ad litem evocent.*

Pag. 26 v. 1. Manu in carpum) *Καρπὸς in-*
ter alia etiam Græcis significat juncturam ma-
nus cum cubito. Aristot. de part. animal. ἀπὸ καρ-
πὸς χεὶρ καὶ καρπὸς καὶ χεὶρ.

Ibid. v. 6. Extra seipsum) Subintelligit ho-
minem *ἐκ τῆς ψυχῆς*, id e. mentis emotio-
nem, seu *ἐκ τῆς ψυχῆς* passum.

Ib. v. 14. Ab aliorum consuetudine abstine-
rent) Contra hanc admonitionem peccavit
Thomas Aquinas, qui Parisiis cum Rege Gal-
liæ cœnans, animo alienatus, cum ne oculis
quidem conniveret, tandem percussa manu
mensa exclamavit. Adversus Manichæos con-
clusum est. Quod factum cum Rex admirare-
tur, Thomas cum rubore respondit, argumen-
tum eo ipso tempore sibi in mentem venisse,
quod Manichæorum dogma penitus everte-
ret. Ita B. Bernardus cum ad ripam Lau-
sannensis lacus toto die iter fecisset, & fratres iti-
neris illius comites vesperi de lacu illo multa
verba facerent, rogavit eos Bernardus, ubi la-
cus ille fuisset, cumq; rem omnem audivisset,
miratus est, eumq; lacum à se visum negavit.

Ibid. v. 22. Vitrorum instar) In quos qua-
drat hoc Epigramma.

*Quid facit Aphthonius? vitreum se credit,
ab omni,*

Sic sibi; ceu nimio forte, labore cavet.

*Ei ce si sapi, hunc animum segnem atq; pu-
sillum.*

Vsq; adeo vitreos non decet esset viros.

P. 27. v. 11. Supra modum se ipsos amant.

*Quod sane faciunt sine rivali φιλοσοφῶντες αὐτάρε-
στοι, illi sibi ipsi nimium placentes,*

Nam ille placet stulto qui placet ipse sibi.

P. 28. v. 6. Ruborem incuriat) Vt si quis in

*praesentia personarum de pudicitia suspecta-
rum laudet castitatem Iosephi, aut Lucretiae.
Aut in praesentia gibbo, vel calvitie deformi-
um narret Therisae descriptionem ex Homeri
2. Iliad. cuius hæc est sententia.*

Hic deformi omnes, superabat corpore Graios,

Distortis oculis, talo vitiatius in uno,

Pectore gibbosis humeris coeuntibus arcto. &c.

*Aut in conventu militum gloriosorum vi-
tuperationem instituat Thraſonis, aut in præ-
sentia puellarum de partu & puerpueris agat.*

*Ibid. v. 12. Contra Deum & sanctos) Si enim
in genere ἐχθροὶ καὶ μισοῦντες αὐτοὺς ἐχθροὶ
καὶ ἀδικοῦντες. hoc est, Impium est insultare mortuis;
quanto magis impium erit vere sanctis insultare,
aut parum honorifice de iis loqui.*

*Ibid. v. 16. Ioannis Boccacii) Patria Floren-
tini, cuius multa exstant opuscula historica &
geographica. Liber centum novorum, qui hic
inducitur, est scriptus lingua Italica magna ex
parte*

parte plenus joci & vanitatibus. Claruit Boc-
catus Anno Christi 1370.

Ibid. v. 24. Qui iis ex locis cupide discedant)
Quod fecisse aiunt Ioannem Apostolum &
Evangelistam, cum Ephesi in balneis blasphemias suas evomeret Cerinthus. Ipse enim ex balneis est egressus, & discipulos egredi iussit. Quod facto mox balnea corruerunt, & Cerinthus cum suis oppresserunt. In Aphrica Olympius Episcopus Arianus eum itidem in balneis sacrosanctam Trinitatem blasphemasset, subito fulmine ictus & multis videntibus combustus est. De deo autem & rebus divinis caute & reverenter loquendum etiam Plato in Cratylo & alibi censet, qui & Homerum ob temere confectas de Deorum rixis & libidini-
bus fabulas, gravissime reprehendit.

*Ibid. v. 30. Etiam propria vitia in aliis ode-
runt)* Unde Germanico proverbio dicitur,
Nullam matrem tam malam esse, quæ suos li-
beros ad honestatem non cupiat educari.

*Ib. v. 31. De rebus personis audientibus con-
trarijs)* Ut si in confesso anicularum de mode-
stia adhibenda in choreis, vel de jucundo ma-
trimonio, & pie educandis liberis verba quis
faciat, rectius facturus si de præparatione ad
indignitatem easdem moneret.

Pag. 19. v. 7. Historia melancholica) Con-
tra quod multi peccant, qui in convivij nihil
norunt dicere, quam de morbis & morte, nec
non de furum, prædonum, piratarum & vene-
ficarum

fiearum extremis & capitalibus suppliciis, quibus auditoribus horrorem incutiunt, non hilaritatem conciliant.

Sinapis acrimonia) de qua Columella,
Seq. laceffenti fletum factura sinapis,
Atq. oleris pulli radix lacrymosaque
cepa.

Vnde proverb. *αἰσχυρὰ ἡ δάκρυα*, cepas edere. pro lacrymari, de quo Erasim. Adag. Chil. 3. cent. 2. proverb. 38.

Ib. v. 31. Philostratus apud Bocarium) Locus est in Decamerone lib. 4. Novella 9. Vbi hic ipse Philostratus narrat, quomodo quidam in Provincia Gallica nobilis Rossiglio, alterum nobilem Guardastagnum vxoris suæ adulterum per insidias lancea trajecerit, eique ex pectore ferro aperto, sua manu cor extraxerit, & illud ipsum cor in minuta à co-co redactum & opipare conditum vxori suæ adulteræ dederit devorandum. Quomodo item adultera re cognita ex alta fenestra præcipitem se dederit, & mox Rossiglione in fugam verso, vna cum Guardastagno adultero in vno eodemque monumento fuerit sepulta.

Pag. 30. v. 13. Scirtus) Vti libuit hoc nomine pueri Terentiani, pro quolibet nomine puerili. Græcis autem *εὐστραφία* est salio & salto. Sunt autem pueri maxime *εὐστραφῆς*, cum exultare & lasciuire soleant. Quo & Horatius respexit in arte.

Reddere

Reddere qui voces iam scit puer & pede certo,
 Signat humum, gestit paribus colludere.
Ibid. v. 9. Somnia) Referro hunc illa Ecclesia-
 stz Salomonis c. 4. versu. 6. In multitudine som-
 niorum, & vanitates & verba sunt multa.

Item Syracides c. 34. v. 2. Qui captat umbrā
 & persequitur ventos, ita est qui se adhibet som-
 niis. Somnia vana sunt, & multos seduxerunt,
 & exciderunt qui spem in iis habuerunt.

Ibi. v. 31, Sapientes in libris suis somnia)
 Quale est somnium Scipionis, & sexto de
 Rep. item somnia à Cicerone libris de diui-
 natione inclusa.

Pag. 31. v. 10. Somnium Tomarocij) Hoc so-
 nium tantopere laudat, quia discretionem an-
 te omnia nobis commendat, quia sane ipsi
 præditi qui sunt, ab inepta illa somniorum re-
 citatione abstinebunt.

Ibid. v. 18. Ecligmata) Latine Illinctus, me-
 dicamenta sunt, quæ ori indita sensim liques-
 cunt & deglutiuntur. Germanice Einlat-
 tmerge ab *ἐλάττω* illingo.

Ib. Hypotrimata) ab *ὑποτρῖσσω* subtero, bel-
 laria saccharata Confect vnd gebacken zucker.

V. 22. Ampulla) vas vitreum, ventre amplo.

P. 32. v. 16. Discretio) seu *διακρισις*, *διαμα-
 ρισμα*. Daneo in Ethicis Christianis est examen
 seu disquisitio diligens inter duo, quorum al-
 terum reipsa tale est, quale nobis apparet: al-
 terum falsam tantum illius, quod esse creditur;
 imaginem & speciem externam præ se fert &
 gerit.

gerit. Est igitur Discretio non tam virtus, quam quædam prudentiæ subseruiens moderatrix & auriga affectuum, & morum bonorum doctrix, omni scilicet virtuti ordinem, modum, decorem præscribens, Italis: *Ladiscrctione madre delle virtu. h. e. mater virtutis.* Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq; affectio naturalis in perturbationem conuertitur, vt Bernardus loquitur Ante quem Gregorius quoque monuit, Necessesse esse vt non solum intueamur quod agimus; sed etiam cum quanta discretionem agamus. In sacris quoq; commendatur Spiritus *diaplosos*. Germanis *Gescheidigket oder Bescheidenheit.* Vitium ei contrarium dici videtur posse *anglosia. Unbescheidenheit.*

P. 32. v. 15.) Vbi ait, viros bonos & eruditos, etiam cum dormiunt, meliores, sapientioresq; esse improbis & indoctis: allusisse videtur ad locum quendam Aristotelis, qui est in primo Ethicorum, non longe a fine; vbi cum indicare vellet, quid boni ab improbis in somno differrent, inter alia his verbis ex Græco redditus vsus est: *Atqui bonus ab improbo in somno minime interoscitur.* Hinc negant inter beatos ac miseros per dimidiatum vite tempus quicquam interesse. Idque in re ac merito accidit, propterea quod somnus animi est, requies, qua ratione bona dicitur vel mala: nisi si quo modo motiones quedam sensim oriantur, eoque meliora visa sint proborum quam quorumlibet somnia.

somnia. Plutarchus quoq; in libello de profectu in virtute, Zenonis sententiam ponit, qui dicere solebat, etiam ex in somniis suis vnumquemq; sentire posse suos in virtute profectus, cum videlicet animaduertat ea prioribus somniis honestiora & meliora esse.

P. 33. v. 9. *Temporis successu*) Vere enim Menans: *Ψευδόμενος οὐδὲς λαζδαρεὶ πάλιν χελύον.*

Ib. v. 10. Fides non habetur) Etiam vera loquentibus, teste fabula de Pastore, lupum gregem invalisse falso in vicinia clamante, cui postea vere idipsum nuncianti fidem habere voluit nemo.

P. 35. v. 9.) De extenuatione sui ipsius nimia agens, notat vitium, quod in defectu humilitati oppositum est, & ab Aristotele vocatur *φαιλοπνευστία*, ab alijs modestiæ & humilitatis simulatio, quæ est duplex superbia. In admiratione enim sui seipsam extenuat, & negatione eorum, quæ tamen in animo sibi seu vere, seu falso tribuit, & recusatione bonorum & officiorum, quæ maxime tamen expetit, & consequi clam conatur; vel laudationem sui, vel opinionem humilitatis & modestiæ venatur. Canon autem huius observationis esse potest illud vulgatum:

Nec te collaudes, nec te culpaneris ipse:

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Ib. v. 14. Iottum) Iottus hic ante annos 260. pictor & architectus fuit eximius Florentiæ, ubi hodie adhuc hoc eius monumentum

tum

tum visitur.

*Ille ego sum per quē pictura extincta reuixit,
Cui quam recta manus, tam fuit & facilis,
Naturæ dederat nostræ quod defuit arti,
Plus licuit nulli pingere nec melius,
Miraris turrim egregiā sacro are sonantem?
Hac quoque de modulo crenit ad astra meo:
Deniq; sum Iottus, quid opus fuit illa referre?
Hoc nomen longi carminis instar erit.*

Obijt anno 1336.

Fuit alias homo deformis. Quod Magister salutare noluerit recitat Boccacius Giornata vi. Nouella v. vbi etiam insignie eius extat elogium.

P. 36. v. 7. De seipso tacere) non ταραλλογῶν.

Pag. 37. v. 17.) Ceremonias illas ineptas maioribus ignotas fuisse ex ea arguit, quod nec nomen quidem habuerint, quo eas lingua vernacula exprimerent. Quæ ratio aliquo modo congruit cum illa Ciceronis in secundo de Oratore, vbi prolixè agit de voce Ineptus, & postea hæc subiungit: *Hoc vitio cumlata est eruditissima illa Græcorunnatio. Itaq; quod vim huius mali Græci non vident ne nomen quidem ei vitio imposuerunt. Vt enim quæræ omnia quomodo Græci ineptum appellent, non reperiēs. Adscribere hiclibet verba Theodori Bezzæ ex homilia 11. in Canticum Cantic. Salomonis vbi Alludit, inquit, ad mores passim, omniq; tempore vsitatos, quibus homines decensibus quibusdam ritibus mutuam beniuolenti-*

am demonstrant, varie tamen ac pro cuiuslibet
gentis more & arbitrio. Sic in his regionibus
consuetum esse videmus caput aperire, corpus
inclinare, & procidere in pectus honoris atq; a-
micitia ergo, taliq; gestu sese quodammodo ali-
os aliis submittere: dextras etiam alter alteri
dare solemus, eo testantes, paratos esse nos fa-
cultates nostras, atq; adeo cor ipsum amicis tra-
dere: sed inter cetera nescio quid singularis ob-
tinet exosculatio. Quum enim vita in respira-
tione sita sit, & ore spiritus meet ac remeet, os
ori admovere, est veluti signum, nos libenter
animam pene ipsam in amicum, si fieri posset,
insinuavimus. Qui mos ab omni aeo obtinuit, pra-
sertim apud Orientales populos, & quidem in-
primis iam olim inter populum Dei, atq; adeo
in ecclesia Christiana vetere tum Orientis tum
Occidentis, ut apparet ex Rom. 16. 16. & 1
Pet. 15. 14. & aliis Apostolicarum Epistola-
rum locis,

Pag 38.v.5. Caput aperire) Tanquam par-
tem corporis praeipuum, cuius nudatio ad al-
terius honorem facere videtur, & simul eo-
dem gestu aures quoque detegimus, eoque
ipso indicamus, nos ad audiendum, iussa ca-
pessendum, & obediendum, cum quodam
prolubio promptos esse.

Ibid.v.6. Osculari manus.) Quod in Arriani
Episteto lib. 5. est, τὴν χεῖρα κατακλῖσαι.
Quam vetus autem sit haec consuetudo, in
honore alicui habendo, manum suam ad os
admoventi,

admonendi, docet Muretus V.L. lib. 10. cap. 2. his verbis. *Quod hodieque in consuetudine positum est, ut in salutandis potentibus, aut in honore eis habendo, nostram ipsi manum ori ad-mouere soleamus, id quaesitum est ex me, num à veteribus quoq, factitatum esset, an, ut alia pleraq, ita hoc quoque inepte aduulandi genus, servilia recentiorum aul' eorum ingenia exco-gitassent. Respondi, cum morem vsque ab impia illa & ridicula veterum, qui multos Deos cole-bant, superstitione ductum ac propagatum vide-ri. Solebant enim & illi, cum aut fanum ali-quod praterirent aut lignum, lapidemve ali-quem aspicerent, in quo diuinitatis aliquid esse opinarentur: neque enim vilior illis temporibus ullius res quam Deorum, annona erat: manum ad os referre, & tenni murmure illos ligneos aut lapideos Deos, ut sibi fauerent, precari Ovidius.*

*Ecce lacu medio sacrorum nigra favilla,
Ara vetus stabat tremulis circumdata cannis.
Restitit, & pavido, Faneas mihi, murmure
dixit Dux meus: & simili, Faneas mihi mur-mure dixi. Apuleius apologia prima, Nam, ut audio, persensentibus iis, qui istum novere, nul-li Deo ad hoc ani supplicavit; nullum templum frequentavit: si fanum aliquod pratercreat, nefas habet adorandi gratia manum labris admove-re. Minutius Felix in Octavio: Cacilius simu-lacro Serapidis denotato, ut vulgus superstiti-osus solet manum ori admonens osculum labris pressit*

pressit. Quo igitur gestu illi diis suis honorem exhibebant, eodem nos hodie in potentibus ac fortunatis hominibus colendis utimur. Hæc Muræus. In sacris quoque literis manum ori ad-mouere, signum est sibi ipsi silentium indicentis, quod ipsum cum significatione reuerentix & obseruantix alicuius coniunctum est. Iob. 19. v. 8. & 9. Iobus ipse de sua priori inter suos populares dignitate & auctoritate ita loquitur: *Videntes me iuvenes abdebant se, senes vero assurgebant & stabant. Principes cohibebant sermones & manum admonebant ori suo, &c.* Et ex eiusdem Iobi capite 31. de Idololatriis dicitur, quod iam tum manu ori ad-mota soliti sint Idolis cultum exhibere, eademq; phrasis repetitur cap. 4. v. 37. Vnde patet opinione vetustiore esse hanc consuetudinem. Inter Theologos enim doctissimi historiam Iobi referunt ad ea tempora, quibus idumeis florentibus, Israelitæ in Ægypto commorabantur, de quo vide Bezz paraph. in Iob. cap. 38.

Pag. 41. v. 22. *Si singulari ad eundem numero*) Non aliena ab hoc loco est narratiuncula, quam Erasmus inserit explicationi proverbij. Virum improbum vel mus mordeat, quod est Chil. x. Cent. 8. au. 96. *Medicus quidam, mihi ut patria communi, ita & amicitia coniunctissimus, cinem quendam Londoniensem, virum egregie nummatum, & habitum adprime probum, arte curaque sua liberarat, non sine suo ipsius*

ipſius periculo. Nam is peſtilentiſſima febre
tenebatur, & ut ſit in periculū, medico mon-
tes aureos fuerat pollicitus, ſi non grauaretur
ſibi, in tanto vite discrimine dexter addeſſe, ob-
teſtatus & amicitiam, qua illi cum eo interce-
debat. Quid multis? perſuaſit & inueni, &
Germano. Adſuit: nihil non fecit. Revixit ille.
Vbi verecunde de pecunia medicus admonuiſ-
ſet, eluſit nugator, negans de mercede quic-
quam addubitandum, ceterum arca nummarie
clauem penes uxorem eſſe. Et noſti, inquit, mu-
lierum ingenia. Nolo, ſentiat tantam pecunia
ſummam a me datam. Deinde poſt dies aliquot
hominem obuium forte factum iam nitidum, &
nulla morbi veſtigia præ ſe ferentem, appellauit,
& nondum data mercedis admonuit. Ille con-
ſtanter aſſenerare pecuniam ſuo iuſſu ab uxore
numeratam eſſe. Medicus negare factum. Hic
vide, quam anſam bonus ille vir arripuerit.
Cum forte Medicus eum Latine numero ſingu-
lari appellaeſſet: ibi velut atroci laceſſitus iniu-
ria. Vah inquit. Tu homo Germanus fuiſſas An-
glum? moxque velut impoſ animi, præ iracun-
dia caput mouens diraq; minitans ſubduxit ſeſe.

P. 43. v. 31. Glandibus veſcebantur) Quos
vna voce Græci vocant βακαραίους q. d.
Glandinoros, is enim priſcis illis, ante inuen-
tas fruges, cibo fuiſſe perhibetur. Vnde à
frugibus ad glandes ridere is dicitur, qui à
melioribus regreditur ad deteriora.

P. 44. v. 23. Civibus Rhodigiis) Rhodigi-

tim oppidum in quodam quasi Isthmo pos-
tum inter Pataulum & Ferrariam, patria Cœ-
lij Rhodigini, hodie Rouigo, cuius meminit
Leander sub finem descriptionis Romagnæ di-
la dal Pop. 353. editionis Venetz.

Ib. v. 25. (Asulanis) Asula vel Afola, ca-
stellum est in territorio Veneto, cuius memi-
nit Leander in descriptione Marcz Triuigia-
nz p. 481. eiusdem editionis.

Pag. 46. v. 6. Ex debito prestat) Quocirca
idipsum iustius exigere quam rogare, & in
mercedis potius quam beneficij loco nume-
rari posse & debere videtur, vt fere loquitur
Cicero epist. 6. ad Curionem lib. 2. Famil.

Ib. v. 30.) Mentionem facit dicti, celebri
cuiusdam & eximij Poetz, qui Hesiodus esse
videtur. Is enim in secundo operum & dierum
hos versus posuit, aliquo modo cum hac sen-
tentia congruentes:

Μὴ δὲ ταυξέιναι δαίτης διασπόμενος ἔλθαι.

Ἐκ τοῦτο ὁπίσθεν δὲ χεῖρε, δαίτην δ' ὀνείχευ.

Simile quiddam dixit Ouid. Amor. 3. El. 4.

Gratia sic minimo magna labore venit.

P. 48. v. 12.) Narrativnculam de colloquio
Oedipicū Theſeo deſumpſit ex Sophoclis
Oedipo Coloneo, ybi inter alia hæc quoque
verba Theſeo attribuuntur. Οὐδ' ὁφείλουσιν τὸν
βίον σπαρδαλέως. Λαμπρόν τιμωδαίμαλλον, ὃ τοῖς
δουλοῖσι. Præclarius autem esse factis quam
dictis excellere, etiam testatur Cicero in Læ-
lio, his verbis: *Cane Catoni maxima & specta-*

to viro ne istum quidem, quem Apollo sapiensissimum indicauit, anteponas; Huius enim facta illius dicta laudantur. Quo nomine etiam Ludovicus Ariostus poeta Italus celebrat suum Orlandum, seu ut nos eum vocamus Rolandum, Caroli Magni Imp. ex sorore Bertha nepotem, cuius colossus in foro nostro Bremensi, sicuti in alijs quoque vrbibus Saxonice, tanquam prisca libertatis indicium conspicitur. Verba Ariosti cantu. II sub finem hæc sunt.

Perche Orlando à far leopre virtuoso,

Pinche à narrar lepoi, sempre era pronto.

h. e. Siquidem Rolandus ad faciendum plena virtutis opera, quam ad ea post modum narrandum semper erat promptior.

P. 49. v. 8. *Vanus, arrogans & Superbus*) Qualis representatur Thraeo in Eunucho Terentiana.

Pag. 51. v. 12. *Abone fenum in cornu habere*) Verba petita ex Satyra 4. li. 1. Serm. Horatii, vbi de Poeta Satyrico, tanquam de Tauro cornupera dicitur; Fœnum habet in cornu. Sic Romani M. Crassum dicebant Fœnum habere in cornu, quod villicationum impatiens, acer & durus esset ad vindictam. Solebant autem Rustici bouum cornuperarum cornu sinistra fœnum alligare, ut obuij eo signo moniti, sibi ab eo cægerent. Et de Cæsare dicitur, quod Crasso fœnum detraxerit, quod primus se ei acriter opposuerit.

P. 51. v. 16. Reprehendit homines rixolos

& in disputationes & altercationes temerarias pronos, de quibus etiam Cicero in 2 de Oratore, *Omnium inquit, ineptiarum, quæ sunt innumerabiles, haud scio an ulla sit maior, quam quocumq; in loco, quoscumq; inter homines visum est, de rebus aut difficilissimis, aut non necessariis argutissime disputare.*

Pag. 51. & 52.) Nimis pertinax in disputando vincendi studium reprehendit, quam ipsam admonitionem elegantibus hisce Senatijs expressit Nazianzenus.

Μὴ πάντα νικᾶν μὲν δὲ τοὺς ἀπολλύει, καὶ

καλὰς κρατὶς δακρυόων. ἢ νικᾷ καὶ ὧς.

Pag. 52. v. 12.) De rudibus loquitur, quos ait raro mentem ab oculis & alijs sensibus seuocare, hoc est raro in cogitationes & meditationes serio incumbere. Anima enim quo plus distrahitur à sensibus, eo ratiocinatur melius. Quo plus sensibus indulget, eo ratiocinatio est hebetior.

Pag. 54. v. 18, Trochisci & pastilli medicis sunt medicamenta quævis, ad rotulæ aut orbiculi formam redacta. Est. n. τροχίσκος Diminutivum à τροχός.

16. v. 29.) Agit de certis quibusdam hominum generibus, quibuscum nemo libenter conuersetur. Quo in loco respexisse videtur illa Arist. in octavo Eth. οὐδὲς δὲ δύναται συναντῆσαι τοῖς ἀνθρώποις, ὅτε τὸ μὲν ἴδιον. Sicuti Isocrates quoq; vult, ut Demonius suus non sit ἀντίθετος, ἀντιγενεός, φιλόθετος, φιλόθετος, φιλοπονητικός.

sed potius ὁμιλητικός.

Pag. 55. v. 30.) Blāsus cui lingua est impedita & inexplanata τραυλός Ein Lispeler.

Ibid) Loripes, cui in lori modum obtorta sunt crura Καλίστρος Ein trumfusz klunckfusz.

Ib. Gibbosus) Pertinet huc diēterium Augusti Imp. qui Galba, cuius gibbo informe corpus erat, agenti apud se causam, & frequenter dicenti, *corrige in me si quid reprehendis; Respondit Ego te monere possum; corrigere non possum.* Macrob. S. l. i. c. 1. Ita cum gibbosus quidam Leoni Byzantio imbecillitate. n. oculorum obiecisset, respondit Leo; Humanam affectionem obijcis, cum in tergo feras ipse Nemesin.

Pag. 56. v. 2. Quod deformis.) Cum Galeottum Martium Matthiaz Coruini regis Vngariz præceptorem, Venetus quidam strigosa proceritate, & impudicæ vxoris probro insignis perludibrium præpinguem porcum appellasset; conuersus ad eum Galeottus, Pinguis inquit porcus, quam macer hircus esse malo. Ita Rodolphus 1 Imp. cum Nasum haberet aquilinum; in decliui angustaque semita obuium habuit dicaculum quendam, qui ex ea semita cedere Regi à satellitibus aliquoties iussus, Regis, clamauit, Nasus viam implet, vt desistere nequeam. Ad quod subridens Rex (alius inclementior bipennibus eum interficere iussisset) flexo in alterum latus naso præterire eum iussit. Huc & illud, C. Iulij in Manciam,

Manciam. Tam ostendam cuiusmodi sis. Cum ille, Ostendo quaso ibi ille demonstravit digito pictum gallum in Mariano scuto Cimbrico distortum, eiecit a lingua, buccis fluentibus. Risus est commotus. Nihil tam Manciam simile visum. Ut Narrat Cicero 2. de Oratore. Non autem dicere prudentem vitia corporis alteri obijcere, multis exemplis probat Muretus. V. L. lib. 11. cap. 10.

Ibid. Inconspicuum, pusillum) Sic Cicero Lentulum alias Dolabellam generum suum, exiguae staturae hominem, cum longo gladio accinctum vidisset. Quis, inquit, generum meum ad gladium alligavit. Nec Q. Fratri circa similem mordacitatem pepercit. Nam cum in Asia vidisset clypeatam eius imaginem, ingentibus lineamentis usque ad pectus ex more pictam (erat autem Quintus ipse staturae parvae) Frater, inquit, meus dimidius maior est quam totus. Ita in 2. de Orat. *Cum pusillus testis processisset, Licet inquit rogare? Philippus, Tum quasitor properans, Modo breuiter. Hic ille Non accusabis. Perpusillum rogabo. Ridicule. Sed sedebat iudex L. Aurifex breuior etiam quam ipse estis. Omnis est risus in iudicem conuersus. Visum est totum scurrile iudicium.*

Pag. 56. v. 27. Sibi ipsi mirando) Ita. n. ipse Act. 1. Sc. 1. de hoc amore Vahait, quemquamne hominem in animo institueret aut parare, quod sis carius, quam ipse est sibi.

Pag. 57. v. 7. Artem tam dubiam) Populus

huc aliquo modo illud Macrobij Saturnalium lib. 7. cap. 3. ad Auienum. *Cum videas anceps omne esse scommatum genus, suadeo in conviviis, in quibus latitia insidiatur ira ab eiusmodi dictis facessas & magis questiones convivales, vel proponas, vel ipse dissolvas.*

Pag. 57. v. 18. *Ludus est deceptio*) Macrobius quoque cap. 3. lib. 7. *Scommata inquit, pene dixerim morsum figuratum, quia saepe fraude vel urbanitate tegitur. ut aliud sonet, aliud intelligas.*

Ibidem) Amari inquit cavillatores facetos & iucundos. Sicuti Aristoteles quoque in 7. c. Amabiles esse dicit, qui sunt dextri in ludendo & iocando, aliorumque ludis & iocis perferendis & eludendis. οἱ ἀμείβοι καὶ τῶν ὁμοίων καὶ τῶν ἀντιθέτων. Vnde apud Lacædemonios à Lycurgo est institutum, ut adolescentes & scommata sine morsu dicere, & ab alijs in se dicta perperì discerent. Ac si quis eorum in indignationem ob tale dictum prolapsus fuisset, ulterius ei in alterum dicere non licebat. Talis fuit Asinius Pollio Ciceronis æmulus, dictus leporum & facetiarum pater, & homo omnium horarum. Nec ei, si Suidæ credimus, dissimilis fuit Sifinnius Novatianorum Constantinopoli Episcopus, Moribus festivus, & in congressibus iucundus, qui & lepide cavillari, & dieteria sine offensa ferre, & eleganter atque ex tempore, questionibus respondere commodissimè poterat.

*Pag. 58. v. 11. Locationes ab iniurijs difficul-
ter possent discerni) Talem iocationem his
verbis recitat Macrobius. Satur. 7. cap. 3. Oculo-
rum orbis non sine excitatione commotionis
alteri obicitur. Quippe Antigonus Rex The-
ocritum Chium, de quo iurauerat quod ei par-
surus esset, occidit propter scomma ab eodem de
se dictum. Cum enim quasi puniendus ad Anti-
gonum raperetur, solantibus eam amicis, ac
spem pollicentibus, quod omnino clementiam re-
gis expecturus esset, cum ad eius oculos venisset,
respondit: Ergo impossibilem mihi dicitis spem
salutis. Erat autem Antigonus uno orbatus o-
culo. Hac importuna urbanitas, male dicacem
luce privavit.*

*Ibi. v. 12. Cum quibus propter naturae duri-
tiam) Qua in parte peccasse videtur Cicero
in oratione pro Murena, iocans cum Catone,
à quo audire coactus est illud. Vah quam ri-
diculum Consulem habemus. Qui ipse scurra
Consularis à Vatinio quoque dictus est. De fa-
tuis idem præcipit vulgaris vericulus:*

Cum fatuus cari pueri nolite idari.

*Ibid. v. 22. Castellum Lateranum) Forte id,
cuius in descriptione territorij Florentini seu
Toscanæ regionis meminit Leander Alberti
p. 50. 6.*

*V. 27. Vbi enim risus locus non est) Lasciuia
huius inuestigat nonnulla exempla recitat.
A. Gellius lib. 4. cap. 20. inter quæ hoc po-
stremum est. Censores P. Scip. Nasica & M.*

*Popilius cum equitum censum agerent; equum nimis strigosum & male habitum sed equitem eius uberrimam & habitissimum viderunt. Et cur, inquit, ita est, ut tu sis quam equus curatior? Quoniam inquit, ego me curo, equum Staius meus servus. Visum est primum reverens esse responsum, relatusq; in ararios, ut mos est. Ita apud Terent. Clitiphoni desperabundo roganti: Quæ spes? Syrus respondet: Nos esuritu-
ros satis.*

Pag. 56. v. 26.) Facit mentionem Mitionis & Eschini, qui locus notus est ex Terentij Adelphis Act. 4. S. 5.

Pag. 59. v. 1. Instar onium non canum) Seu ut sale tincti sint, non bile. Ut cum roganti, Quid me allatras? alter respondet, Quia furem video.

Pag. 60. v. 5. Asino illi Esopico) Qui videt patremfamilias amanter complecti catulum molitem, epulanti accumbentem & circum subsilientem, caudamq; quassantem, & soni quoq; aliquid iucundi proferentem, & nonnunquam in gremium quoque eius insilientem. Idem & ipse sperans, si pariter assultaret domino, suenturum sibi, in illum irruit, quassans caudam, & rudens ut putabat, suo more ablanditur hero. Sed hic aduocatis servulis, ineptias & peruersum hoc Asini studium repulit, fustibusque fustitiam eius corripit. Duo enim cum idem faciunt

faciunt non est idem. Non quod dissimilis res sit, sed quod is qui facit.

Pag. 60. v. 10. Ad unumquodque verbum aliud quoddam) Vt Philippus Lippus, Gasimirus Irus, Marcus arcus, Vinofus Ofus, Sacerdotium otium, Augustus vstus, Musculus culus, & similia.

Ib. v. 13. Alios syllabas permutare) Quod fit in anagrammatismis ineptis & ridiculis, vt pro Polycarpus Policopros, Decretum Drecretum, Vigilus Vormilius, Medicus, mendicus, Merdicus.

Ibid. v. 16. Sine aliqua subtilitate) Nam alias dicta *ἀνεπίφορα* etiam apud Rhetores tanquam venusta & gratiosa celebrantur. Vt hæc Plautina in Amphitrione, Quisquis huc venerit pugnosc edat. Apage, non placet me hoc noctis esse, cenauit modo. Item hoc à Ioan. Iov. Pontano de Sermonibus lib. 4. c. 2. allatum. Stabat sutor senex, cui ad nasum pendeat pituita grandiuscula & pellucida. Hunc præteriens quidam dicaculus jocandi opportunitatem nactus, Perpulchrum inquit adamanta & preciosum? Tum sutor, Et annulo tuo dignum. His quæ hic ponuntur similia sunt illa ex Plauti amphitr. Merc. Næ tu hodie huc advenisti consutis dolis. Sos Imo tunicis consutis huc advenio, non dolis, Merc. At mentiris etiam, certe pedibus non tunicis venis.

Ib. v. 23. Ab aliis doctoribus & artificibus) Rhetoribus, videlicet & Oratoribus. Tractat autem

autem hanc materiam de jocis & ridiculis ex-
professo Cic. lib. 2. de oratore, & post eum Io.
Iovianus Pontanus de Sermone, libro paulo
ante indicato.

P. 61. v. 18. *Sannionum ineptias*) Sanniones
dictos volunt à Sannis, quarum tria genera
recitat Persius Satyra 1. Quarum primum est,
manu significare ciconiam, quod fit cum me-
dium seu infamem digitum exserendo rostrū
ciconiz exprimitur. Secundum, Aures asini
imitari. Tertium, Linguam sitientis canis ex-
mulari. Sunt igitur Sanniones, qui his vel aliis
modis alios habent ludibrio. Die Narren oder
posse reisser ben einem Spiel.

P. 61. v. 3. *Prolixa & continuata oratione*)
Totius hujus de bonis & concinnis narratio-
nibus doctrinæ, qui exempla meliora non ha-
bet, adhibeat argumenta omnibus & singulis
fabulis Terent. præmissa à M. Anton. Mureto.

P. 63. v. 23. *Amatorculi Plantini*) Locus
est in Aulularia sub finem Actus quarti.

16. v. 28.) Magnus ille & peregrinus dicen-
di magister Aristoteles videtur esse, qui illud
ipsum, cujus meminit, præceptum in librum
de Re poetica retulit, cujus tamen sensum au-
ctor hic non exacte videtur assecutus. Docere
enim ibi vult Aristoteles, quod discrimen sit
inter nomina personarum Comicarum (Mi-
rio, Demea) quæ suo arbitrio Poëtæ commi-
niscantur, illisq; imponant: & inter nomina
personarum Tragicarum (Oedipus Atreus)
quæ

quæ cum revera aliquando vixerint, fecerint-
que & passæ sint talia, qualia in Tragediis ip-
sis attribuuntur, non licere ait Poëtis temere
illa mutare. De quibus plura P. Victorius in
Comment. libri Aristot. de Poetic. pag. 94. 96.
editionis Florentinæ.

Pag. 64. v. 8.) Tantalus ex xi. Odyss. Home-
ri, & ex prima Satyra Horatii notus esse potest
vbi dicitur:

*Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina, quid rides? mutato nomine de te,
Fabula narratur, congestis undiq; sacris.
Indormis inhians: & tanquam parcere sacris,
Cogeris aut pittis tanquam gaudere tabellis.*

Euclio ex Plauti Aulularia primus literis
vel leviter tinctis notus est.

P. 65. v. 17. *Rancida & exoleta*) Qualia sunt
ab ultimis & jam diu oblitteratis repetita tē-
poribus, vt Topper pro cito, antigerio pro
valde. Naustibulum pro alveo similitudinem
navis habente. Calpar pro novo vino. Lucar
pro ære ex lucis accepto, & similia. Quibus in
oratione latina qui vtuntur, non dissimiles
sunt tyranno Mezentio: *Mortua iam pridem
iungenti corpora vivis.* Idem perinde faciunt,
ac si quis hodie in Germanico sermone recita-
re vellet orationem Dominicam; eo modo
quo recitata est ante annos septingentos.

*Fater vnser, du im himele bist. din namo
werde geheiliget. din Riche chome. din willo
geschehe in irdo also im himile. vnser tagolich
hyc*

h̄oc kib vns hinte. vnd vnser schulde lalaz vns,
als auch wir belassend vnseren schuldigen. vnd
in ch̄opunge nit leitest du vn̄sich, nn belose vn̄sich
sone vbele, Amen.

Quo nihil esset absurdius, nihil magis ridiculum. Si enim, quod apud Gellium Cæsar ait, *Invisitatum verbum non aliter quam scopolus in orationem vitandum est*; quid de his verborum monstris erit sentiendum?

Ib. v. 4. Voces homonyma) Quæ alias dicuntur *Æquivocæ*, quæ vno vocabulo res duas aut plures significant, vt Cancer, Taurus, Liber, Phoenix, Volo. Sicuti *Synonymæ*, quæ duobus aut pluribus vocabulis rem eandem significant vt Ensis, gladius, Scutum, clypeus. Aqua, vnda, lymp̄ha, Nais. Pontus, æquor, mare. Quod autem ibidem ait, voces homonymas in conformatione ænigmatum construi, exemplo esse possunt hæc ænigmata Iul. Cæs. Scaligeri.

Oro gero gladium, matrisq; in pectore condo,

Ut mox qua nunc sunt mortua viva colas.

Dux meus à tergo caudāq; trahens retrahēsq;

Hasta, non me, vt eam verberat, ast alios.

Quibus verbis significatur Aratrum. Enigma ita Germanice reddidi.

Mein Schwert im Pauldie Putter sticht,

Das von ihr komm das beste Gerichte.

Mein Furer folget mir hinten nach,

Dem macht mein Schwanz viel Ungemach

Den zeucht er auff, den cruckt er nider.

Den schüttelt er krumb hin vnd wider,

Hein

NO 121 187
Sein Spies mich gar nicht ruret an,
Stupfft damit zwen Cornuten an
Das sie beid tapler gehn von statt,
Dan er hievon sein Narung hat.

Item hoc ejusdem:

*Est dorsum tumidum, ventris planissima sedes.
Summa sibi dentes cauda reflexa tenet.
Intestina foris sunt, è quibus edere vocem,
Quod nequit, ipsa sibi muta ministra facit.
Hoc est Testudo, quam ita Germanice feci lo-
quentem:*

Mein Bauch mir stehet hinderwertz,
In meinem Leib ist gar kein Hertz,
Kein Leber, Lung, Kein Hilz noch mag,
Das Gederich auff dem Rücken trag.
Der ist so glat, so plat vnd eben,
Ein schone Rose darauß thut schweben,
Sampt einem steg gar eng vnd schmal,
Seind vngeruret ohne Schall.
Der krumbschwanz steht mir oben auß,
Dar guckt so mancher Jan herauß,
Ob ich wol stumm bin gar vnd ganz
Doch schlagen die stummen auf mir ein tätz.

P.66.v.25. *Patriam linguam*) Quod de sua
etiam Romana lingua præcipit Cicero 1. Of-
fic. *Sermone eo uti debemus, qui nobis est notus,
ne, ut quidam Græca verba inculcantes, in re op-
timo irrideamur.*

P.67.v.4. *A singularibus istis.*) Vt si pro A-
pocha, in gratiam barbari vocem illam nõ in-
telligentis dicas Quitantia. Si pro, Iliacos in-
tra

tra muros peccatur & extra; dicas, vnus diabolus est tam bonus, quemadmodum alius. Pro, Fallacia alia aliam trudit; vnus nequam venit super alium. Quo etiam refero ridiculum illud Bartoli de Falcone. Vbi, *Rusticus inquit Falconem cuiusdam nobilis venatoris perditum reperit, cum gettis & sonalis, quem posuit sub banco, & dedit ei beccare panem.*

P. 67. v. 9. *Verbis inquinatis*) Qua de re etiā præcipit Isocrates Demónico cum ait: *αἰσχρὸν τὰν τὰ νόμιμα μὲν λέγουσιν ἔσθαι.*

16. v. 11. *In sono & voce*) Qualia in Latina lingua videri possint: Bracca, Raudusculum, Coxendix, Coccyx, Catidex. Item omnes fere voces huius versiculi coniunctim considerata.

Xanthe retro propera versisq; recurrite rivi.

V. 17. *In eorum locum magis dicentia substitueret*) Vt si pro podice aut naribus dicant sedes. Pro cloaca aut latrina, locus secretus, pro mentula, menta pusilla. Ita decentius dixeris Clysteris vsum monstravit Ibis, quæ rostro adunco per eam corporis sui partem se perluit, qua redduntur cibi reliquæ, quam si dicas per anum aut culum, stercora. Præcepti huius non ignarus Cicer. 2. de natura Deorum ita loquitur: *Quemadmodum autem reliquia cibi depellantur tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sane difficile dictu est, sed tamen prætereundum, ne quid habeat inuicunditatis oratio.*

V. 19. *Verbum quoddam excidit*) Qualia in Italica

Italica lingua sunt Cazzo, pro membro virili.
Potta, pro genitali aruo, seu lanuvio.

Ibid. v. 30. Magis aut minus honestum) Ita honestius dixeris Lalanum, quam receptaculum stercorum. Mitram, quam involucrium testium. Currucam quam maritum uxoris mœchæ. Posteriore, quam anum. Coprophorum, quam purgatore aut exoneratore latrinæ vel cloacæ. Quot sedes habuisti? quam quoties cacasti?

Pag. 68. v. 10. Poeta quidam) Sc. Martialis, qui lib. 8. Epig. 14. In crudelem amicum hoc quoq; distichon ponit: *Hybernis oblecta Notis specularia puros admittunt soles, & sine fecæ diem.*

Ibid. v. 18. Proverbia) Quorum, loco omnium, in Latina & Germanica lingua exemplum sit, versiculus hic proverbialis;

Hoc scio pro certo, quod si cum stercore certo,

Vinco vel vincor, semper ego maculor.

Cujus sententiam Germani satis inquinare sic efferunt: *Mer mit eiuen dyck raimmelt, bez gehet beschissen dauon.* Cujus etiam generis, hoc est, si Germanicè efferatur: qui in hypocaustum aulicum reliquias ventris excernat, & qui easdem expurget, eandem gratiam mereri. Nec nō vulgatum illud hoc disticho expressum. *Stercora mande, caca obryzū non invidius autū:*

Sic tua vel quavis esse puella volui.

Pag. 69. v. 4. Cum errorem utriq; vestrum facias comminam) Id quod in admonitionibus

bus quoq; & objurgationibus amicorum facere jubet Plutarchus in libello de discrimine adulatoris & amici. Vt nimirum, si quam alteri obijcimus culpam, in ea nos quoq; ipsos esse quovis modo fateamur. Benevolentiam enim & auctoritatem monitori hoc modo conciliari censet, adducto illo Iliad. λ. Cur nos virtutis Tydida oblivio cepit?

P.68. Si modo ea qua loqueris vera sunt) His enim verbis non obscure aliquem argueres mendacii. Quocirca aliquo modo mollienda sunt talia, vt Cicero fecit. i. de Nat. Deorum cum Democriti quandam opinionem stultitiæ arguere volens, sic scripsit: *Qua quidem omnia sunt patria Democriti quam Democrito digniora.* Patria autem Democriti fuit Abdera, faintitate nobilis, vnde αβδερεινός pro stulto.

Pag.60.v.28. Inter oscitandum) causam indicavit pluribus supra p.8.

P.71.v.1. Balbus) Qui balbutiunt Græce dicuntur βαρλαβίζοντες ilq; hæsitans & impedita est lingua. Παυλιζοντες dicuntur Blæsi, qui sunt vitium quod est τραυλίζοντες ægre pronunciant, quandoquidem pro β, sonant τλ. Eo aliquando laborasse ferunt Demosthenem, ita vt artis suæ primam litteram recte pronunciare non posset, pro β videlicet λ. proferens βαλλίζοντες definiunt, quum quis litteram aut syllabam supprimit, pro πεινός dicens πριός. & similia. In quibus corrigendis non infeliciter labrasse scribunt Demosthenem, & Metellum Pontificem

Pontificem in voce. Opifera rite exprimenda nec non Imp. Maximilianum I. Friderici tertii filium quod in pueritia pene elinguis, perfecta etate eloquentia omnibus notis & exterris fuit admirabilis.

P. 71. v. 27. *A Poeticis loquendi modis in familiari sermone abstinendum*) Exempli causa cum dicere voles prosa oratione, vesperam ingruere, non dices cum Virgilio.

*Aspice aratra iugo referunt suspensa iuuenti,
Et iam summa procul villarum cubmina fumant
Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ.*

Cum indicare voles te patria tua delectari, non dices volupe tibi esse: *Fenum de patriis posse videre focus.* Pro impetu non dices Impete, non Lamna pro lamina, non Valdus pro Validus, atq; ita de reliquis. Eadem admonitione notari videntur Poetaſtri inepti & futiles qui vericulis leviter & cum ostentatione effusis obvios compellant, aut prosa oratione ipsos compellantibus carmina respondent, & sibi quoq; tunc convenire putant illud Ovidianum

Quidquid conabar dicere versus erat.

P. 72. v. 14. *Si nimirum de materia*) Continent hæc & sequentia verba sex quasi præceptis comprehendas omnes artis Rhetoricæ partes earundemq; quasi nucleum. Sive de inventionem, dispositionem, elocutionem, vel etiam pronuntiationem quaſio ſit. Quibus ſi (maxime in historiæ narratione) sex bonarum narrationum elementa, quæ græci Rhetores

ἀντιματὸς τοῦ χαῖα vocant adjunxeris, eaq; in narrando dextre & concinne adhibueris, nihil est quod eo in genere magnopere sis desideraturus. Ea autem sunt Personæ, Factum, Locus, Tempus, Modus, Causa. Si etiam pueri & adolescentes studiosi in styli exercitationibus has admonitiones semper in conspectu habuerint brevi fructum ejus diligentia percipient & sentient vberimum. Exempla talium Narrationum esse possunt, ea quæ supra p. 10. de Comite Rich. & p. 31. de Somnio Tamarotii, item quæ paulo post in his ipsis Notis de pictore Zeuside ex Cicerone commemorantur

P. 73 v. 13. *De navi loquitur, quæ etiam velis contractis movetur.* Cui quiddam simile habet Aristoteles in lib. de insomniis c. 2. circa principium. Quamvis enim ibi Philosophus non de motu navis, sed de ligno aut lapide manu hominis violenter projecto loquatur: tamen in genere hi duo loci inter se consentiunt. Verba acutissimi Philosophi hæc sunt: ὁ δὲ δὴ περὶ τῆς ναυὸς, καὶ τοῦ ὅτι ἐκ τῆς ἀντιματὸς, καὶ ὅτι, &c.

Ib. v. 30. *De iis agit quæ iram hominis provocent.* Inter quæ præcipuum est, si desiderium & voluntas alicujus ex improviso impediatur. Quibus verbis exprimitur ἡ ἀντιματὸς, de quo Aristoteles lib. 2. Rhetoricorum, ἐστὶν ὁ ἀντιματὸς ἡ ἀντιματὸς ἡ βλάβη, ἢ ἡ ἀντιματὸς, καὶ ἡ ἀντιματὸς, &c. Quorum verborum sententia est ἡ ἀντιματὸς esse studium alteri adversandi

sandi, ac conatus desideriaq; ejus impediendi, non vt commodum aliquod ipse ea ex re nasciscere; verum vt ejus commoda & desideria corrumpas, cujus quidem *impugnatio* exempla nonnulla hic recitantur, quibus adde quod sequitur: Pleno cursu ad metam contendentem subito & ex improviso retrahere. Item illud in Terentii Hecyra, vbi actionem ejus fabulae interrumpisse dicitur Funambulus.

P. 75. v. 26. Qui minimum scit plurimum loquatur) Sicuti etiam stulti, primi suam dicunt sententia n. Nam dolia inania si pullentur, maximum sonum edunt, plena verò minimū. Nam vt Demaratus dicebat *ὁ μᾶλλον ὁ σιωπῶν σιωπᾷ*, Stultus non potest tacere.

P. 76. v. 12. Nimis taciturnitas) Huc illud Theophrasti qui ad quendam in convivio tacentem dicebat *εἰ μὴ ἀμαθὲς εἶ, ὁ γέλως μὴ εἴη. εἰ δὲ πᾶσι δυνάται ἀποκρίναι*. h. e. Si indoctus es, prudenter facis, si verò doctus, imprudenter.

Ib. v. 15. Symbolam conferre) Quæ Ciceroni 2. de Oratore collecta est, vbi dicit. Quoniam collectam Crasse à conviva exigis. Est igitur Symbola (sic dicta à *συμβάλλειν* Zusammen schiessen) collatio in ecenæ apparatus sive pecuniaria sive pænuaria, vt Adr. Iunius loquitur, aliis ecena collatitia. vnde qui nihil ad tale convivium confert, Terentio est Asymbolus, quem Virgil. 4. Georg. denotat. hoc versu:

Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus.

Ib. v. 28) Meminit Polycleti, qui fuit patria

Sycionius Ageladis discipulus, de quo hoc memorabile habet Ælianus Var. hist. lib. xiv. Insignis hic statuarius eodem tempore duo simulacra fecit, alterum ad arbitrium plebis (ad singulorum scilicet reprehensionem mutans aliquid & transponens) alterum juxta peritæ artisq; suæ normam. Tandem publice proposuit utrumq;. Cumq; alterum quidem admirationi, alterum vero omnibus iudicibus esset; atqui hoc inquit, quod vituperatis à vestro iudicio & censura profectum est: hoc vero quod tantopere laudatis, ego mea arte & iudicio perpoliui. Ostendere volens nihil vulgi iudicio temere tribuendum.

Ibid. Artifex clariss. Respicit ad Græcum *πλὺλλον*, hoc est, valde celebris; a *κλῆς* celebris. Nam *πλὺλλον* idem est quod à multis vocatus à *κλῆς*.

P. 77. v. 6. Canonα *κανὼν* Regula, norma, quid sit, patet ex his verbis Æschini *ὡς περ ἐν τῇ περικῇ, ὅταν εἰς τὰς ἐκλήμας τὸ ὁρῶν καὶ τὸ μὴ, καὶ τὸν αὐτὸν φέρωμεν.* Apud Plutarchum *κανὼν καὶ κελεύων* conjunguntur. Sic Cicero alicubi vocat Tironem *κανὼν* scriptorum suorum, & apud Ausonium nominantur Grammatici *Canones*, regulæ seu præcepta Grammatices, ad quæ tanquam ad normam ratio loquendi dirigenda est. Ita Canon sacrarum literarum est catalogus certorum librorum, quorum inviolabilis censetur auctoritas, & ad quos tanquam ad certissimam normam omnia religionis Christianæ

Christianæ dogmata sint exigenda. Græce κα-
 τονιστὰς βιβλία. Quibus opponuntur ἀγανιστὰς
 βιβλία, seu libri in Canonem illum non relati.
 Canonis Polycleti etiam meminit, Plin. lib. 34.
 c. 8. his verbis: Fecit & quem Canona artifices
 vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut
 à lege quadam. Solusq; hominum artem ipse
 fecisse, artis opere judicatur. De quo ipso plu-
 ra habet. Galenus lib. 5. περὶ τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἰπποκράτους
 καὶ πλάτωνος δόξων. his verbis: Επὶ μὲν γὰρ τοῦ σώ-
 ματος ἀκριβῶς αὐτὰ δίδωσιν οὗτοι (ὁ χρυσίππος) πᾶσι μὲν
 ὑγιᾶν ἐν τῷ τ' ὑγίαιον συμμετρίᾳ θίμειν, τὸ δὲ
 καὶ ἐν τῇ τ' ὑγίαιον. ἐδίδωκε γὰρ σαφῶς τὰ τοιαῦτα
 περὶ ἡμετέρας δόξης ἐμπεδυνήσας ἐν ἡ τ' μὲν
 ὑγιᾶν τῷ σώματι ἐν διαίτῃ. καὶ ψυχῇ, καὶ ἐν ἡ τ' μὲν
 ὑγίαιον συμμετρίᾳ τῇ φησὶν, ἀφ' ἧς δὴ συγκρίνεται ἡλο-
 νότι. καὶ τῷ μὲν ἐστὶν. Τὸ δὲ καὶ ἐν τῇ τ' ὑγίαιον,
 ἀλλ' ἐν τῇ τ' ὑγίαιον συμμετρίᾳ σωφιστικῶς νομίζου-
 σι, δοκτοῦντες πρὸς ἀλλήλους ἡλονότι, καὶ συμπαίτων
 αὐτῶν πρὸς αὐτὰς καὶ πρὸς, καὶ τέτων, πρὸς
 πῆχυν, καὶ πῆχυν πρὸς βραχίονα καὶ πᾶσαν πρὸς
 πάντα, καὶ ἀφ' ἧς ἐν τῷ πολυκλείτῳ καὶ ἐν γύρῳ
 τάσαι γὰρ ἐδιδάξαμεν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ συγγραμμά-
 τι, τὰς συμμετρίαις τῷ σώματι ὁ Πολύκλειτος, ἐξ ἧς
 λόγον ἐκβαίνομεν, δημιουργήσαι ἀνδράσι καὶ τὰ τῷ
 λογῷ προστάματα, καὶ καλῶς δὲ καὶ αὐτὸν τ' ἀνδρα-
 ντα, καὶ ἀπὸ καὶ τὸ σύγγραμμα καὶ ὅτι. τὸ μὲν δὲ καὶ
 καὶ τῷ σώματι ἐν τῷ τ' ὑγίαιον συμμετρίᾳ καὶ πᾶν-
 ταιαίτερος καὶ φιλοσόφους ἐστὶν: hoc est, Interpre-
 te nostro Io. Caselio, V. CL. Etenim in corpore,
 ipsa exquirite distinxit Chrysippus, ita ut sanitas

tem in elementorum, pulchritudinem in membrorum commensuratione constituerit. Diserte enim hoc indicavit in sententia paulo superius scripta, qua sanitatem corporis commensurationem in calidis & frigidis, & in humidis & siccis esse dicit: qua videlicet elementa sunt corporum: pulchritudinē verò non in elementorum, sed in membrorum commensuratione consistere arbitratur, nempe digiti ad digitum, & eorum omnium ad palmam, & manus articulum, atq; horum ad cubitum, & cubiti ad brachium, & omnium ad omnia; quemadmodum in Norma Polycleti scriptum est. Cum enim nos omnes in illo libro commensurationes corporis Polycletus docuisset; opere doctrinam confirmavit fabricata statua ad praecepta libri: indiditq; nomen Norma. statua quemadmodum & libro. Ita pulchritudo corporis consistit in partium commensuratione, ex omnium medicorum, & Philosophorum sententia. De Polycleto vide etiam, si libet, animadversa Hadriani Iunii lib. 4. c. 18.

P. 79. v. 17. Dicit bestias per se ratione plane destitui. Quod quomodo dextre accipendum sit, scire si libet, consule Plutarchi Gryllū ejusdemq; libellum de solertia animalium.

P. 80. v. 30. Natura neq; calcaria neq; freni) Huc illud Praetoris cujusdam Itali, de conpescendis Iuvenum libidinibus vagis interpellato; *Chi puo bridare el cazzo?* Egregiam verò laudem.

P. 81. v. 8. (ani iam) Contra dictum Spartani

ni illius, qui interrogatus, cur barbam prolixam & canam jam aleret, respondit, ut canos aspiciens nihil iis faciam indignum.

P. 82. *Fit mentio Theodori*). Tragedi cujus etiam meminit Aristoteles lib. 7. Politicorum in extremo. Ibi enim cum confirmare instituisse, oportere pueros abstinere ab omni aspectatione & auditione rerum turpium, quod ea quæ primo in illa ætate audiuntur, firme admodum animis nostris, etiam annis sequentibus soleant inhzere: id ipsum iudicio nobilissimum huius Tragedi voluit confirmare. Verba sapientissimi viri hæc sunt. Ἰσως δὲ ὑμεῖς ἐλάττω τοῦ πῦτος Θεός, ὅτι τραγῳδίας ἀποκεῖτε. ὅταν δὲ πῶτα πῦτος αὐτῷ ἀποκεῖται, ὅταν δὲ αἰσίων ἀποκεῖται, ὅς δικημύτων ἢ δίατων ἢ ἀστῶν ἀκῶς. Hoc est, ut P. Victorius interpretatur. Fortasse enim non male dicebat huiusmodi quiddam Theodorus Tragedia actor. Nulli enim unquam concedebat ut ante se in scenam exiret, ne humilis quidem histrioni, ut conciliatis iam theatri primis auditionibus.

P. 82. v. 29. *Multa enim pulchra & formosa esse possunt quæ propterea non habent Charin seu venustatem.* Qua de causa apud Homerum v. 6. Vulcano arma Achilli fabricaturo in officina sua assidet vxor Charis, ut significaretur operum Vulcani peculiaris quædā & gratiosa venustas, in aliorum fabrorum operibus non adeo conspicua.

P. 83. v. 10. *De pulchritudine quid sit dispu-*

tat) Cui loco lucem affert definitio pulchritudinis, quæ legitur apud B. Basilium in explicatione Pl. 44. *Καμθ' α βγ' τδ ες τγ σωδίων τ' μαλ' εὐδρμωτος ε' τας δ' εσ' αὐτῶ τ' χ' ειν ε' χ' ον.* hoc est, Pulchritudo est illa ipsa in coagmentatione & compositione membrorum corporis proportio & concinnitas, cum gratia & venustate in ea florente coniuncta.

Ibid. v. 20.) Deformitas multa complectitur. Exemplo sit monstrum in principio Artis Poeticæ ab Horatio descriptum.

P. 83. v. 26. Refero huc) Indicæ illius sceminx, præcipui cuiusdam reguli vxoris invitatam & monstrosam speciem, ab Hiero. Benzoniæ Mediolanensi lib. 1. interprete Urbano Caluëtona sic descriptam: *Nuda, vetula, virgata toto corpore ac depicta nigro, promissis ad pubem capillis. Præterea auriculis infimis adeo productis demissisq; ut in humeros usq; dependerent. Deinde per medium fissis, ac foraminibus insertos anellos gerens levissimas, è ligno elaborato. Ungues ei præter modum longi atridentes, os patulum, nares perforata inserto annulo, &c.* Quis non à tali monstro abhorreat? contra τδ γὰρ dictum volunt: *πῶς τδ γὰρ εἶν' ἐν πύλας εἰ' εὐδ' γὰρ.* vnde Aristoteles interrogatus. Qui fieret ut pulchri tam facile amaretur? Cæci eam interrogationē esse respondit. Nam formosa facies muta commendatio est.

Pag. 84. v. 8. Pictor cuius hic meminit Zenxis est Heracleotes, Historiam integre & elegantissime

gantissime, ut omnia, recitat Cicero in principioli libri 2. de Inuentione, qua cum exemplum esse posset bonarum & concinnarum narrationum, de quarum conformatione precipit Galatæus p. 72. non censui eam hic prætermittendam. Ea autem talis est. Crotoniata quondam cum florerent omnibus copiis, & in Italia cum imprimis beati numerarentur templum Iunonis, quod religiosissime colebant, egregiis picturis locupletare voluerunt. Itaque Heracleotem Zenisim, qui tum longe ceteris excellere pictoribus existimabatur, magno pretio conductum adhibuerunt, is & ceteras tabulas complures pinxit (quarum nonnulla pars usque ad nostram memoriam propter fani religionem remansit) & ut excellentem muliebris forma pulchritudinem muta in sese imago contineret, Helena se pingere simulacrum velle dixit, quod Crotoniata, qui cum muliebri in corpore, pingendo plurimum alijs præstare sape acceperant: libenter audierunt. Putauerunt enim eum, si quo in genere plurimum posset, in eo magnopere, elaborasset, egregium sibi opus illo in fano relicturum, neque tamen eos illa opinio fefellit. Nam Zēsis illico quas fuit ab eis, quasnam virgines formosas haberent, illi autem statim hominem deduxerunt in palestram, atque ei pueros ostenderunt multos magna præditos dignitate, etenim quodā tempore Crotoniata multum omnibus corporum viribus & dignitatibus antesteterunt, atque honestissimas ex gymnico certamine victo-

rias

rias domum cum maxima laude retulerunt.
 Cum puerorum igitur formas & corpora mag-
 no hic opere miraretur. Horum, inquit illi,
 sorores sunt apud nos virgines, quare qua sint
 illa dignitate, potes ex his suspicari. Præbe-
 re igitur mihi quæso inquit, ex istis virginibus
 formosissimas, dum pingo id, quod pollicitus sum
 vobis, ut mutum in simulacrum ex animali ex-
 emplo veritas transferatur. Tunc Crotoniata
 publico de consilio virgines unum in locum con-
 duxerunt, & pictori quas vellet, eligendi po-
 testatem dederunt. Ille autem quinq; delegit,
 quarum nomina multis Poeta memoria tradide-
 runt, quod eius essent iudicio probata, qui veris-
 simum pulchritudinis habere iudicium debuisset,
 neque enim putavit omnia, quæ quæretet
 ad veritatem, uno in corpore se reperire posse,
 ideo quod nihil simplici in genere omnibus ex
 partibus perfectum natura expoluit. Itaq; tan-
 quam cæteris non sit habitura quod largiatur,
 si uni cuncta concesserit, aliud alij commodi, ali-
 quo adiuncto incõmodo muneratur. Hæc Cicero
 quæ & paucioribus, licet paulo aliter expref-
 sit, Plin. lib. 35. c. 9. in extremo vbi Zensis, in-
 quit, tanta diligentia, ut Agrigentinis facturus
 tabulam, quam in templo Iunonis Lacinie pub-
 lica dicarent, inspexerit virgines eorum nudas,
 & quinq; elegerit, ut quod in quaq; laudatissi-
 mum esset, pictura redderet. Quam pingendi ra-
 tione in 3. Apomnemoneumata Xenophontis eti-
 am probant Socrates & Parrhasius. Vbi etiam
 Theodo-

Theodora mulier formosiss. quas honeste posset corporis sui partes pictoribus ostendit depingendas.

Quod autem auctor huius libelli Italici scribit, Simulacrum Veneris in templo Iunonis Cratoniatas consecrare voluisse, id tanquam ἀμάρτυμα μνημονικόν non male, ut arbitror, corrigens, ad Helenæ picturam, cuius etiam Cicero meminit, volui referre. Nisi quis forte dicere malit, pictorem hunc nobilem diuersis vrbibus, in diuersis quoq; tabulis pingendis, gratificari voluisse. Quod etiam hic monendum existimaui, ne quis latina cum Italicis conferens, sine causa hæc ab illis dissentire arbitraretur.

Pag. 87. v. 12. *Alterum magis, alterum minus. Prout scilicet homines aut gentes pro affectu suo de vitijs iudicant. In Italia maius vitium iudicatur ebrietas, quam adulterium Apud Germanos contra.*

Pag. 91. v. 23. *Collationem à duabus domibus, quarum altera eleganter, altera inuenuste ædificata est, desumpsit ex Marci Varronis de re Rustica lib. 1. cap. 4. Vbi ille de optimo fundo agens inter alia his verbis vtitur: Hinc profecti agricola ad duas metas dirigere debent, ad utilitatem & voluptatem. Utilitas quarit fructum, voluptas delectationem. Priores partes igit, quod utile est, quam quod delectat, nec non ea qua faciunt cultura honestiorem agrum; ple-raq; non solum fructuosiore eundem faciunt,*

ut cum in ordinem sunt consita arbusa atq; oli-
neta: sed etiam vendibiliorem, atque adyciunt
ad fundi pretium nemo enim eadem utilitate
non formotius quod est, emere mavult pluri
quam si est fructuosus turpis.

Quæ eadem & sequentibus paginis de mo-
ribus in convivio decentibus, præcipiuntur,
non inconcinne illustrari possunt exemplo
Plautinirillius senis Periplectomenis, qui in
milite glorioso Act. 3. Sc. 1. hæc de se ipso
prædicat.

ib. ni

Vel canillator facetus, vel convivia cōmodus
Item ero, neque ego oblocutor sum alteri in
convivio,

Incommoditate abstinere me apud conuiuas
commode

Commemini, & mea orationis iustam partem
persequi.

Et meam partem itidem tacere, cum aliona
oratio est.

Minimè sputator, screator sum, itidem mi-
nime muccidus.

Post Epheſi sum natus, non in Apulis, non
sum in Vmbria.

PA. O lepidum senem, si, quas memorat, vir-
tutes habet?

Atque equidem plane eductum in nutrita-
tu Venerio.

PER. Plus dabo, quam prædicabo, ex me ve-
nustatis tibi:

Neque ego unquam alienum scortum subi-
gito

gito in convivio.

Neque prae cipio pulpamentum, neque prae nor-
to poculum:

Neque per vinum uxquam ex me oritur dis-
sidium in convivio.

Si quis ibi odiosus est, ab eo domum; sermo-
nem segrego.

Venerem, amorem, amicitiamque accu-
bens exerceo,

Et quidem adeo pol omnis mores ad venusta-
tem iugiter.

Pag. 88. v. 17. *Instar hirci olere*) Alludit
hic ad versum Horatii.

Pastillos rufillus olet, Gorgonius hircum.

Qui extat sermonum lib. 1. Sat. 2. & denuo e-
iusdem libri Satyra 4. Tenendum est autē hac
in parte illud Ciceronis Ep. 1. l. 2. ad Atticum,
Mulieres ideo bene olere quod nihil oleant.

P. 89. v. 9. *Castrucius*) Is fuit Castrucius
Castracanis ex Antelminella nobili familia Lu-
censis ciuis, qui ex mercatoris institore miles,
ex milite Dux insignis factus, pertinaci virtu-
te ad principatum contendit, nusquam eius
vestigia, videntis ad præclarum decus, fallen-
te eventu. Eius effigies adhuc hodie Pisis ele-
gantissime picta conspicitur. Scribunt hunc
ipsum multis iam seculis in Italia intermissam
triumphandi consuetudinem restituisse. Cap-
to nimirum à se, & ante currum triumphalem
ducto Raimundo Cardonio, Duce Florenti-
no. Eius elogium habet Paulus Iovius lib. 1.

Virorum

Virorum bellica virtute illustrium, quod concluditur hoc Gabrielis Faerni epigrammate:

*Qui iam obsoletam bellica artis gloriam
Castrucius Lucensium Dux, Italiam
Restituit, & profectione (asarum
Etruriam quatefacit armorum sono;
Nunc hic quiescit parvus, è tanto duce,
Pulvis, cinisque, & nudula umbra mortui.*

Ib. v. 12. Ludoico Banaro) Qui electus est
Cæsar anno Christi 1314. mensis Octobris,
die 18.

Ib. p. 20.) Mentio fit Manfredi qui fuit spurius Friderici II. Imp. ex Blancha Marchionissa Montis ferrati princeps Tarentinus & rex Siciliæ designatus. Vide Cranzium Saxoniz lib. 8. cap. 18.

Ib. p. 23, Reges omni lege soluti videantur.) Falsum hoc esse multis grauissimisq; rationibus probat auctor libelli gallici, cui Titulus est: *DE LA puissance du prince sur le peuple, &c.* Ipsique adeo augustissimi Imp. Theodosius & Valentinianus sic scribunt ad Volusianum Magnum præfectum prætorii, Codice De legibus. Lge 4.

Digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. Adeo de auctoritate iuris nostra pendet autoritas: & reuera maius imperio est submittere legibus principatum. Et oraculo præsentis edicti quod nobis licere non patimur, alijs indicamus.

Pag. 90. v. 18. Vir honestus in via non curret)

ret) Huc referri possunt verba Ciceronis ex
 i. Officior. *Ubi canendum est, inquit, aut tar-*
ditatibus ut amur in gressu mollioribus, ut si-
miles pomparum ferculis esse videamur, aut in
festinationibus suscipiamus nimias celeritates:
qua cum sunt, anhelitus moventur, vultus mu-
tantur, ora torquentur, ex quibus magna signifi-
catio sit non adesse constantiam. Apud Senecam
 laudatur incessus compositus, cui apud Petro-
 nium contrarius est fictus ad molitiē. Et apud
 Apuleium culpatur. *Superfluo incessu feminam*
mentiri, item solutis genibus fractus incessus:
nec non gressum frangere, vel ludentibus pedi-
bz incedere.

Pag. 92. v. 4. *Nunquam spuerent*) Gens ea
 fuit Persica, cuius victus teste Xenoph. lib. i.
 Pæd. Cyri, tam moderatus & cum perpetuis
 laboribus coniunctus fuit, ut turpe apud Per-
 sas esset spuerere & emungi, atque etiam flatu-
 bus plenum videri. Quæ quidem fieri nullo
 modo possent, nisi & victu modico uteren-
 tur, & humiditatem per laborem consump-
 sissent.

Pag. 92. v. 9. *Singultus*) Qui certissimum
 diaphragmatis nimio cibo distenti, & prop-
 terea antegressæ *γαστρίμυξ* indicium est.

Pag. 94. v. 17. *Propinacis consuetudo in ipsa*
Græcia usurpata) Vnde Græcari & pergræca-
 ri latine dicti sunt, qui luxuriz & compotati-
 onibus liberioribus indulgerent. Ita libro de-
 cimo Athenzi celebratur ex Homero: Νέο-

σοι τε τριχέοντες φιλοποσία. Αλλήλοις φίλοις, λα-
καλαμονίαν προπίσεις, φιλήσετε & Αλλήλ' ἄνδρες
πολυποσία, Ἀγπήχοι φιλοπότις.

Ib. v. 19. & 20.) Meminit computationis
Socratis cum Aristophane, cuius etiam men-
tio fit in fine Convuij Platonis. Alias in vni-
versa vita nihil Socrate fuit temperantius, qui
& ebrios in speculo seipsos contemplari iube-
bat, & conspecta sua deformitate, à vitio illo
beluino deterrentur. Scribitur autem in eo-
dem conviuiο Platonis, Socratem, si quando
(quod tamen admodum raro fiebat) in con-
vuijs liberioribus cogeretur; omnes bibendo
longissime superasse: & quod maxime est mi-
rabile, Socrate n ebrium neminem vnquam
mortalium vidisse. Vide Gellium lib. 15. cap. 2.

P. 95. v. 14. Causa iniqua vincat. Quod in
Aristoph. Nubibus est, τὸν λόγον ἄτονον κεντλο-
ῦσθαι ποιοῦν. Ita est Gellio l. 17. cap. 12. Phauori-
nus philosophus libenter ἀδελφούς & ἀπίστους
ἰσχυρίσθαι tractabat. Itaq; Therisitem laudauit,
& Febrem quartanam. Ita ostentandi ingenij
& eloquentiæ gratia Galba laudauit Iniustiti-
am, Synefius caluitiem, Hortentius vitupera-
uit Philosophiam. Nec nostra ætate defuerunt,
qui podagram laudarent, nec non, qui ebri-
etatem. Inter quos iucunda cum recordatio-
ne nominare libet præceptorem olim meum.
Arnoldum Burenium, optimarum litterarum
in schola Rhodopolitana instauratorem, & in-
temperantiæ osorem acerrimum, qui in Aca-
demia

demia Witeberga Ebrietatis encomium publice à se in magna frequentia recitatum", vt se non ierò pestem illam verbis ornasse; sed in materia infami ingenium exercere voluisse palam ostenderet, statim tota schola inspe-
ctante orationem à se habitam discerpfit. Inter laudatores ebrietatis etiam refertur à Plinio M. Antonius triumuir lib. 14. cap. vii. *Ubi sanguine ciuium ebrius, eundemq; insuper sitiens, dicitur volumen de sua ebrietate euomuisse, quo sibi & vitijs suis patrociniatus sit.* Et extat pro ebrietate Oratio Gerardi Bucoldiani edita.

Ibid. v. 22. Socrates cum in aliorum reprehensione creber esset) Socrates in Apologia Platonis, sui illius moris causam affert. Mandatum dei, cui sibi necessario sit obtemperandum. Illiusque diuini mandati rationem exponit, & testem locupletem laudat, se nimirum oraculi voce omnium hominum sapientissimum esse iudicatum, cuius oraculi significationem dum exquireret, se omnium hominum ordines adiisse, id est & eos qui temp. administrarent, & Poetas, & mechanicos. Vbique autem in omnibus summam ignorantiam cum magna tamen arrogantia coniunctam comperisse, atque propter illum omnium *ἄλλων* in tam multorum hominum odia incidisse. Quod autem vir vere bonus (quod & ibidem à Galateo dicitur) fuerit Socrates, iuculenter de eo testatur Xenophon, Apom-

nemon: lib. i. vbi inter alia hæc quoque verba leguntur. οὐδὲς ὃ πῶποτε Σακερὰς ἔστιν αἰσβίς· οὐδὲ ἀγῶνον οὐτὲ ἀνέτλοτος ἔστιν, ἔτι λέγοντες ἠκούσαν. Qua laude omnibus fere nostri seculi Christianis fuit superior. Quotus enim quisque eorum est, qui idem sibi elogium reuera vindicare possit?

V. 97, *Patria religionis*) Legibus scilicet patris præscriptæ & sancitæ, & vt Pythagoras loquitur, Νέμω ὡς δὲ δαίμωντας. Eam enim optim. censebant. Ita Socrates quoque in foro dissebat de virtute, & religionem interim populi Attici, hoc est publicum errorem colere. sc cum populo testatur, vt loquitur Theod. Beza ad 11. cap. ad Rom. v. 2.

Pag. 96. v. 3. *Apud quos exulat ebrietas*) Recte enim in 10. Athænei, Μῆνι πάτων ἢ διων μντροπαις vocatur. Tanto igitur malo carere, non minima pars felicitatis censenda est. Sed vbi illos inueniemus, apud quos exulet ebrietas. Certe, sicut ille non minus argute quam vere dixit, Morbum Gallicum esse hodie catholicum: ita verè quoque de ebrietate dicere possumus, hoc eam seculo esse vitium catholicum. Quod & plinius libro decimoquarto capite vigesimo secundo asseruit, cum per omnes orbis partes discurrisset, tandem concludit, *Nulla in parte mundi cessare ebrietatem*. Et quod ibidem de Parthis dicitur, *eos quanto plus biberint tanto plus ficire: ita vt bibendi consuetudo augeat aniditatem*; id pro dolor

lor de multis nostrorum quoque hominum dici potest.

Pag.96.v.7.) Vbi dicitur non esse Oeconomi ad cœnam herilem extraneos inuitare, illustrari id potest fabula Æsopica, de cane domestico alium canem vicinum ad cœnam heri nuptialem inuitante, quam in ipso Æsopo vide.

Pag.97.v.3.) Ad narratiunculam de Pallade fistulam abijciente refero illa ex vita Alcibiadis apud Plutarchum: *Alcibiades equidem cum ad discendas artes se consulit omnibus Magistris morigerum se præbuit, tibia tantum canere noluit. illiberalem eam & homine ingenuo indignam artem iudicans. Nam plectrum quidem & lyram nihil de figura & forma, qua liberalem hominem deceret, diminuisse, Fistulam autem instantis faciem vix etiam à familiaribus agnoscere. Præterea lyram una coqui utitur canente sonum suum edere. Tibiam eius, qui uteretur, os obstruere, vocemq; intercludere. Proinde inquit, tibia canant Bæotiorum pueri qui loqui nesciunt. Nos Athenienses exemplum Palladis & Apollinis imitabimur, quorum illa fistulam abiecit, hic fistulatores Marsyam excoriat. Inde factum ut Athenis ars hæc penitus è liberalibus disciplinis excluderetur. Et non illepide fistulatoribus accommodari posset distichon illud ex viro Athenæi.*

Αὐτοὶ δ' ἀνὰ πρὸς δαδύλορ οὐκ ἐνέπυγαν.

Αλλ' ἄρα τὸ πρῶτον ἡ ὄψις ἐκπύεται, h.e.

Dij tibi cinibus mentis nihil inflauerunt,

Verum mox cum flatu euolat illa simul.

Quod simul ad garrulos quoque non in-
scite transtuleris.

*Multiloquis nil mentis inest; Simul euolat
illa.*

Cum tam multiplicis garrulitate soni,

Nec non ad clamoros.

Clamoris nil mentis inest, Simul euolat illa

Cum tam stentorei vi strepituque soni,

De eadem Pallade fistulam abijciente noti
sunt versus Nasonis lib. 6. Fastorum, vbi ita
loquentem Pallada inducit.

Prima terrebrato per rara foramina buxo

Vt daret, effeci tibia longa sonos.

*Vox placuit, faciem liquidis referentibus
vudis.*

Vidi, & virgineas intumuisse genas.

Ars mihi nō tanti est, valeas mea tibia, dixi.

Excipit abiectam cespitem ripa suo.

Propertius tamem lib. 2. factum hoc Palla-
dis improbans in Meandrum fl. abiectam re-
fert: versiculi hi sunt.

Hic locus est in quo tibia docta sones:

Quæ non iure vado Meandri iacta natasti,

Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

Vide de re eadem Gellium lib. 15. cap. 17.
Bella etiam & observatu vtilia sunt hæc Plu-
tarchi in libello de æstivolis, quæ interprete
Xylandro sic se habent: *At mihi inquit, si quis
elegans*

elegans & accuratus comitetur famulus, a gre
non tulerim si mihi irascenti speculum offerret:
sicut nonnullis, ubi laverint, nulla utilitate ex-
hibetur. Etenim videre seipsum contra naturam
affecto & conturbato vultu, non parum facit ad
damnandam iram. Iocus fertur, Minervam,
cum fistula caneret, Satyro his verbis castigati:

Non te decet forma isthac pone fistulas

Et arma capeffe, componens recte genas,
Non obtemperasse: cum autem in flumine faci-
em suam esset contuita indignatam fuisse, ac
missus fecisse fistulas. Quanquam ars deformati-
tatem suavitatem cantus hic quidem compensa-
bat, Telestes Selinusius, quem Iosephus ille
Scaliger tanto patre dignissimus filius, in ca-
stigationibus suis Propertianis citat. sic de re
eadem:

ἢ σφῆν σφῆν λαΰσων

Ἀρμῶϊς ὀρεῖσσι

ὄρεσιν δὲ δάκρυα

δυσέρδαι αἶμα δ' ἄσχε' ἐκ τοῦ θυμῶ

αὐτῶν ἐκ χειρῶν βαλεῖν.

P. 98. v. 15. Dicitur de minutis & crebris ex-
pensis brevi magnam etiam substantiam con-
summentibus. Quod ipsa comprobatur experien-
tia, & testantur hi nostri versiculi.

Deme parum magno, magno nihil adde, pu-
illum id

Sic fiet, magna sc̃q̃ brevi evanescet aceruus.

Ib. v. 20. Expressi inter interpretandum lo-
cum quendam, qui est in Oratione Ciceronis

in L. Pisonem, quem etiam Casa, cum hæc scriberet, videtur respexisse. Verba eloquentissimi Oratoris deformitatem hanc exagitantis, hæc sunt: *Idem illo fere biduo productus in concionem ab eo, cui sic aequatum præbebas consulatum tuum, cum esses interrogatus quid sentiret de consulatu meo, gravis auctor, Calatinus credo, aliquis, aut Africanus, aut Maximus, & non Cæsonius, Semiplacentinus Caluentius, respondes, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem tibi non placere.*

V. 27. *Os distorquet*) Facie scilicet magis, quam facetiis ridiculus, ut Cicero scribit de Marco Pisone ad Attic. Ep. 13. lib. 1.

Qualem etiam Phœbum illum fuisse credibile est, quem notat Martialis lib. 3. Epig. 47. *Vtere lactucis, & mollibus vtere maluis,*

Nam faciem duram Phœbe cacantis habes.

Idem aut certe non dissimile vitium in Testio Pinario notavit Cæsar, teste Cicerone 2. de Oratore. Pinarius enim in dicendo mentum solebat intorquere. In hunc Cæsar ita jocatus est: *Dic si quid velis, cum nucem perfreris.* Nam qui habet in ore nucem duram, in ea frangenda mentum solet intorquere.

Locus Pindari expressus pagina 99. v. 1. sub libelli ipsius finem, extat in postrema oda Olympiorum. Verba gravissimi Lyrici, Charites ipsas alloquentis hæc sunt.

Σὺ γὰρ ὅμιον τῆς Πηνελόπιδος ἔχουσιν

Γίνετο πάντα βεβηλωτά.

Εἰ σοφός, εἰ καλός, εἰ ἀγαθός

Ἄνθρωπος, &c.

Hoc est. Nam per vos delectabilia & dulcia fiunt omnia mortalibus. Si sapiens, si pulcher, si quis splendidus sit vir. Neq; enim Dii venerabilibus absq; Gratulis regunt choros, neque convivia. Sed omnium dispensatrices operum in ipso sunt cœlo.

ADDITIO AD GALATEI NOTAS.

PAg. 12. versu 23. fit mentio Vbaldini Bandinelli, qui, quis, & qualis fuerit, patet ex hoc ejus Epitaphio etiam hodie inter Romana celebri. VBALDINO BANDINELLO, Patri-
tio Florentino, Montis Falisconis Episcopo,
viro, non minus vitâ & moribus integerrimo,
quam multiplici rerum scientiâ ornatissimo,
Francisca soror mœstissima optimo fratri pos.
Obiit VII. Martii, An. a Christo nato M D L I,
etatis vero suæ LVII.

FINIS.
